

Strategia Rozwoju Gminy Kluczewsko w perspektywie 2035

Spis treści

1. Wprowadzenie	2
2. Zasady i harmonogram tworzenia Strategii.....	3
3. Wnioski z Diagnozy.....	5
3.1. Wnioski z Diagnozy dla sfery społecznej.....	5
3.2. Wnioski z Diagnozy dla sfery gospodarczej.....	12
3.3. Wnioski z Diagnozy dla sfery przestrzennej.....	15
4. Analiza SWOT	21
5. Uwarunkowania rozwojowe stojące przed Gminą Kluczewsko	25
6. Wizja i Misja Gminy Kluczewsko.....	31
7. Cele i kierunki działań.....	32
8. Kwestie wodne a Strategia Rozwoju Gminy Kluczewsko	48
9. Model struktury funkcjonalno – przestrzennej wraz z ustaleniami i rekomendacjami w zakresie polityki przestrzennej w gminie.....	58
10. Obszary Strategicznej Interwencji	67
11. System realizacji Strategii.....	70
11.1. Zasady wdrożenia Strategii.....	70
11.2. Monitoring i ewaluacja Strategii.....	80
11.3. Wytyczne do sporządzania dokumentów wykonawczych	83
11.4. Ramy finansowe i źródła finansowania	84
11.5. Zarządzanie ryzykiem w procesie realizacji Strategii	90
12. Zgodność strategii rozwoju z dokumentami wyższego szczebla	96
Spis rysunków, wykresów i tabel.....	105
Załącznik nr 1.	106

1. Wprowadzenie

Strategia Rozwoju Gminy Kluczewsko w perspektywie 2035 obejmuje swoim zasięgiem cały obszar gminy Kluczewsko w jego granicach administracyjnych. Dokument został sporządzony z inicjatywy Rady Gminy Kluczewsko. Strategia opracowana została we współpracy z ekspertami zewnętrznymi, którzy pełnili rolę facylitatora procesu twórczego.

Niniejsza *Strategia Rozwoju Gminy Kluczewsko w perspektywie 2035* jest podstawowym i najważniejszym dokumentem, charakteryzującym sytuację społeczną i ekonomiczną gminy, wskazującym jej mocne i słabe strony, tworzącym wizję, określającym obszary, spójne cele i kierunki polityki rozwoju, prowadzonej w przestrzeni gminy w perspektywie najbliższych lat. Koordynuje różne terytorialnie, sektorowo i technicznie plany oraz dokumenty strategiczne na szczeblu lokalnym. Ważnym celem towarzyszącym procesowi opracowania Strategii jest konieczność koordynacji oraz wspierania Gminy w procesie pozyskiwania funduszy zewnętrznych. Obecny okres unijnego programowania kończy się w roku 2027. Kolejny ośmioletni okres zakończy się w roku 2035. To właśnie do tego roku zdecydowano się ustalić zakres horyzontalny niniejszej Strategii. Oznacza to, że również powiązanie Strategii Rozwoju Gminy ze Strategią Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego 2030. Wydłużenie terminu trwania gminnej strategii o dodatkowe lata (pierwotny okres docelowy określono na 2032 rok) nastąpiło w toku przeprowadzonych prac warsztatowych. Niniejszy dokument został również sformułowany w ścisłej korelacji z dostępnymi na tę chwilę kluczowymi dokumentami planistycznymi szczebla krajowego, regionalnego i subregionalnego.

Strategia Rozwoju Gminy Kluczewsko w perspektywie 2035 określa zasady wdrażania, ze szczególnym uwzględnieniem procesów współpracy. Kluczowym jej założeniem jest zintegrowanie polityki środowiskowej, gospodarczej, przestrzennej i społeczno-kulturowej, dla poprawy warunków życia i jakości usług publicznych na terenie gminy.

W systemie zarządzania polityką rozwoju strategia pełni zatem kluczową rolę, jako generalny plan postępowania władz samorządowych – we współpracy z innymi samorządami, administracją państwową oraz partnerami społecznymi i prywatnymi – w procesie zarządzania gminą.

Strategia Rozwoju Gminy Kluczewsko w perspektywie 2035 powstała w oparciu o przepisy dotyczące polityki rozwoju, wprowadzone ustawą z 15 lipca 2020 r. o zmianie ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju oraz niektórych innych ustaw. Zmiany realizują postanowienia Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.) w zakresie konsolidacji systemu zarządzania rozwojem Polski i etapowego wprowadzania systemu zintegrowanych strategii na poziomie ogólnokrajowym, regionalnym i lokalnym. Wprowadzono m.in. zmiany w samym procesie opracowania strategii rozwoju gminy oraz skonkretyzowano części związane z planowaniem przestrzennym w gminie, które będą podstawą do przygotowania założeń dla planu ogólnego. Dodatkowo, od 1 stycznia 2026 roku strategia rozwoju gminy będzie miała charakter obligatoryjny.

Strategia Rozwoju Gminy Kluczewsko w perspektywie 2035 stanowi efekt szerokich prac analitycznych i ewaluacyjnych oraz uwzględnia wnioski i rekomendacje sformułowane w ramach szerokiej debaty publicznej, której elementem były w szczególności: spotkania warsztatowe z interesariuszami i konsultacje społeczne.

2. Zasady i harmonogram tworzenia Strategii

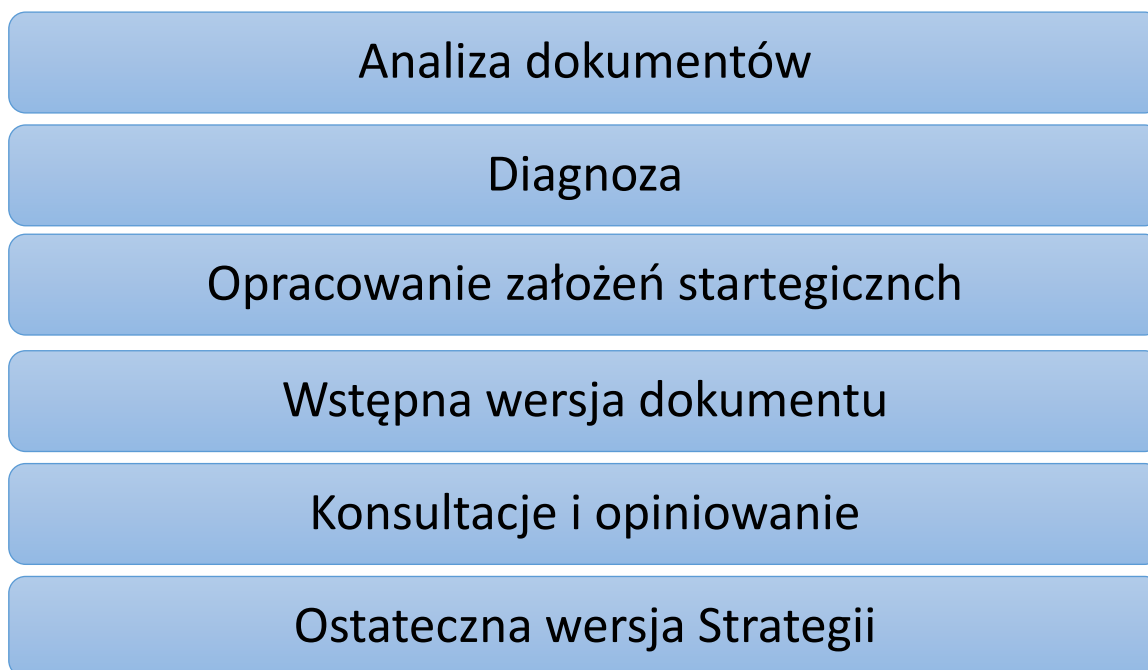
Przed podjęciem prac nad strategią rozwoju należy określić zasady oraz metody, które będą wykorzystane podczas jej tworzenia, ponieważ wybór ten wpłynie na przebieg i zakres merytoryczny podjętych działań. *Strategia Rozwoju Gminy Kluczewsko w perspektywie 2035* została przygotowana przy wykorzystaniu *modelu partycypacyjnego*, czyli przy zaangażowaniu ekspertów zewnętrznych, lecz bazując głównie na przedstawicielach społeczności lokalnych. Zarządzeniem Wójta powołany został Zespół ds. pracy nad „Strategią Rozwoju Gminy Kluczewsko”. Celem takiego podejścia było osiągnięcie porozumienia oraz współdziałania wszystkich lokalnych środowisk i przedstawicieli, co przedłoży się na trwałą i partnerską współpracę władz samorządowych z najważniejszymi podmiotami i instytucjami społecznymi. Metoda partycypacyjna nie dość, że umożliwia włączenie w proces tworzenia jak największej grupy mieszkańców to jeszcze gwarantuje przekazanie ich doświadczeń oraz znajomości lokalnych problemów występujących na obszarze gminy czy też sołectw.

Biorąc pod uwagę powyższe ustalenia, zakres prac nad *Strategią Rozwoju Gminy Kluczewsko w perspektywie 2035* obejmował:

- Analizę porównawczą obowiązujących dokumentów w kontekście ich przydatności dla potrzeb opracowania Strategii;
- Diagnozę sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej w gminie w kontekście perspektywicznym, czyli określenia wyzwań strategicznych i identyfikacji obszarów kryzysowych;
- Porównanie oraz konfrontację wniosków diagnostycznych z opiniami uzyskanymi podczas spotkań warsztatowych, skutkujących opracowaniem celów i obszarów działań strategicznych;
- Przygotowanie wstępnej wersji Strategii z wyznaczeniem wizji, misji, celów strategicznych i kierunków działań;
- Ewaluację wstępnej wersji dokumentu w środowisku lokalnym oraz przez narzucone prawnie organy;
- Redakcję ostatecznej wersji *Strategii Rozwoju Gminy Kluczewsko w perspektywie 2035*.

Rysunek 1. Graficzne przedstawienie schematu przebiegu prac nad Strategią

Źródło. Opracowanie własne

Podstawowym etapem tworzenia niniejszej *Strategii Rozwoju Gminy Kluczewsko w perspektywie 2035* było opracowanie kompleksowej diagnozy stanowiącej odzwierciedlenie aktualnego stanu gminy. Diagnoza została przygotowana przy użyciu głównie danych statystycznych, dlatego jej uzupełnienie stanowi Analiza SWOT, będąca jednocześnie

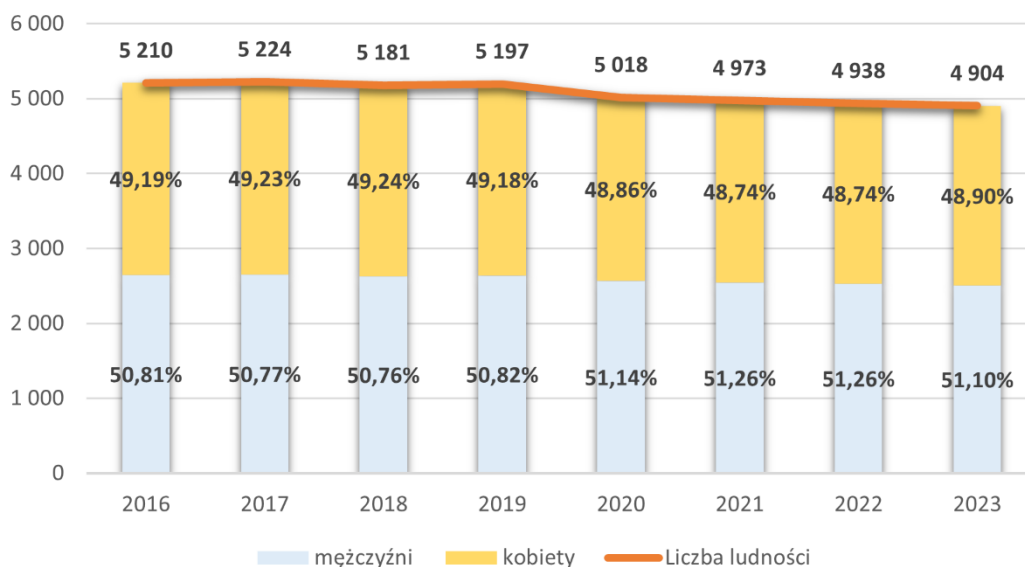
spojrzeniem jakościowym na proces diagnostyczny. Na etapie prac warsztatowych istotną rolę odgrywa zawsze zaangażowanie uczestników. Na podstawie elementów wypracowanych, zespół ekspercki przystąpił do redakcji wstępnej wersji dokumentu. Wersja ta została następnie poddana szerokim konsultacjom. W efekcie powyższych działań przygotowany dokument zawiera wyniki diagnozy, analizę SWOT, wizję, misję, wyznacza cele strategiczne oraz działania priorytetowe.

3. Wnioski z Diagnozy

3.1. Wnioski z Diagnozy dla sfery społecznej

Dane GUS na dzień 31 grudnia 2023 roku wskazują, że gminę Kluczewsko zamieszkuje 4 904 osoby, w tym 2 506 mężczyzn co stanowi 51,10% ogółu oraz 2 398 kobiet stanowiących 48,90% ogółu. Średnio na 1 km² przypada 35,8 osoby.

Wykres 1. Liczba ludności w gminie Kluczewsko w podziale na płeć w latach 2016-2023

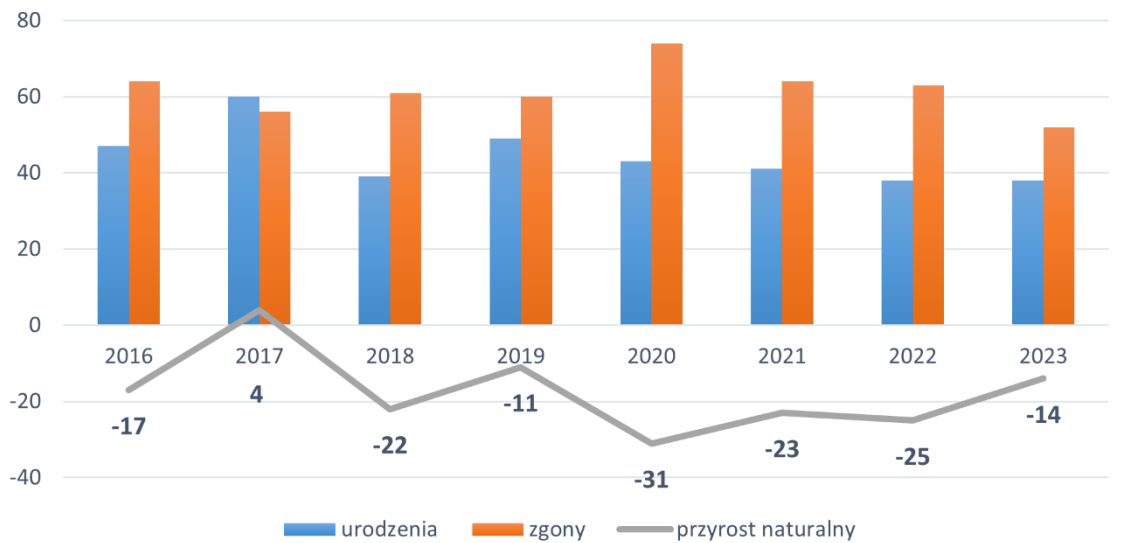
Źródło. Opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych

Jak wynika z powyższego wykresu, na przestrzeni lat 2016 – 2023 można zaobserwować zjawisko niewielkiego, lecz postępującego zmniejszania się ludności w gminie. Na przestrzeni tych lat liczba ludności zmniejszyła się o 5,87% (306 osób). Ubytek dotyczy w większej mierze kobiet niż mężczyzn (6,44% do 5,33%). Głównym czynnikiem wpływającym na zjawisko zmniejszania się ludności na terenie gminy Kluczewsko jest ujemny przyrost naturalny.

Strategia Rozwoju Gminy Kluczewsko w perspektywie 2035

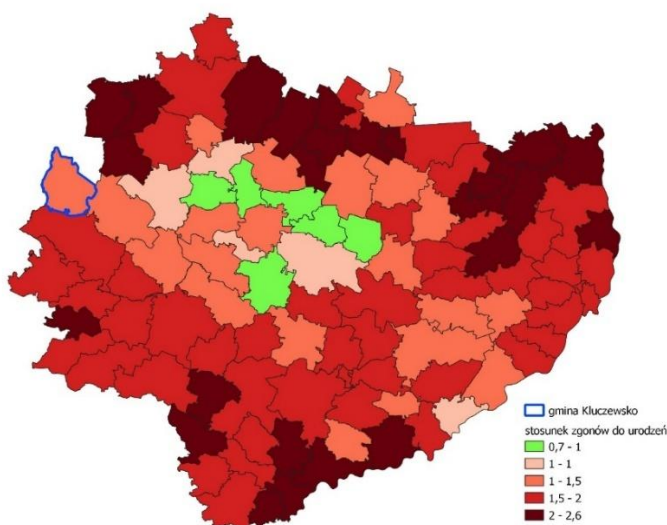
Wykres 2. Urodzenia i zgony w gminie Kluczewsko w latach 2016-2023

Źródło. Opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych

W gminie Kluczewsko na przestrzeni ostatnich lat pogłębieniu uległo niekorzystne zjawisko ujemnego przyrostu naturalnego. W ciągu ostatnich lat zmarło 494 mieszkańców a urodziło się jedynie 355 dzieci. Oznacza to, że w ciągu tych 8 lat przyrost naturalny osiągnął wartość ujemną -139. Wskaźnik liczby zgonów do liczby urodzeń wyniósł zatem 1,4. Negatywnie rekordowym był rok 2020, kiedy zanotowano 43 urodzenia oraz 74 zgony. Należy wziąć pod uwagę, że wzrost wartości zgonów w tym roku mógł być spowodowany wybuchem pandemii COVID-19. Jedynie w roku 2017 nie odnotowano ujemnego przyrostu naturalnego (0,77 przyrostu naturalnego na 1000 ludności).

Rysunek 2. Wskaźnik liczby zgonów do liczby urodzeń w gminach województwa świętokrzyskiego w latach 2016-2023

Źródło. Opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych

Gmina Kluczewsko nie była jedyną gminą z województwa świętokrzyskiego borykającą się z ujemnym przyrostem naturalnym co zaprezentowano na powyższej grafice. Jak z niej wynika jedynie w kilku gminach w analizowanym przedziale czasu urodziło się więcej dzieci niż odnotowano zgonów. Problem ten ma również charakter ogólnopolski. Liczba urodzeń spada niemal nieustannie od października 2017 roku. Jeszcze wtedy suma roczna w Polsce wynosiła 403,7 tysiąca urodzeń. Na koniec lipca 2024 roku suma roczna to jedynie około 259,1 tysiąca dzieci.

Do negatywnych aspektów należy zaliczyć również wewnętrzne ruchy migracyjne. Wartość ta obrazuje różnicę pomiędzy osobami nowo zamieszkującymi teren gminy Kluczewsko, a mieszkańcami opuszczającymi gminę. W latach 2016 – 2023 migracje w ruchu wewnętrznym wskazywały, że 78 osób więcej opuściło gminę niż się do niej wprowadziło. Rekordowym pod tym względem był rok 2016 oraz 2021, gdzie saldo migracji przyjęło wartości odpowiednio: -22 i -23. Jedynie w 2018 roku można było zauważyć przewagę osób przybyłych nad osobami opuszczającymi gminę Kluczewsko (8). Zjawisko to związane jest z ogólnopolskim trendem dotyczącym w szczególności młodych osób, które na miejsce nauki i zamieszkania wybierają większe ośrodki miejskie.

Wykres 3. Ruch migracyjny w gminie Kluczewsko w latach 2016-2023

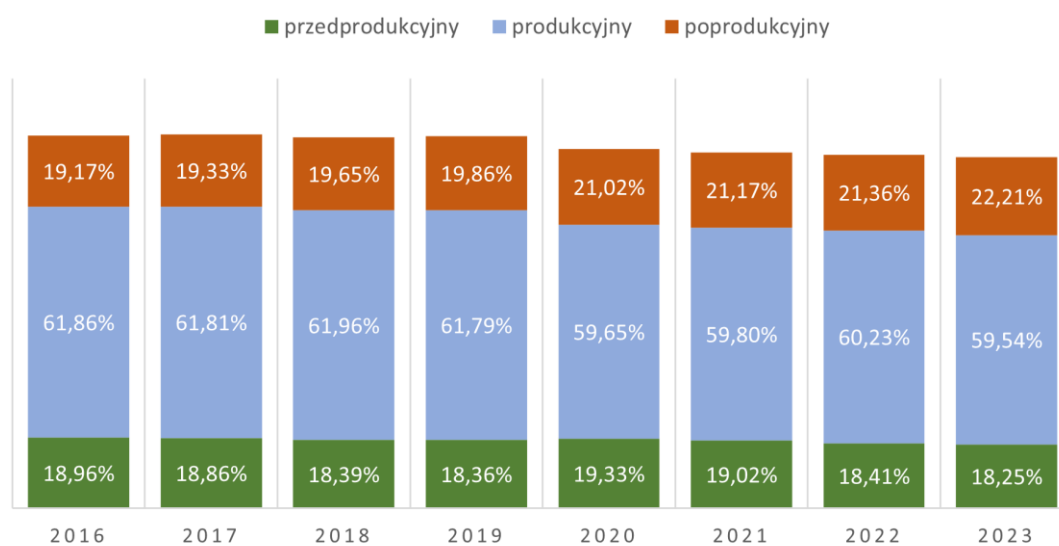
Źródło. Opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych

W gminie Kluczewsko na dzień 31.12.2023 roku ludność z przedprodukcyjnej grupy wiekowej (do 17 lat) wynosiła 895 osób co stanowi 18,25% ogółu mieszkańców gminy

Kluczewsko, z czego 432 osoby to kobiety. Był to pierwszy rok kiedy liczba mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym spadła poniżej 900. Grupa produkcyjna (kobiety od 18 do 59 lat i mężczyźni od 18 do 64 lat) wynosiła 2 090 osób (w tym 1 296 kobiet), co stanowi 59,54% ogółu mieszkańców gminy. W wieku poprodukcyjnym w gminie Kluczewsko zameldowanych było 1 089 osób, co stanowi 22,21% ogółu mieszkańców gminy. W grupie poprodukcyjnej znacząco przeważają kobiety: 670 osób, co oznacza, że stanowią one 61,52% grupy poprodukcyjnej w 2023 roku na terenie gminy Kluczewsko.

Wykres 4. Ekonomiczne grupy wieku w gminie Kluczewsko w latach 2016-2023

Źródło. Opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych

Dane GUS za lata 2016 – 2023 dotyczące struktury wiekowej ludności według grup ekonomicznych wskazują negatywny trend wzrostu liczby osób w wieku poprodukcyjnym przy jednoczesnym, rokrocznym zmniejszaniu liczby osób w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym, co świadczy o starzeniu się społeczeństwa. Przedprodukcyjna grupa ekonomiczna uległa zmniejszeniu o 9,41% (-93 osoby) w 2023 roku względem 2016 roku. Na przestrzeni tych samych ośmiu lat ilość osób w wieku produkcyjnym zmniejszyła się o taki sam odsetek 9,40% (-303 osoby). Grupa poprodukcyjna zwiększyła się o 9,01% (+90 osób). Obserwowane w gminie Kluczewsko znaczne zmiany w strukturze demograficznej zamieszkujących ją mieszkańców, są jednak charakterystyczne dla większości jednostek administracyjnych w kraju.

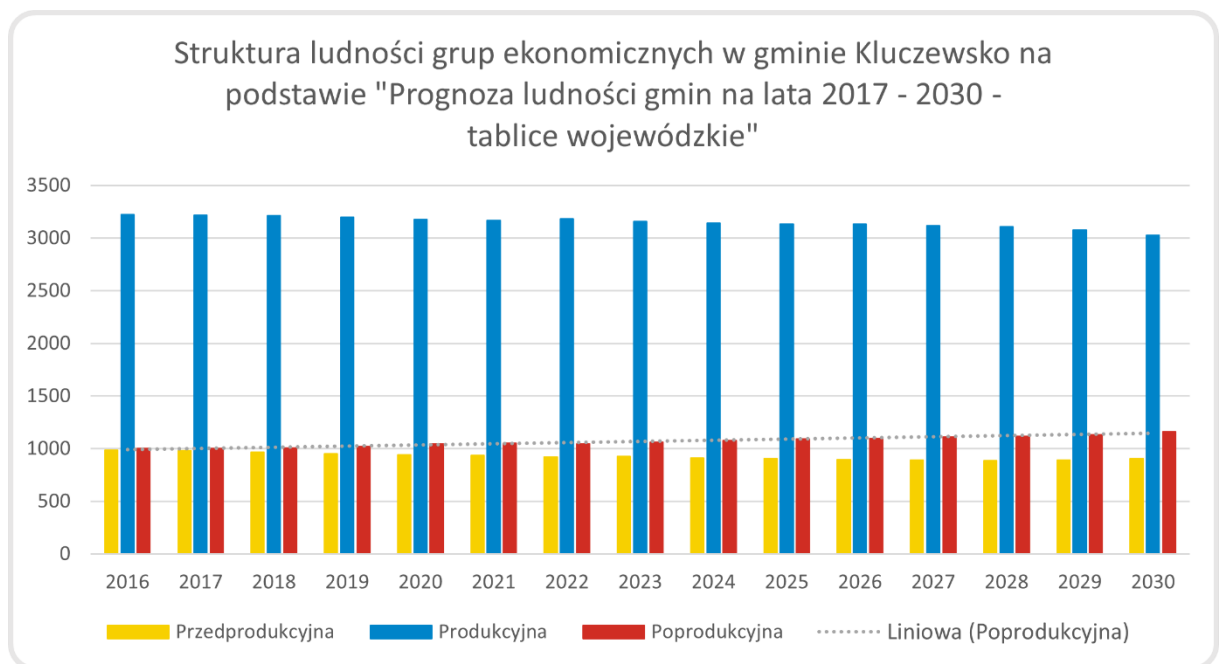
Opublikowana przez GUS „Prognoza ludności gmin na lata 2017 – 2030 – tablice wojewódzkie”, wskazuje na dalszy spadek liczby osób w wieku produkcyjnym (3 026 osób

Strategia Rozwoju Gminy Kluczewsko w perspektywie 2035

w 2030 r.) i przedprodukcyjnym (904 osoby w 2030 r.), przy stałym wzroście grupy osób w wieku poprodukcyjnym (według prognoz GUS grupa ta w 2030 r. ma stanowić 1 161 osób). Oznacza to dalsze pogłębianie zjawiska starzenia się społeczeństwa na terenie gminy Kluczewsko. Należy zaznaczyć, że przedstawione przez GUS prognozy nie przewidują gwałtownych zmian w ekonomicznych strukturach ludności, a powolne i sukcesywne zmiany struktur grup ekonomicznych zmierzających w kierunku narastającego zjawiska starzenia się społeczeństwa. Przewidywany przez GUS poziom ludności ogółem w gminie Kluczewsko w roku 2030 wynosi 5 091 osób. Oznacza to, że liczba osób zamieszkujących teren gminy Kluczewsko nie ulegnie widocznym zmianom (-1,8% w 2030 r. względem 2020 r.). Poniżej zaprezentowano prognozowane kształtowanie się poszczególnych grup ekonomicznych w gminie Kluczewsko w perspektywie 2035 roku.

Wykres 5. Struktura ekonomicznych grup wieku w gminie Kluczewsko w perspektywie 2030 roku

(Źródło: Opracowanie własne na podstawie „Prognoza ludności gmin na lata 2017 – 2030 – tablice wojewódzkie”)

Gmina Kluczewsko posiada dobrze rozwinięty system gospodarki mieszkaniowej. Gmina prowadzi aktywną politykę względem rozwoju budownictwa indywidualnego. Według danych GUS na koniec 2023 roku łączna liczba mieszkań w gminie wynosiła 1 785 mieszkań (wzrost o 89 mieszkań względem roku 2016). Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania w 2023 r. wynosiła 89,2 m², natomiast przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę

wynosiła 33,4 m²/os. Oba te wskaźniki zwiększyły się względem roku 2016: odpowiednio z 83,2 m² oraz 28,1 m².

W roku 2022 wyposażenie budownictwa mieszkalnego na terenach gminy w poszczególną instalację kształtowało się na następującym % poziomie:

- wodociągi – 94,6%
- łazienka – 84,8%
- centralne ogrzewanie – 75,4%

Na przestrzeni ostatnich lat wyposażenie budownictwa mieszkalnego w poszczególną instalację techniczno-sanitarną uległo znacznemu zwiększeniu. Jeszcze w 2016 roku wartości te wynosiły odpowiednio: 85,1%, 76,7% oraz 59,6%. Powyższe dane wskazują na rosnące oczekiwania mieszkańców dotyczące standardów życia, co powoduje wzrost popytu między innymi na nowoczesne, energooszczędne domy.

Na terenie gminy Kluczewsko działają 3 Zespoły Przedszkolno-Skolne w:

- Dobromierzu,
- Kluczewsku,
- Komornikach.

Dwa pierwsze prowadzone są przez Gminę Kluczewsko. Zespół Przedszkolno-Skolny w Komornikach jest szkołą publiczną, ale prowadzoną przez Stowarzyszenie Wiejskie Wsi Komorniki „Nad Czarną”. W szkołach dla których organem prowadzącym jest Gmina Kluczewsko w roku szkolnym 2023/2024 uczyło się 442 dzieci (292 w szkołach podstawowych oraz 150 w oddziałach przedszkolnych). Łącznie było to o cztery osoby mniej niż w poprzednim roku szkolnym.

Liczba oddziałów szkolnych w dwóch ostatnich latach nie zmieniła się. Również liczba etatów nauczycieli jest niemal taka sama. Zwiększyło się jednak zatrudnienie kadry niepedagogicznej w Zespole Przedszkolno-Skolnym w Dobromierzu z 7,5 etatu do 9 etatów. Na terenie gminy nie ma żadnych żłobków ani klubów dziecięcych.

Ciągłemu rozwojowi podlega życie kulturalne w gminie Kluczewsko. Wpływ na to mają występujące tutaj interesujące walory krajoznawcze, ciekawa i bogata historia gminy oraz lokalne tradycje. Brakuje natomiast w gminie jednostki pełniącej funkcję Centrum Kultury.

Na terenie gminy Kluczewsko aktywnie tworzą się, modernizują, wyposażają i funkcjonują liczne świetlice wiejskie, działalność senioralna i inne lokalne inicjatywy sołeckie. Działa również Gmina Biblioteka Publiczna w Kluczewsku wraz z Filią w Dobromierzu.

Główną atrakcją turystyczną przyciągającą przyjezdnych na wypoczynek są bogate, chronione obszary natury, m. in. rezerwaty Bukowa Góra i Murawy Dobromierskie. W miejscowości Pilczyca oraz Kluczewsko znajdują się zalewy o potencjale rekreacyjnym. Nową atrakcją jest oddana w 2024 roku w miejscowości Boża Wola wieża widokowa. W gminie Kluczewsko znajdują się też nieliczne obiekty zabytkowe stanowiące atrakcję turystyczną: przede wszystkim kościoły parafialne w Kluczewsku, Januszewicach, Stanowiskach i kaplica w Rączkach, ale również zabytkowa wozownia w Kluczewsku i ruiny zboru ariańskiego w Łapczynej Woli. Na terenie gminy prowadzone są gospodarstwa agroturystyczne.

W gminie Kluczewsko znajdują się boiska/obiekty sportowe, które są ogólnodostępne. Stan większości obiektów jest zadawalający. Największym obiektem sportowym w gminie jest stadion piłkarski w Kluczewsku. Oprócz stadionu gminnego, pozostałą infrastrukturę sportową stanowią hala sportowa, sale gimnastyczne przy szkołach i boiska przyszkolne. Obecnie na terenie gminy Kluczewsko funkcjonują 4 kluby sportowe. W gminie mieszkańcy znajdą także liczne place zabaw funkcjonujące również jako siłownie zewnętrzne.

Na terenie gminy działają organizacje pozarządowe, społeczne m.in. Ochotnicze Straże Pożarne, Stowarzyszenia i Koła Gospodyń Wiejskich. NGO (ang. Non-government organization) organizują różne przedsięwzięcia, zaspokajając szeroki wachlarz potrzeb mieszkańców. Gmina Kluczewsko aktywnie współpracuje z organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego.

Istniejące placówki ochrony zdrowia na terenie gminy Kluczewsko zaspokajają potrzeby zdrowotne mieszkańców na poziomie lecznictwa podstawowego. Na terenie gminy Kluczewsko opiekę medyczną z zakresu podstawowej opieki zdrowotnej oraz rehabilitacji

leczniczej sprawuje Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej Gminny Ośrodek Zdrowia w Kluczewsku wraz z filią w Dobromierzu.

W ramach umowy zawartej z NFZ przyjmują lekarze medycyny ze specjalnością chorób wewnętrznych oraz pielęgniarki medycyny rodzinnej, medycyny szkolnej oraz położna. Dodatkowo w gabinecie rehabilitacji wykonywane są zabiegi lecznicze przez magistra rehabilitacji. Gminny Ośrodek Zdrowia w Kluczewsku (wg. danych z Raportu o stanie gminy Kluczewsko za 2023 rok) obejmował opieką 4 147 osób – o 4,7% (-206 osób) mniej niż w 2020 roku.

Pomoc społeczna mieszkańcom zapewniana jest przez jednostkę organizacyjną gminy Kluczewsko powołaną do realizacji w jej imieniu zadań pomocy społecznej, tj. Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Kluczewsku. Ośrodek udziela pomocy formie świadczeń o charakterze niepieniężnym oraz świadczeń pieniężnych. W 2023 roku pomocą społeczną objęto 153 osoby ze 105 rodzin, w których łącznie pozostawało 275 osób. Według danych Głównego Urzędu Statystycznego, z roku na rok zmniejsza się liczba beneficjentów pomocy społecznej. Wśród przyczyn tego zjawiska należy wskazać kryterium dochodowe, które przy wzroście płac, w tym płacy minimalnej wpływa na ograniczenie liczby rodzin, które mogą ubiegać się o pomoc społeczną. Za główne powody przyznawanej pomocy należy wskazać: długotrwałą lub ciężką chorobę, niepełnosprawność, bezrobocie, ubóstwo oraz potrzeby ochrony macierzyństwa.

Nad bezpieczeństwem mieszkańców gminy Kluczewsko czuwa znajdująca się w rejonie działania 6 gmin Komenda Powiatowa Policji we Włoszczowej. Ochronę przeciwpożarową zapewnia 10 jednostek OSP zrzeszających 468 członków, w tym 52 kobiety.

3.2. Wnioski z Diagnozy dla sfery gospodarczej

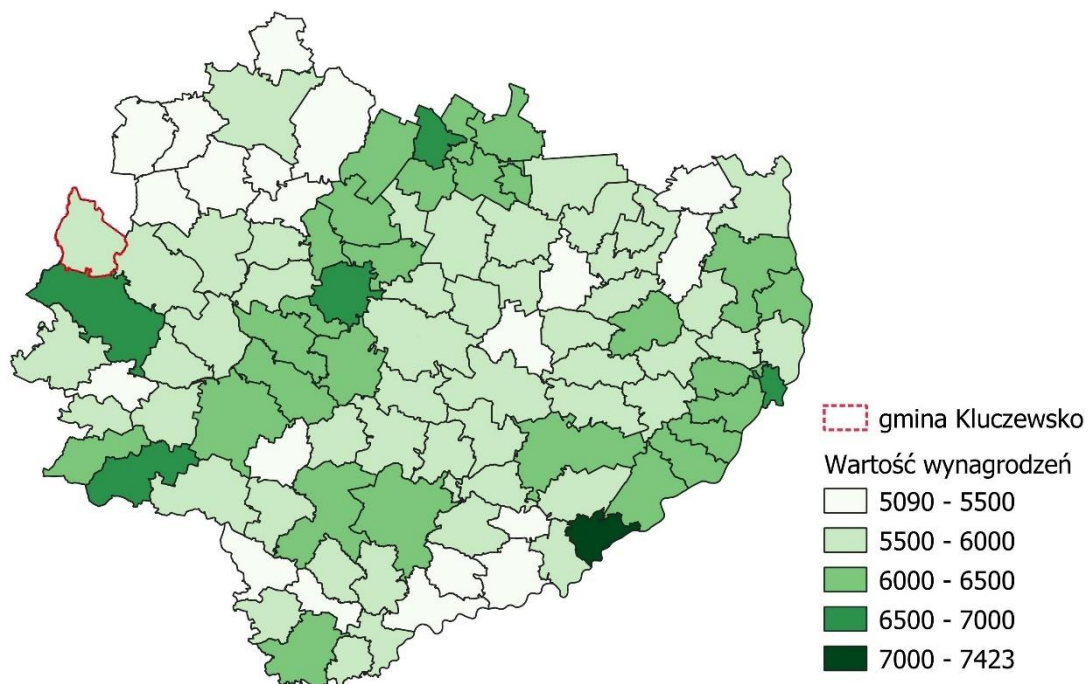
Na koniec 2023 roku na terenie gminy Kluczewsko zarejestrowanych było 456 podmiotów gospodarki narodowej ogółem. Na tę liczbę składało się 440 podmiotów z sektora prywatnego oraz 29 stowarzyszeń i organizacji społecznych. Liczba podmiotów gospodarki narodowej od 2016 roku zwiększyła się o 69, czyli o 17,8%. Jednak w 2023 roku w porównaniu do 2022 roku zmniejszyła się o 11. Nawet pomimo zmniejszenia liczby podmiotów w ostatnim roku, nie zmniejszyła się liczba pracujących mieszkańców gminy. Zarówno w 2022 jak i 2023 roku

wyniosła ona 1 971 osób (dane na koniec grudnia każdego roku). Mediana wieku pracujących to 41 lat.

Mediana wynagrodzeń mieszkańców gminy Kluczewsko wynosiła w marcu 2024 roku 5 654,00 zł brutto. Zarobki w województwie świętokrzyskim przedstawia poniższy rysunek.

Rysunek 3. Mediana wynagrodzeń w województwie świętokrzyskim (III.2024r.)

Źródło. Opracowanie własne na podstawie Głównego Urzędu Statystycznego.

Lokalny rynek pracy jest ograniczony przez niewielką liczbę miejsc pracy oraz profil rolniczy gminy. Brak większych zakładów przemysłowych oraz ograniczone możliwości zatrudnienia w sektorze usługowym sprawiają, że część mieszkańców migruje za pracę do sąsiednich gmin (np. Włoszczowa, Przedbórz) lub większych miast. Biorąc pod uwagę strukturę branż w 2023 roku w Gminie Kluczewsko, zdecydowanie przeważa budownictwo, przetwórstwo przemysłowe oraz naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle. To właśnie w tych trzech branżach odnotowano największy przyrost liczby podmiotów. Należy jednak zauważyć, że w przypadku budownictwa, bardzo często są to jednoosobowe działalności

gospodarcze, które swoje usługi świadczą nie tylko w gminie, lecz wręcz na terenie całego kraju.

Ze względu na niską jakość gleb produkcja rolnicza na terenie gminy jest ograniczona i relatywnie mniej efektywna niż pozostałych gminach wiejskich w powiecie. Według danych pochodzących z Powszechnego Spisu Rolnego przeprowadzonego w 2020 roku na terenie gminy było 676 gospodarstw rolnych (wszystkie oprócz dwóch to gospodarstwa indywidualne), z czego jedynie 133 osiągały dochody z działalności rolniczej stanowiące minimum 50% ich dochodów ogółem. W porównaniu do danych ze Spisu Rolnego z 2010 roku oznaczało to zmniejszenie liczby gospodarstw rolnych o 279. Na terenie gminy przeważają małe gospodarstwa o powierzchni użytków rolnych między 1 a 5 ha (302 gospodarstwa) oraz 5 a 10 ha (228 gospodarstw). Średnia powierzchnia użytków rolnych wynosiła 8,62 ha i była wyższa od średniej powiatowej – 7,46 ha. Według danych Głównego Urzędu Statystycznego w gospodarstwach rolnych pracowało 1 367 osób.

Na przestrzeni lat 2016 - 2023 liczba zarejestrowanych bezrobotnych według danych GUS kształtowała się następująco:

- 2016 r. – 229 bezrobotnych (w tym 133 kobiety)
- 2017 r. – 191 bezrobotnych (w tym 121 kobiet)
- 2018 r. – 160 bezrobotnych (w tym 115 kobiet)
- 2019 r. – 170 bezrobotnych (w tym 111 kobiet)
- 2020 r. – 172 bezrobotnych (w tym 111 kobiet)
- 2021 r. – 161 bezrobotnych (w tym 95 kobiet)
- 2022 r. – 120 bezrobotnych (w tym 74 kobiety)
- 2023 r. – 101 bezrobotnych (w tym 67 kobiet)

W okresie tym zaobserwować można spadek liczby zarejestrowanych osób bezrobotnych, przy niewielkim wzroście w latach 2019-2020.

3.3. Wnioski z Diagnozy dla sfery przestrzenno - środowiskowej

Gmina Kluczewsko położona jest w północno-zachodniej części województwa świętokrzyskiego i jest najbardziej wysuniętą na północ gminą w powiecie włoszczowskim. Powierzchnia gminy Kluczewsko wynosi 13 683 ha. Od stolicy województwa – Miasta Kielce oddalona o ok. 60 km. Gmina jest gminą wiejską, dlatego wskaźnik urbanizacji wynosi 0.

Półowę terenu gminy stanowią użytki rolne (36% grunty orne, 9% łąki, 5% pastwiska), a ok. 44% pokrywa las (średnio w województwie 28%, w kraju 29%). Największymi rzekami gminy Kluczewsko są Pilica, której przebieg jest zbliżony do zachodniej granicy gminy, oraz jej dopływ Czarna Włoszczowska. Teren w dolinach rzek jest równinny, natomiast w pozostałej części dominują wzgórza Pasma Przedborsko-Małogoskiego, najwyższe z nich to Bukowa Góra (335 m n.p.m.) oraz Krzemycza Góra (334 m n.p.m.). Północno-wschodnia część gminy znajduje się na terenie Przedborskiego Parku Krajobrazowego.

W skład gminy wchodzi 26 sołectw i jedno osiedle w Kluczewsku: Bobrowniki, Bobrowska Wola, Boża Wola, Brzeście, Ciemiętniki, Dobromierz, Jakubowie, Januszewice, Jeżowiec, Kluczewsko, Kolonia Bobrowska Wola, Kolonia Mrowina, Kolonia, Pilczyca, Komorniki, Komparzów, Łączyna Wola, Miedziana Góra, Mrowina, Nowiny, Pilczyca, Pracza, Rączki, Rzewuszyce, Stanowiska, Zalesie, Zmarłe oraz oś. Łokietka (Kluczewsko). Największe skupiska ludności należą do sołectwa Kluczewsko, Pilczyca, Stanowiska, Dobromierz i Rączki (znajdują się w pobliżu drogi wojewódzkiej nr 742).

Jak wspomniano powyżej, ponad 44% terenu gminy Kluczewsko zajmują lasy. Odgrywają one ważną rolę w strukturze przyrodniczej gminy, są bowiem najważniejszym ogniwem wiążącym główne komponenty środowiska. Tworzą węzły ekologiczne o wybitnych walorach przyrodniczych oraz leśne korytarze ekologiczne umożliwiające rozprzestrzenianie się gatunków. Część lasów znajdujących się na terenie gminy została objęta ochroną - są to występujące w centralnej części gminy lasy glebochronne oraz znajdujące się w części południowej lasy wodochronne, zabezpieczające ciek i zbiorniki wodne.

Tereny gminy Kluczewsko, to tereny posiadające bogate walory środowiska przyrodniczego - krajoznawcze jak i krajobrazowe. Występujące obszary można uznać jako atrakcyjne agroturystycznie. Ludzie chcący odpocząć od dużych i hałaśliwych aglomeracji miejskich mogą znaleźć tutaj ciszę i spokój. Niezanieczyszczone środowisko, różnorodna rzeźba terenu oraz przepływające rzeki to główne atuty turystyczne gminy. Na terenie gminy wyznaczone zostały różnorodne formy ochrony przyrody. Do najważniejszych zaliczyć należy dwa obszary znajdujące się w sieci Natura 2000:

- Ostoja Przedborska (PLH180049)
- Dolina Górnej Pilicy (PLH260018)

Na terenie tego obszaru w gminie Kluczewsko znajdują się ponadto 2 rezerwaty przyrody:

- Rezerwat przyrody Bukowa Góra
- Rezerwat przyrody Murawy Dobromierskie

Dodatkową formą ochrony przyrody jest Przedborski Park Krajobrazowy, który wraz z otuliną obejmuje aż 75% powierzchni gminy. Na terenie Parku i Przedborskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu znajdują się bogate i dobrze wykształcone zbiorowiska szaty roślinnej. Jest to jeden z najcenniejszych parków krajobrazowych w środkowej Polsce, a niektóre jego fragmenty, jak rezerwaty: Murawy Dobromierskie, Bukowa Góra, Piskorzaniec, Czarna Różga i Oleszno należą do unikalnych w skali kraju. Ponadto na terenie gminy Kluczewsko występuje 16 pomników przyrody. Oprócz wymienionych powierzchniowych form ochrony przyrody warto również wspomnieć o korytarzach ekologicznych. Nie są to obszary objęte oficjalnie formą ochrony, jednak ze względu na swoją rolę są bardzo cenne przyrodniczo. Przez teren gminy Kluczewsko przebiegają następujące korytarze ekologiczne:

- Lasy Przedborskie o kodzie GKPdC-9,
- Częstochowa-Wschód,
- Częstochowa-Zachód,
- Dolina Pilicy Pd.

W gminie Kluczewsko występują udokumentowane złoża surowców skalnych, kruszyw naturalnych - złoża piasków budowlanych, część z nich jest przedmiotem eksploatacji, m.in. Jakubowice, Rzewuszyce. Największe zasoby posiada złożo Oleszno znajdujące się na południowo-wschodniej granicy gminy.

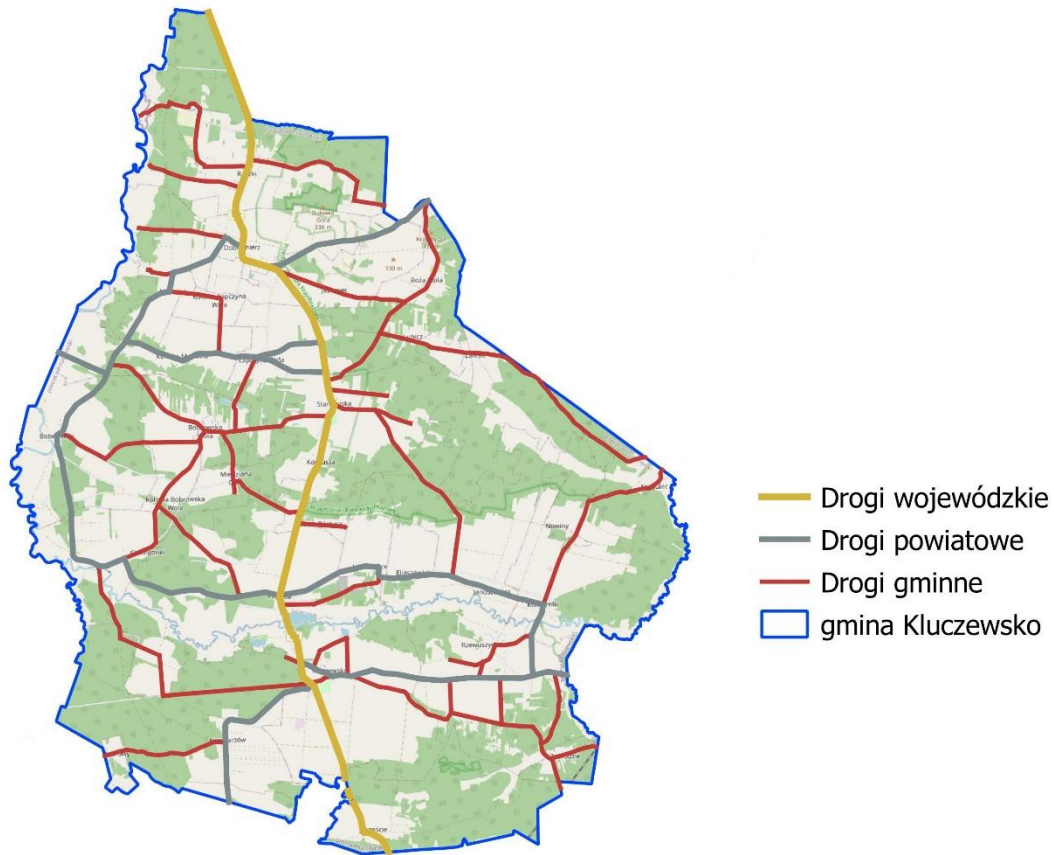
Warunki glebowe w gminie można określić jako średnie - na jej obszarze nie występują grunty najwyższych klas bonitacyjnych. Najkorzystniejsze z punktu widzenia rozwoju rolnictwa są grunty III klasy, które znajdują się w południowej części gminy (w okolicach miejscowości Kluczewsko, Komparzów, Rzewuszyce i Januszewice), a także w jej północnej części (okolice miejscowości Stanowiska i Dobromierz). Struktura przydatności gleb dla rolnictwa nie jest jednak w całej gminie jednakowa i wynika bezpośrednio ze struktury geologicznej utworów powierzchniowych. Na glebach tych występują w głównej mierze kompleksy pszenne dobre i pszenne wadliwe. Największy udział na obszarze gminy Kluczewsko mają gleby V i VI klasy bonitacyjnej (orne słabe i najłabsze), które są ubogie w substancje organiczne i przynoszą z reguły niskie plony.

Gmina Kluczewsko leży w strefie klimatu umiarkowanego. Jak wynika z rejonizacji klimatycznej E. Romera obszar gminy Kluczewsko posiada typ klimatyczny Wyżyn Środkowych. Jest to klimat stosunkowo urozmaicony i ma charakter przejściowy od oceanicznego Europy Zachodniej do kontynentalnego Europy Wschodniej. Charakterystyczna dla niego jest zmienność stanów pogody, co jest związane z różnorodnością napływających mas powietrza.

Przez teren Gminy Kluczewsko przebiegają drogi o znaczeniu gminnym, powiatowym i wojewódzkim. Drogi te tworzą sieć powiązań komunikacyjnych, dzięki której możliwe jest wykonywanie połączeń drogowych lokalnych (w obszarze gminy, między gminami sąsiednimi) jak też i zewnętrznych, międzyregionalnych. Brak jest dróg o znaczeniu krajowym. Stan drogi wojewódzkiej oraz dróg powiatowych można uznać za dobry. Drogi gminne wymagają miejscowo remontu z powodu niezadawalającego stanu nawierzchni.

Rysunek 4. Układ komunikacyjny gminy Kluczewsko

Źródło. Opracowanie własne.

Przez obszar gminy Kluczewsko przebiegają następujące szlaki komunikacyjne:

- Droga wojewódzka nr. 742 - Przygłów – Łęczno – Ręczno – Włoszczowa – Nagłowice.
Łączna długość drogi wojewódzkiej w granicach gminy Kluczewsko wynosi ok. 16,5 km

Na terenie gminy Kluczewsko występuje 7 dróg powiatowych o łącznej długości w granicach gminy Kluczewsko wynoszącej około 40 km.

- droga powiatowa nr 1897T relacji Kluczewsko – Komparzów – Kurzelów;
- droga powiatowa nr 1902T relacji Dobromierz – granica województwa świętokrzyskiego – (Góry Mokre);
- droga powiatowa nr 1903T relacji Kluczewsko – Rudka – do granicy gminy Krasocin;

- droga powiatowa nr 1904T – Bobrowniki – Pilczyca - Komorniki – Rudka;
- droga powiatowa nr 1905T relacji Łączyna Wola – Stanowiska;
- droga powiatowa nr 1906T relacji Kolonia Mrowina – Łączyna wola – Młynek;
- droga powiatowa nr 1907T relacji granica województwa świętokrzyskiego – Mrowina - Dobromierz

Na obszarze gminy Kluczewsko funkcjonuje 31 dróg gminnych, które stanowią uzupełnienie lokalnego systemu komunikacyjnego.

Przez niewielki, południowo - wschodni fragment gminy przebiega linia kolejowa nr 4 - Centralna Magistrala Kolejowa łącząca Grodzisk Mazowiecki z Zawierciem, jednak w granicach gminy nie znajduje się stacja kolejowa ani przystanek osobowy.

Telefonia przewodowa obejmuje teren całego miasta i gminy, zaspokajając w 100% potrzeby mieszkańców w zakresie łączności. Na obszarze gminy zapewniony jest też ogólny dostęp do szerokopasmowego Internetu.

Gmina Kluczewsko cechuje się znacznymi zasobami wód powierzchniowych, które reprezentowane są przez rzeki (Pilica, Czarna Włoszczowska, Czarna Struga), niewielkie strugi, ciekły nie posiadające nazwy, zbiorniki wodne, stawy rybne, rowy i kanały. Na terenie gminy występują obiekty małej retencji wód. Więcej informacji w zakresie stanu wód podziemnych i powierzchniowych znajduje się w dedykowanym rozdziale 8. *Kwestie wodne a Strategia Rozwoju Gminy Kluczewsko.*

Na terenie Gminy Kluczewsko usytuowane są cztery ujęcia wody. Istnieją trzy sieci wodociągów grupowych, z których korzysta 28 miejscowości. Długość sieci wodociągowej wynosi 107 km (z przyłączami), natomiast liczba przyłączy wodociągowych - 1621. Na terenie Gminy Kluczewsko funkcjonują wodociągi o długości 98 km z dwoma pompowniami wody, woda pobierana jest z następujących ujęć wody:

- Ujęcie wody w Kluczewsku,
- Ujęcie wody w Dobromierzu,
- Ujęcie wody w Bobrownikach,

- Ujęcie wody w Zalesiu.

W gminie funkcjonuje zorganizowany system odprowadzania ścieków. Na terenie Gminy Kluczewsko usytuowane są dwie oczyszczalnie ścieków: oczyszczalnia Dobromierz o przepustowości 200 m³ na dobę oraz oczyszczalnia w Kluczewsku o przepustowości 260 m³/dobę. Gmina jest skanalizowana w 83%. W oczyszczalni oczyszcza się ścieki z 18 miejscowości, a także odbierane z miejscowości nieskanalizowanych. Ilość podłączeń kanalizacyjnych na koniec roku 2023 wynosiła 1168. Obecnie Gmina posiada ponad 73,56 km sieci kanalizacyjnej.

W gminie Kluczewsko obowiązuje Regulamin utrzymania czystości i porządku na terenie Gminy kluczewsko. System selektywnej zbiórki odpadów organizuje Komunalny Usługowy Zakład Gospodarczy w Kluczewsku poprzez firmę wyłonioną w przetargu i zobowiązaną do wywozu nieczystości z terenu gminy. Od lipca 2013 zaczął funkcjonować Punkt Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych w miejscowości Jeżowiec. Gmina Kluczewsko realizuje program usuwania i utylizacji azbestu. Na terenie Gminy Kluczewsko nie przetwarza się odpadów komunalnych.

Zasilanie gminy Kluczewsko w energię elektryczną odbywa się poprzez magistralne linie napowietrzne 15 kV, które są wyprowadzone z dwóch stacji: „Przedbórz” w Przedborzu i „Oleszno” w Skarżysku-Kamiennej. Ponadto od istniejącego systemu linii elektroenergetycznych odchodzą linie niskich napięć, które doprowadzają energię elektryczną do indywidualnych odbiorców. Dodatkowym wparciem dla linii elektroenergetycznych są elektrownie wiatrowe. W latach 2018-2020 gmina Kluczewsko realizowała projekt, pn. Zielona energia dla mieszkańców w gminach: Kluczewsko, Moskorzew, Radków, Secemin. Z terenu Gminy Kluczewsko skorzystało 50 odbiorców energii elektrycznej oraz 49 odbiorców energii cieplnej. Sołectwem, które emitują największą ilość CO₂ jest Kluczewsko, co uwarunkowane jest największą ilością budynków mieszkalnych, przedsiębiorstw oraz budynków publicznych ulokowanych w tej miejscowości spośród całej gminy Kluczewsko.

W gminie Kluczewsko nie ma zorganizowanego systemu grzewczego. Zaopatrzenie w ciepło odbywa się z indywidualnych kotłowni, które w większości opalane są węglem kamiennym i drewnem. Urzędy użyteczności publicznej posiadają własne kotłownie.

4. Analiza SWOT

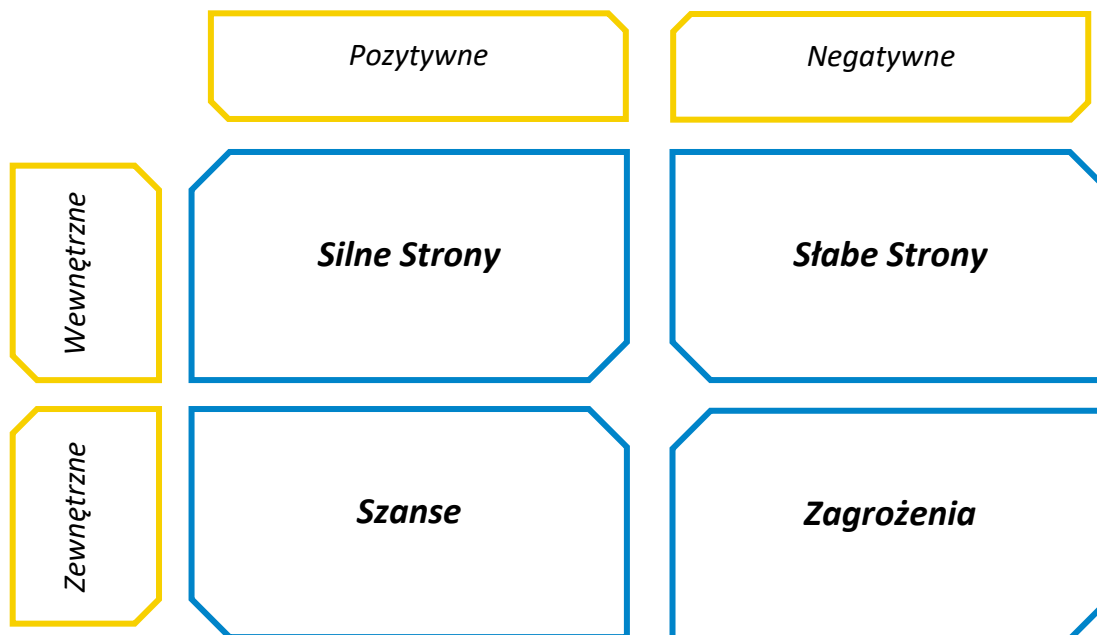
Bazując na wnioskach z przeprowadzonej diagnozy społecznej, gospodarczej i przestrzennej, można zidentyfikować poszczególne elementy analizy SWOT – silne i słabe strony (cechy gminy, czynniki zależne od jej decyzji) oraz szanse i zagrożenia (czynniki zewnętrzne, niezależne od gminy, pojawiające się w otoczeniu). Analizę można prowadzić w ramach wyszczególnionych bloków tematycznych (gospodarka, społeczeństwo, środowisko i przestrzeń), zgodnie z przyjętym na wstępie założeniem dotyczącym poziomu jej szczegółowości

Analiza odgrywa ważną rolę w planowaniu strategicznym. Pozwala dokonać analizy istniejącego potencjału gminy, realizowanych zadań i możliwości rozwojowych, wewnętrznych, niezależnych lub zależnych w niewielkim stopniu od otoczenia (silne i słabe strony) oraz na analizowaniu tych obszarów na zewnątrz gminy, które wpływają na jej funkcjonowanie (szanse i zagrożenia). Nazwa SWOT pochodzi od pierwszych liter angielskich słów:

- Strengths – **silne strony** – w postaci przewagi zjawisk i procesów pozytywnych dla rozwoju gminy Kluczewsko, które powinny być kontynuowane i wzmacniane,
- Weaknesses - **słabe strony** – w postaci procesów i barier, wad, ograniczających możliwości rozwojowe, które powinny być zmniejszone bądź niwelowane,
- Opportunities - **szanse/możliwości** – w postaci czynników obiektywnych, zewnętrznych, na które nie ma bezpośredniego wpływu sprawczego oraz wyjątkowej sytuacji jaką daje możliwość wykorzystania znacznych środków pomocowych UE,
- Threats – **zagrożenia** – wynikające przede wszystkim z czynników zewnętrznych stwarzających niebezpieczeństwo zmiany niekorzystniej.

Struktura Analizy SWOT

Źródło: Opracowanie własne

Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> • Aktywna polityka mieszkaniowa • Stosunkowo wysoki stopień wyposażenia budownictwa mieszkalnego w instalację sanitarną • Wysoki poziom sieci wodociągowej • Dobrze rozwinięta sieć kanalizacyjna • Odpowiednie gospodarowanie odpadami • Występowanie szlaku komunikacyjnego o randze wojewódzkiej droga nr 742 i 8 dróg powiatowych • Duża lesistość gminy Kluczewsko - ok. 44% • Bogate walory środowiska przyrodniczo – krajoznawczego i krajobrazowego • Występowanie form ochrony przyrody - Obszar Natura 2000 Ostoja Przedborska i Dolna Górnej Pilicy wraz z rezerwatami przyrody Bukowa Góra i Murawy Dobromierskie, a także występowanie Parku i Przedborskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu. 	<ul style="list-style-type: none"> • Spadek liczby mieszkańców • Ujemny przyrost naturalny • Ujemne saldo migracji • Nieliczne obiekty zabytkowe • Niewystarczający program promocji gminy • Niedostateczne wykorzystanie potencjału środowiskowego promującego aktywną formę wypoczynku (infrastruktura turystyczna) • Brak dróg krajowych • Marginalna korzyść z przechodzącej przez gminę linii kolejowej • Brak zorganizowanego systemu grzewczego • Emisja pyłów i gazów towarzysząca energetycznemu spalaniu paliw konwencjonalnych w indywidualnym ogrzewaniu domów na terenie gminy Kluczewsko • Duże rozdrobnienie lokalnych podmiotów gospodarczych oraz gospodarstw rolnych

<ul style="list-style-type: none">• Nieskażona przyroda wraz z czystym powietrzem• Tereny do aktywnego spędzania czasu• Surowce naturalne• Wzrost podmiotów wg. grup rodzajów działalności PKD 2007• Malejące bezrobocie• Odpowiedni poziom edukacji szkolnej• Aktywność kulturalna• Baza do uprawiania sportu i rekreacji• Działalność organizacji pozarządowych aktywnie wspieranych przez gminę Kluczewsko• Łączność telekomunikacyjna obejmująca całą gminę• Występowanie placówek zdrowia oraz aptek na terenie gminy• Zmniejszenie liczby rodzin korzystających z pomocy społecznej• Odpowiednio zapewnione bezpieczeństwo publiczne oraz ochrona przeciwpożarowa• Wieża widokowa jako nowa atrakcja turystyczna.	<ul style="list-style-type: none">• Duża ilość użytków rolnych ograniczonych niską klasą bonitacyjną gleb wpływających na mało efektywną produkcję rolniczą• Niska opłacalność lokalnej produkcji rolnej• Ograniczenia w terenach inwestycyjnych związane przez określoną prawnie funkcję lasów• Brak Gminnego Centrum Kultury.
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none">• Opublikowana przez GUS „Prognoza ludności gmin na lata 2017 – 2030 – tablice wojewódzkie” przewidująca utrzymujący się obecny poziom ludności przez najbliższe 8 lat• Wewnętrzne ruchy migracyjne (obecnie utrzymujące się na podobnym poziomie wymeldowani i zameldowań)• Walory turystyczne – atrakcyjne środowisko naturalne• Sprzyjające warunki do rozwoju aktywnej turystyki pieszej i rowerowej – baza infrastruktury turystycznej• Promocja i rozwój aktywnych form wypoczynku	<ul style="list-style-type: none">• Ujemny przyrost naturalny• Malejąca ludność w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym, przy stale rosnącej poprodukcyjnej grupie ekonomicznej• Zjawisko starzenia się społeczeństwa• Opublikowana przez GUS „Prognoza ludności gmin na lata 2017 – 2030 – tablice wojewódzkie” wskazująca na pogłębiające się w kolejnych latach zjawisko starzenia się społeczeństwa w gminie Kluczewsko• Zanieczyszczenia i degradacja środowiska naturalnego• Brak inwestorów zewnętrznych

• Rozwój Internetu szerokopasmowego• Wdrażanie rozwiązań e-usług• Rozwój regionalnych produktów i ekologicznego rolnictwa• Prowadzenie aktywnej polityki ograniczającej obserwowane zjawisko starzenia się społeczeństwa• Dostępność środków unijnych w perspektywie 2021-2027• Aktywne pozyskiwanie zewnętrznych źródeł finansowych w celu realizacji przedsięwzięć na terenie gminy• Współpraca z sektorem biznesu w zakresie wykorzystania potencjału ekonomicznego• Dalszy rozwój sieci kanalizacyjnej• Realizowana przez Państwo polityka prorodzinna• Poprawa standardu usług medycznych• Sukcesywne inwestowanie w odnawialne źródła energii i budowanie wizerunku gminy Kluczewsko, jako miejsca ekologicznego i przyjaznego do życia	• Odptyw osób młodych do większych ośrodków miejskich• Rosnące zużycie wody w gospodarstwach domowych• Komisariat Policji poza granicami gminy• Niewielki stopień techniki w lokalnych gospodarstwach• Konieczność ponoszenia wysokich nakładów finansowych ze środków własnych gminy na remonty i utrzymanie sieci dróg na terenie gminy Kluczewsko• Zmniejszająca się dostępność do specjalistycznej opieki medycznej• Ograniczona ilość środków finansowych• Negatywny wpływ potencjalnie nowych inwestycji na obszary chronione i cenne pod względem przyrodniczym i kulturowym• Niewielkie zainteresowania rolnictwem przez osoby młode

5. Uwarunkowania rozwojowe stojące przed Gminą Kluczewsko

W toku prac nad *Strategią Rozwoju Gminy Kluczewsko w perspektywie 2035* wskazano cztery filary rozwojowe Gminy:

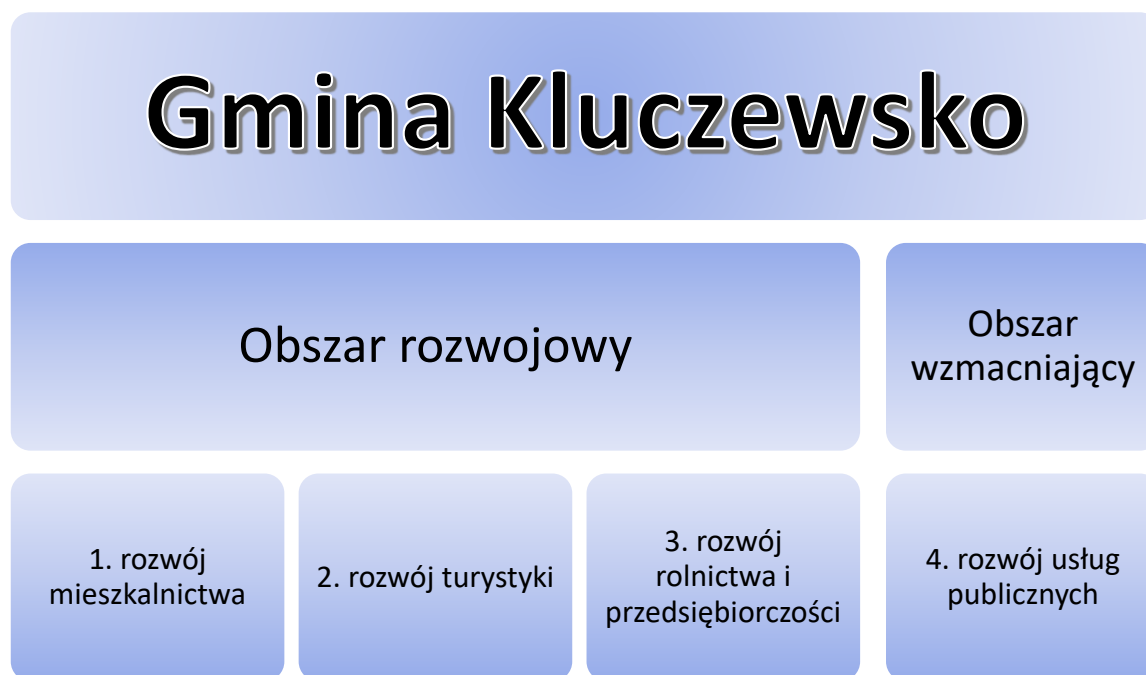
Filar 1 – rozwój mieszkalnictwa

Filar 2 – rozwój turystyki

Filar 3 – rozwój rolnictwa i przedsiębiorczości

Filar 4 – rozwój usług publicznych

Trzy pierwsze filary tworzą tzw. **obszar rozwojowy** gminy. Filar ostatni dotyczy rozwoju usług publicznych i należy do **obszaru wzmacniającego**.

Poniżej przedstawiono szanse rozwojowe i zagrożenia dla polityki rozwojowej filarów 1,2,3 oraz wyzwania jakie towarzyszą samorządowi terytorialnemu w związku z filarem 4. Poniższe czynniki stanowią rozwinięcie i doprecyzowanie zagadnień wskazanych w analizie SWOT.

Filar 1 – rozwój mieszkalnictwa

SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none">• Walory krajobrazowe oraz czyste powietrze sprzyjające rozwojowi mieszkalnictwa jednorodzinnego• Bardzo dobre zaplecze edukacyjne – rozbudowane placówki oświatowe oraz dobrze wyposażone pracownie• Położenie – przez gminę przebiega droga wojewódzka 742, nieduża odległość do stacji PKP Włoszczowa Północ leżącej na linii CMK, około godzina jazdy do autostrady A1• Brak przemysłu uciążliwego• Zintegrowana społeczność• Atrakcyjne cenowo działki• Zwodociągowanie i skanalizowanie gminy. Dostęp do sieci Internet• Postępujące procesy migracyjne prowadzące do zwiększenia liczby osób w wieku produkcyjnym przybywających do Polski	<ul style="list-style-type: none">• Stan dróg gminnych na wielu odcinkach wymagający zmiany nawierzchni bądź bieżących napraw• „Ustawa wiatrakowa” wyłączająca część gminy Kluczewsko z możliwości zabudowy mieszkaniowej• Brak dużych zakładów pracy na terenie gminy• Brak żłobka• Tereny rolnicze i wynikające z tego uciążliwości• Ograniczenia w zabudowie związane z formami ochrony przyrody• Ograniczenia wynikające ze zmian w planowaniu przestrzennym

Filar 2 – rozwój turystyki

SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none">• Walory krajobrazowe sprzyjające rozwojowi agroturystyki oraz turystyki pieszej, rowerowej i kajakowej• Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa	<ul style="list-style-type: none">• Brak miejsc atrakcyjnych turystycznie przyciągających rocznie minimum 10 tys. odwiedzających• Turystyka jednodniowa nie generująca przychodów dla gminy

<p>Świętokrzyskiego wskazuje na potencjał agroturystyczny regionu włoszczowskiego, z gminą Kluczewsko pełniącą funkcję wspomagającą</p> <ul style="list-style-type: none">• Rzeka Pilica umożliwiającą organizację spływów kajakowych – rozpoznawalność poza granicami województwa oraz kraju (np. Czechy)• Droga wojewódzka 742 stanowiąca alternatywę dla osób podróżujących z gór nad morze i na odwrót• Wieża widokowa jako nowa atrakcja gminy• Potencjał rekreacyjny terenu wokół zbiornika w Kluczewsku	<ul style="list-style-type: none">• Brak spójnej sieci tras i ścieżek rowerowych• Mała liczba miejsc oferujących usługi gastronomiczne• Brak miejsc noclegowych o wyższym standardzie• Konkurencja sąsiednich gmin np. z powiatu koneckiego, nastawionych również na rozwój agroturystyki
---	--

Filar 3 – rozwój rolnictwa i przedsiębiorczości

SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none">• Rozwój już istniejących firm• Popularyzacja zdalnej formy pracy• Popularyzacja zdrowego odżywiania oraz lokalnych produktów rolnych	<ul style="list-style-type: none">• Brak wyznaczonych terenów inwestycyjnych• Brak zaplecza „ludzkiego” dla rozwoju przemysłu• Położenie – brak dróg o znaczeniu krajowym, brak szybkiego dostępu do dróg szybkiego ruchu• Pokrycie gminy formami ochrony przyrody• Brak miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego

- Niska opłacalność produkcji rolnej

Filar 4 – Rozwój usług publicznych

WYZWANIA

- Dostosowanie usług publicznych do zmian demograficznych
- Promocja gminy „na zewnątrz”
- Elektronizacja usług publicznych

Wszystkie wyodrębnione cztery filary oddziałują na siebie nawzajem. Najważniejszymi są jednak trzy pierwsze. Ostatni filar ma charakter wzmacniający – jest istotny dla prawidłowego rozwoju gminy, jednak sam z siebie takowego nie zapewni. Kluczowym filarem dla rozwoju gminy Kluczewsko wydaje się być jednak filar 1 – rozwój mieszkalnictwa. Jest to kierunek docelowy do którego Gmina będzie dążyć przy zachowaniu środowiska naturalnego, zrównoważonego rozwoju turystyki oraz przemysłu.

Pomimo prognozowanego spadku liczby ludności gminy, rośnie zapotrzebowanie na nowe budownictwo (wzrost liczby budynków mieszkalnych w gminie oraz wzrost liczby mieszkań w przeliczeniu na 1000 mieszkańców). Wśród powodów takiej sytuacji należy wskazać następujące czynniki:

- zmniejsza się liczba osób w gospodarstwach domowych, co oznacza większą potrzebę na mniejsze mieszkania, zwłaszcza dla jednoosobowych gospodarstw czy seniorów,
- rosną oczekiwania mieszkańców dotyczące standardów życia, co powoduje wzrost popytu na nowoczesne, energooszczędne domy,
- migracje wewnętrzne i napływ ludności z miast, poszukującej spokojniejszych miejsc do życia, napędzają popyt na nieruchomości w gminach,
- stale rosnące migracje zagraniczne do kraju osób w wieku produkcyjnym – trend ten przełoży się na gminę Kluczewsko,
- starzenie się infrastruktury wymusza modernizację i zastępowanie starszych budynków nowymi,
- konieczność rozwoju mieszkalnictwa dostosowanego do potrzeb osób starszych w obliczu starzenia się społeczeństwa.

Strategia Rozwoju Gminy Kluczewsko w perspektywie 2035

Biorąc powyższe pod uwagę, istnieje duże prawdopodobieństwo konieczności wyznaczenia nowych terenów pod zabudowę mieszkaniową, nieograniczających się wyłącznie do obszarów uzupełnienia zabudowy.

Poniższy schemat ukazuje rolę poszczególnych filarów w procesie rozwojowym gminy Kluczewsko.

	1. Rozwój mieszkalnictwa	2. Rozwój turystyki	3. Rozwój rolnictwa i przedsiębiorczości	4. Rozwój usług publicznych
1. Rozwój mieszkalnictwa	X	- zrównoważony rozwój mieszkalnictwa nie wpłynie na rozwój turystyki	- Zabudowa mieszkaniowa wyklucza powstawanie przemysłu ciężkiego - Wzrost liczby mieszkańców przyczynia się do wzrostu popytu na usługi (budowlane, remontowe, fryzjerskie, rekreacyjne, edukacyjne itp.)	- nowe obszary mieszkaniowe wymagają dostarczenia podstawowych usług publicznych (wodociągi, kanalizacja, drogi itp.)
2. Rozwój turystyki	- zrównoważony rozwój turystyki może przyczynić się do zwiększenia liczby osób, chcących zamieszkać na terenie gminy	X	- rozwój turystyki przyczyni się do zwiększenia liczby usługodawców na terenie gminy - turystyka aktywna sprzyja popytowi na lokalne produkty rolne	- rozwój turystyki wymusi uwzględnianie osób napływowych w oferowanych usługach - konieczność rozbudowy kalendarza imprez aby utrzymać rosnące zainteresowanie gminą
3. Rozwój rolnictwa i przedsiębiorczości	- dostępność miejsc pracy przyczynia się do zwiększenia populacji - lokalizacja przemysłu uciążliwego powoduje odpływ potencjalnych mieszkańców	- wykreowanie atrakcji turystycznych przyczyni się do zwiększenia liczby osób odwiedzających gminę - oferta obiektów noclegowych wpływa na liczbę turystów	X	
4. Rozwój usług publicznych	- na wybór lokalizacji mieszkaniowej wpływ ma m.in. dostępność do usług publicznych (szkoła, przedszkole, dostępność komunikacyjna, służba zdrowia itp.)	- spójna oferta turystyczna gminy może przyczynić się do wzrostu liczby turystów odwiedzających gminę	- sprawnie zarządzana gmina jest wiarygodnym partnerem dla przedsiębiorców	X

6. Wizja i Misja Gminy Kluczewsko

Wizja rozwoju Gminy Kluczewsko stanowi projekcję, opis pożądanego stanu rzeczywistości lokalnej w perspektywie 2035 roku. Określa stan docelowy, do którego dąży cała wspólnota gminy, tj. władze samorządowe gminy oraz ich partnerzy społeczni i gospodarczy (lokalni oraz ponadlokalni), wykorzystując przy tym możliwości płynące z własnych atutów i szans pojawiających się w otoczeniu. Wizja ukierunkowana jest prognostycznie, określa cel do jakiego zmierza gmina. Wskazuje ona zasadniczy kierunek podejmowanych działań.

Wizja rozwoju Gminy Kluczewsko:

Gmina Kluczewsko miejscem atrakcyjnym do zamieszkania. Rozwinięta infrastruktura publiczna oraz liczne walory środowiskowe tworzą pożądaną przestrzeń życiową a sektor turystyczny sprzyja integracji mieszkańców.

Misja jest nadrzędnym celem rozwoju gminy. Określa ona również rolę władz samorządowych w procesie rozwoju wspólnoty lokalnej. Zgodnie z misją, władze samorządowe pełnią rolę inicjatora dla realizacji przedsięwzięć zgodnych ze *Strategią Rozwoju Gminy Kluczewsko w perspektywie 2035*, a podejmowanych przez różnych aktorów życia społecznego i gospodarczego. Ponadto władze samorządowe są także realizatorem własnych projektów zmierzających do rozwoju gminy, upowszechniania jej walorów, ułatwiania współpracy partnerów lokalnych i wdrażania innowacyjnych rozwiązań.

Misja Gminy Kluczewsko:

Misją Gminy Kluczewsko jest zwiększenie komfortu życia mieszkańców między innymi poprzez ciągłą rozbudowę i modernizację infrastruktury na terenie gminy, rozwój usług społecznych oraz dążenie do poprawy stanu środowiska naturalnego, w tym jakości wód oraz powietrza.

7. Cele i kierunki działań

Aby osiągnąć wyznaczoną wizję rozwoju Gminy Kluczewsko wytypowano cztery cele strategiczne odpowiadające poszczególnym filarom rozwoju. Cele strategiczne zostały rozszerzone o cele operacyjne oraz działania obejmujące wymiar gospodarczy, społeczny oraz przestrzenny. Komplementarność poszczególnych filarów powoduje, że proponowane cele strategiczne i operacyjne również wzajemnie na siebie oddziałują. Poniżej przedstawiono listę czterech celów operacyjnych oraz czternastu celów operacyjnych.

Cel strategiczny 1. Wykreowanie gminy Kluczewsko jako miejsca atrakcyjnego do zamieszkania

Cel operacyjny 1.1. Rozwój infrastruktury drogowej gminy

Cel operacyjny 1.2. Rozwój oferty mieszkaniowej gminy

Cel operacyjny 1.3. Rozwój placówek oświatowych i procesu nauczania

Cel operacyjny 1.4. Gmina Kluczewsko miejscem bezpiecznym

Cel strategiczny 2. Wykreowanie gminy Kluczewsko jako miejsca pożądanego destynacji turystycznej

Cel operacyjny 2.1. Wykreowanie spójnej oferty turystycznej i rekreacyjnej gminy

Cel operacyjny 2.2. Dbłość o walory środowiskowe gminy oraz wykorzystanie energii pochodzącej z OZE

Cel strategiczny 3. Rozwój gospodarczy szanujący istniejące walory

Cel operacyjny 3.1. Wsparcie rolnictwa oraz sektora przemysłowego

Cel operacyjny 3.2. Wsparcie i wzmocnienie przedsiębiorczości mieszkańców

Cel strategiczny 4. Rozwój infrastruktury oraz usług publicznych gminy

Cel operacyjny 4.1. Zapewnienie ładu przestrzennego w gminie

Cel operacyjny 4.2. Poprawa stanu technicznego i dostępności obiektów użyteczności publicznej

Cel operacyjny 4.3. Rozwój oferty kulturowej i spędzania wolnego czasu

Cel operacyjny 4.4. Poprawa warunków funkcjonowania osób starszych i niepełnosprawnych

Cel operacyjny 4.5. Sprawne zarządzanie gminą oraz wsparcie oddolnych inicjatyw mieszkańców

W dalszej kolejności przygotowano matryce strategiczne uszczegóławiające wszystkie wymienione powyżej cele operacyjne. Matryce te zawierają proponowane kierunki działań, opis tych działań oraz oczekiwane rezultaty.

Cel strategiczny	Wykreowanie gminy Kluczewsko jako miejsca atrakcyjnego do zamieszkania
Cel operacyjny	Rozwój infrastruktury drogowej gminy
Działania i opis działań	<ul style="list-style-type: none">• przebudowa i modernizacja dróg na terenie gminy obejmująca między innymi wymianę nawierzchni na bitumiczną• remonty nawierzchni dróg gminnych, powiatowych oraz drogi wojewódzkiej• budowa chodników na terenach miejscowości• montaż elementów bezpieczeństwa ruchu drogowego (m.in. progów zwalniających, luster) i odpowiedniego oznakowania• budowa parkingów w kluczowych lokalizacjach gminy
Opis działań	<p>Dobrze rozwinięta i wysoko jakościowa sieć drogowa jest podstawą wielu procesów rozwojowych w gminie. Mieszkańcom i przedsiębiorcom zależy na szybkim i bezpiecznym przemieszczaniu się oraz transporcie towarów. Dalszy rozwój infrastruktury drogowej jest zatem jednym z kluczowych działań dla zapewnienia rozwoju gminy Kluczewsko. W ramach tego kierunku planuje się przebudowę, modernizację i remonty infrastruktury drogowej i okołodrogowej, w tym montaż elementów bezpieczeństwa ruchu drogowego. Wraz z rozwojem gminy wymagana będzie również budowa parkingów w kluczowych lokalizacjach np. w miejscach atrakcyjnych turystycznie. Wymiana oświetlenia ulicznego została ujęta z kolei w celu operacyjnym 2.2. Istotna dla zapewnienia bezpieczeństwa mieszkańców będzie również budowa chodników na terenach miejscowości.</p>
Oczekiwane rezultaty	<ul style="list-style-type: none">• Poprawa bezpieczeństwa uczestników ruchu drogowego• Poprawa jakości sieci drogowej na terenie gminy• Zwiększenie dostępności komunikacyjnej gminy

Cel strategiczny	Wykreowanie gminy Kluczewsko jako miejsca atrakcyjnego do zamieszkania
Cel operacyjny	Rozwój oferty mieszkaniowej gminy
Działania i opis działań	<ul style="list-style-type: none">• uzbrojenie terenów pod zabudowę mieszkaniową, w tym rozbudowa sieci kanalizacyjnej i wodociągowej gminy• remonty zasobów mieszkaniowych gminy

	<ul style="list-style-type: none">• rozwój infrastruktury teleinformatycznej na terenie gminy• budowa żłobka gminnego• rozwój usług medycznych w gminie (pediatra, punkt pobrań)• promocja prozdrowotnych zachowań wśród mieszkańców• rozwój siatki połączeń komunikacji publicznej• budowa i remonty przystanków komunikacji publicznej• zapewnienie dzieciom opieki poprzez wydłużenie godzin pracy przedszkoli i świetlic
Opis działań	<p>Szansą dla gminy Kluczewsko na zminimalizowanie negatywnych trendów demograficznych jest poprawa salda migracji, czyli wykreowanie takich warunków mieszkaniowych i rozwojowych w gminie, aby więcej osób osiedlało się na jej terenie niż ją opuszczało. Jest to długotrwały i wielowątkowy proces, w wielu aspektach zależny od ogólnych uwarunkowań społeczno-gospodarczych w kraju. Jednym z efektów wdrażania niniejszej strategii będzie wzmocnienie funkcji sypialnianej gminy, jako zaplecza dla Włoszczowy i Przedborza. Wszystkie zaproponowane działania mają na celu pobudzenie rozwoju mieszkalnictwa na terenie gminy.</p> <p>Dla rozwoju gminy koniecznym będzie prowadzenie dalszej rozbudowy sieci kanalizacyjnej i wodociągowej, otwierając tym samym kolejne obszary na zabudowę mieszkaniową. Obecnie, zwłaszcza dla młodych osób, ważnym aspektem przy podejmowaniu decyzji o kupnie działki/domu/mieszkania jest kwestia dostępności również do infrastruktury teleinformatycznej (np. w perspektywie pracy zdalnej) oraz infrastruktury publicznej (dostępność do żłobka, przedszkola, lekarza). Na terenie gminy nie ma aktualnie żadnego żłobka, a w opiece nad dziećmi bardzo często pomagają krewni, w tym dziadkowie. Jednak w przypadku podniesienia atrakcyjności mieszkaniowej gminy i tym samym otwarcia jej na nowych, nie związanych dotychczas z gminą mieszkańców, koniecznym będzie zapewnienie opieki dzieciom do lat 3, co umożliwi równocześnie szybszy powrót rodziców na rynek pracy. Równie ważnym w tym aspekcie jest zapewnienie opieki dzieciom w wieku przedszkolnym i szkolnym, nie tylko do godziny 13.00 ale w dłuższym wymiarze czasu. Dla rodziców bardzo ważnym jest również zapewnienie odpowiedniej opieki medycznej. Dostępność do usług medycznych jest tym aspektem, z którym niemal wszystkie samorządy w Polsce mają olbrzymie problemy. Związane jest to z ogólną sytuacją na rynku medycznym w Polsce, zwłaszcza z brakiem lekarzy specjalistów. Pomimo tego, Gmina Kluczewsko powinna podjąć starania o zwiększenie dostępności do lekarzy specjalistów oraz usług medycznych np. poprzez uruchomienie punktu pobrań. W kontekście zapewnienia odpowiedniej opieki medycznej mieszkańcom gminy ważnym jest podejście „<i>lepiej zapobiegać niż leczyć</i>”, w ramach którego prowadzone będą działania profilaktyczne promujące</p>

	<p>prozdrowotne zachowania, związane między innymi z aktywnością ruchową, zdrowym odżywianiem itp. Jako, że nie wszyscy mieszkańcy posiadają swój środek transportu konieczne jest zwiększenie dostępności komunikacyjnej poprzez tworzenie nowych połączeń, łączących poszczególne sołectwa z Kluczewskiem oraz gminę z sąsiednimi gminami, zwłaszcza z miastem powiatowym. Działanie to wiązało się będzie również z budową nowych oraz remontami już istniejących przystanków komunikacji publicznej na terenie gminy, aby zapewnić mieszkańcom komfortowe warunki oczekiwania na odjazd.</p>
Oczekiwane rezultaty	<ul style="list-style-type: none">osiągnięcie dodatniego salda migracyjnegozapewnienie opieki instytucjonalnej dzieciom do lat 3wydłużenie czasu opieki dla dzieci w wieku przedszkolnym i szkolnymzwiększenie liczby połączeń komunikacji publicznej na terenie gminypoprawa dostępności do świadczeń opieki zdrowotnej dla mieszkańców gminy

Cel strategiczny	Wykreowanie gminy Kluczewsko jako miejsca atrakcyjnego do zamieszkania
Cel operacyjny	Rozwój placówek oświatowych i procesu nauczania
Działania i opis działań	<ul style="list-style-type: none">doposażenie szkół w nowoczesne pomoce dydaktycznebogata oferta zajęć dodatkowych dla uczniówprowadzenie zajęć doradztwa zawodowego wśród uczniów klas 7-8wzrost kompetencji nauczycieli poprzez aktywne uczestnictwo w szkoleniach i konferencjachstypendia dla najzdolniejszych uczniówzapewnienie wsparcia psychologicznego i pedagogicznego w szkołach
Opis działań	<p>Jednym z najważniejszych działań każdej gminy w Polsce jest organizacja podstawowego systemu edukacji. Dobrze funkcjonująca szkoła jest pożądanym elementem środowiska lokalnego – pomaga w integracji mieszkańców oraz zapewnia wysoki poziom nauczania. Ciągły postęp technologiczny wymusza również rozwój placówek edukacyjnych, zarówno poprzez ich doposażenie w nowoczesne pomoce dydaktyczne, jak również poprzez kompetencji i kwalifikacji kadry pedagogicznej. Szkoły nierzadko konkurują o uczniów oferując im bogatą ofertę zajęć dodatkowych. Dodatkowo gmina, poprzez stypendia, będzie wspierać najzdolniejszych uczniów.</p>

	<p>W celu umożliwienia uczniom świadomego wyboru dalszej ścieżki edukacyjnej i co za tym idzie, późniejszej ścieżki kariery, proponuje się wprowadzenie elementów doradztwa zawodowego dla uczniów klas 7-8.</p> <p>Z punktu widzenia zarządzania strategicznego, poważnym problemem jest fakt, że w całej Polsce jest obecnie ponad 500 lekarzy psychiatrów specjalizujących się w leczeniu najmłodszych pacjentów. Biorąc pod uwagę, że wszystkich gmin w Polsce jest 2477, wychodzi, że jeden psychiatra dziecięcy przypada na niemal 5 gmin. Jednak w opinii specjalistów, część młodych pacjentów nie potrzebuje pomocy psychiatry i leczenia farmakologicznego. Dzieci takie nie wykazują zaburzeń ani chorób psychicznych, tylko są np. przemęczone ciągłą nauką oraz wszechstronną presją. Pomóc im powinni psycholodzy szkolni, jako osoby będące naturalną częścią ich środowiska. W ramach tego celu operacyjnego przewiduje się zatem zapewnienie pomocy psychologicznej i pedagogicznej dla uczniów.</p>
Oczekiwane rezultaty	<ul style="list-style-type: none"> • zwiększenie średniego wyniku egzaminu ósmoklasisty • zwiększenie liczby godzin pomocy psychologicznej w szkołach

Cel strategiczny	Wykreowanie gminy Kluczewsko jako miejsca atrakcyjnego do zamieszkania
Cel operacyjny	Gmina Kluczewsko miejscem bezpiecznym
Działania i opis działań	<ul style="list-style-type: none"> • doposażenie jednostek OSP • organizacja imprez promujących zasady bezpieczeństwa • organizacja akcji i wydarzeń informujących o zagrożeniach w cyberprzestrzeni • zapewnienie miejsc schronienia w nowo powstających budynkach użyteczności publicznej • prowadzenie ewidencji schronów i miejsc ukrycia doraźnego • rozbudowa oświetlenia ulicznego
Opis działań	<p>Bezpieczeństwo należy traktować jako subiektywne odczucie każdej osoby, jednak jest zbiór zachowań i czynników, które dla większości mieszkańców mogą uchodzić za niebezpieczne itp. zbyt szybka jazda samochodem, poruszanie się po zmroku po nieoświetlonej jezdni, spożywanie alkoholu w miejscu publicznym, palenie ogniska w lesie w okresie suszy itp. Za poprawę bezpieczeństwa uczestników ruchu drogowego odpowiada cel operacyjny 1.1. <i>Rozwój infrastruktury drogowej gminy</i>. Jego uzupełnieniem jest również rozbudowa oświetlenia ulicznego o nowe punkty świetlne. Z punktu zarządzania Gminą Kluczewsko kluczowe</p>

	<p>znaczenie w kwestii zapewnienia bezpieczeństwa na terenie gminy mają ochotnicze straże pożarne. Istotne będzie zatem dalsze partycypowanie w kosztach ich funkcjonowania w postaci zakupów wyposażenia ratowniczo-gaśniczego.</p> <p>Gmina może również dbać o bezpieczeństwo swoich mieszkańców poprzez organizację wydarzeń promujących zasady bezpieczeństwa (bezpieczeństwo w ruchu drogowym, pokazy ratowniczo-gaśnicze, nauka podstaw pierwszej pomocy, promowanie prawidłowego zachowania nad wodą itp.), w tym wydarzenia informujące o zagrożeniach w cyberprzestrzeni. W ostatnich latach zauważalny jest wzrost zagrożenia ze strony przestępców wykorzystujących komunikatory internetowe oraz połączenia telefoniczne do oszukiwania swoich ofiar. Ofiarami padają osoby w każdym wieku, stąd konieczność zwiększenia świadomości mieszkańców w gminie w tym zakresie.</p> <p>W obliczu konfliktu zbrojnego z wschodnią granicą kraju oraz w odpowiedzi na planowane działania Rządu o charakterze ustawowym, koniecznym będzie budowa schronów przynajmniej w nowo powstających budynkach użyteczności publicznej. Dodatkowo Gmina prowadzić będzie działania edukacyjne oraz ewidencyjne dotyczące budowy schronów przydomowych oraz miejsc ukrycia doraźnego.</p>
<p>Oczekiwane rezultaty</p>	<ul style="list-style-type: none"> • zwiększenie potencjału operacyjnego OSP • nabycie przez młodzież umiejętności udzielania pierwszej pomocy, zasad bezpieczeństwa oraz szerzenia zachowań empatycznych • zmniejszenie liczby przestępstw o charakterze gospodarczym • zewidencjonowanie schronów i miejsc ukrycia doraźnego na terenie gminy

<p>Cel strategiczny</p>	<p>Wykreowanie gminy Kluczewsko jako miejsca pożądanej destynacji turystycznej</p>
<p>Cel operacyjny</p>	<p>Wykreowanie spójnej oferty turystycznej i rekreacyjnej gminy</p>
<p>Działania i opis działań</p>	<ul style="list-style-type: none"> • budowa ścieżek rowerowych tworzących zwarty ciąg komunikacyjny • zagospodarowanie przestrzeni w otoczeniu wieży widokowej • poprawa warunków do spływów kajakowych • wykreowanie produktu lokalnego/ marki lokalnej • wsparcie mieszkańców w otwieraniu gospodarstw agroturystycznych • spójne oznakowanie atrakcji turystycznych w gminie

	<ul style="list-style-type: none">• promocja walorów turystycznych gminy• dbanie o obiekty zabytkowe na terenie gminy• zagospodarowanie przestrzeni publicznej w pobliżu miejsc atrakcyjnych turystycznie• zagospodarowanie terenów rekreacyjno-wypoczynkowych
Opis działań	<p>Szansą na rozwój gminy Kluczewsko jest zwiększenie wykorzystania jej potencjału turystycznego. Pomimo, że na terenie gminy nie ma żadnych spektakularnych obiektów turystycznych przyciągających corocznie rzesze turystów, to jej potencjał środowisko i krajobrazowy umożliwi jej lepsze turystyczne zagospodarowanie. Zwiększenie ruchu turystycznego powinno ożywić lokalny rynek pracy i przyczynić się tym samym do rozwoju sektorów noclegowych, gastronomicznych oraz usługowych. W pierwszej fazie istotnym wydaje się zwiększenie liczby miejsc w gospodarstwach agroturystycznych. Ten rodzaj usług noclegowych idealnie komponuje się z aktualnym oraz docelowym profilem gminy. Szansą na rozwój turystyki w gminie jest stworzenie sieci ścieżek rowerowych, tworzących zwarty koncepcyjnie produkt i łączących najważniejsze miejsca w gminie (np. wieżę widokową, zabytki itp.). Konieczne będzie również spójne zagospodarowanie przestrzeni publicznej, w tym miejsc rekreacyjnych, wypoczynkowych oraz wokół atrakcji turystycznych np. w pobliżu wieży widokowej, zalewu w Kluczewsku.</p> <p>W ramach zachowania i promocji lokalnego dziedzictwa historycznego zaplanowano m.in. odnowę obiektów zabytkowych i obiektów o walorach historycznych (w tym obiektów sakralnych), przygotowanie i wydawanie materiałów promocyjnych, promowanie gminy Kluczewsko podczas różnych wydarzeń ponadlokalnych. Promocja powinna uwzględniać również profil gminy jako miejsca do spływów kajakowych.</p> <p>Jednym z najtrudniejszych zadań w ramach realizacji niniejszej strategii rozwoju gminy będzie wykreowanie produktu lokalnego lub lokalnej marki, która wpłynie na pozytywne postrzeganie gminy. Trudność polega głównie na tym, że wiarygodność marki powinna wynikać z jej tożsamości. Marka, która nie koresponduje z tożsamością miejsca, a opiera się jedynie na artystycznej kreacji marketingowej będzie nieskuteczna.</p>
Oczekiwane rezultaty	<ul style="list-style-type: none">• Zwiększenie liczby gospodarstw agroturystycznych• Zwiększenie liczby turystów odwiedzających gminę• Zwiększenie długości ścieżek rowerowych na terenie gminy

Cel strategiczny	Wykreowanie gminy Kluczewsko jako miejsca pożądanego miejsca turystycznej
Cel operacyjny	Dbałość o walory środowiskowe gminy oraz wykorzystanie energii pochodzącej z OZE
Działania i opis działań	<ul style="list-style-type: none">• wymiana oświetlenia ulicznego na energooszczędne• termomodernizacja budynków użyteczności publicznej• termomodernizacja budynków mieszkaniowych i usługowych• edukacja ekologiczna mieszkańców• udzielanie pomocy mieszkańcom gminy w zakresie ubiegania się o środki na wymianę źródeł ciepła• prowadzenie stałego monitoringu stanu środowiska przyrodniczego• podejmowanie działań w zakresie ochrony naturalnych koryt cieków oraz ochrony naturalnej retencji gruntów, w szczególności retencji leśnej oraz małej retencji na obszarach zurbanizowanych• kontynuacja procesu usuwania azbestu z gospodarstw na terenie gminy• promocja zasad Dobrej Praktyki Rolniczej• dążenie do osiągnięcia statusu gospodarki o obiegu zamkniętym
Opis działań	<p>Turystyka środowiskowa i krajobrazowa nierozzerwalnie powiązana jest z jakością środowiska naturalnego oraz wysokimi walorami krajobrazowymi. Stąd też konieczna jest ochrona i racjonalne gospodarowanie tymi zasobami, przy wykorzystaniu zasad zrównoważonego rozwoju. Istotne zatem będą wszelkie działania mające na celu monitorowanie, poprawę oraz zachowanie aktualnego stanu środowiska naturalnego. Jednym ze sposobów na to będą dalsze inwestycje w odnawialne źródła energii: termomodernizacje budynków użyteczności publicznej, budynków mieszkaniowych, usługowych, wymiany źródeł ciepła itp. W kontekście wykorzystania turystycznego istotne będzie również podejmowanie działań ochronnych zabezpieczających koryta rzek. Dodatkowo należy położyć nacisk na naturalną retencję, zarówno w obszarach zurbanizowanych jak i leśnych.</p> <p>W polityce ekologicznej bardzo ważnym elementem jest edukacja. Jest to stały proces, który zaczyna przynosić większe efekty, gdyż tylko dzięki samoświadomości mieszkańców Gmina będzie w stanie zachować swoje walory środowiskowe oraz utrzymać porządek w miejscach publicznych. Z porządkiem powiązana jest kwestia gospodarki o obiegu zamkniętym, jako koncepcji zmierzającej do racjonalnego wykorzystania zasobów i ograniczenia negatywnego oddziaływania na środowisko wytwarzanych produktów, które powinny pozostawać w gospodarce tak długo, jak jest to możliwe, a wytwarzanie odpadów powinno być jak najbardziej zminimalizowane. Elementem</p>

	<p>działalności edukacyjnej, niezwykle istotnym w kontekście dbałości o środowisko w tym o gospodarkę wodną jest ochrona wód przed zanieczyszczeniami pochodzącymi ze źródeł rolniczych, między innymi poprzez wdrożenie i przestrzeganie zasad Dobrej Praktyki Rolniczej, obejmującej m.in. nawożenie, składowanie nawozów i kiszzonek w pobliżu cieków itp.</p>
Oczekiwane rezultaty	<ul style="list-style-type: none"> • Poprawa jakości powietrza, wód i gleb na terenie gminy • Zwiększenie liczby budynków użyteczności publicznej po termomodernizacji • Zwiększenie wiedzy i świadomości mieszkańców • Rozwijanie i wspierania OZE na terenie gminy • Zmniejszenie ilości wyrobów azbestowych na terenie gminy • Osiągnięcie wymaganych poziomów recyklingu odpadów komunalnych

Cel strategiczny	Rozwój gospodarczy szanujący istniejące walory
Cel operacyjny	Wsparcie rolnictwa oraz sektora przemysłowego
Działania i opis działań	<ul style="list-style-type: none"> • wsparcie rolników w działaniach mających na celu rozwój nowoczesnego rolnictwa • wsparcie i promocja działań producentów rolnych, w tym promocja lokalnych produktów rolno-spożywczych, zdrowej żywności i działalności przetwórczej • wspieranie lokalnych rynków zbytu dla produktów rolnych • pomoc przy pozyskiwaniu środków na rozwój obszarów wiejskich • wyznaczenie stref inwestycyjnych na terenie gminy • promocja gminy jako miejsca atrakcyjnego inwestycyjnie
Opis działań	<p>Z racji na rolniczy charakter gminy, jej walory przyrodniczo-krajobrazowe oraz odległość od dróg szybkiego ruchu, nie można utożsamiać gminy Kluczewsko z gminą przemysłową. Działalność rolnicza w większości przypadków jest rozdrobniona i często nie stanowi głównego źródła dochodów, dlatego istotnym w kontekście rozwoju rolnictwa jest wykorzystanie trendów pro-zdrowotnych, które promują między innymi lokalne produkty rolno-spożywcze.</p> <p>Każda gmina w Polsce ma ograniczone możliwości związane z rozwojem przedsiębiorczości na swoim terenie. Narzędzia, którymi dysponują mają charakter pośredni i skupiają się głównie na wyznaczeniu miejsc pod</p>

	<p>działalność gospodarczą, uzbrojeniu działek oraz aktywnym pozyskiwaniu potencjalnych inwestorów. Gmina Kluczewsko jest otwarta na współpracę z przedsiębiorcami, którzy prowadzą swoją działalność w sposób nieuciążliwy dla środowiska naturalnego, dlatego dla rozwoju przedsiębiorczości ważne będzie wyznaczenie terenów inwestycyjnych, zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju, tak aby nie ograniczać możliwości zabudowy mieszkaniowej oraz nie wpływać negatywnie na stan środowiska naturalnego.</p>
Oczekiwane rezultaty	<ul style="list-style-type: none"> • Zachowanie rolniczego charakteru gminy oraz zachowanie jej walorów przyrodniczo-krajobrazowych • Utworzenie atrakcyjnych warunków inwestycyjnych dla przedsiębiorców

Cel strategiczny	Rozwój gospodarczy szanujący istniejące walory
Cel operacyjny	Wsparcie i wzmocnienie przedsiębiorczości mieszkańców
Działania i opis działań	<ul style="list-style-type: none"> • organizacja szkoleń i kursów zawodowych dla mieszkańców • wsparcie i doradztwo dla właścicieli MŚP oraz osób chcących otworzyć działalność gospodarczą • współpraca z partnerami samorządowymi, przedsiębiorcami oraz organizacjami społecznymi w zakresie rozwijania warunków do rozwoju gospodarczego na terenie gminy • wsparcie sektora ekonomii społecznej
Opis działań	<p>Wsparcie rozwoju przedsiębiorczości będzie się odbywało również poprzez współpracę z partnerami samorządowymi, przedsiębiorcami oraz organizacjami społecznymi w zakresie rozwijania warunków do rozwoju gospodarczego na terenie gminy. Przewiduje się zatem rozwój inicjatyw edukacyjnych i doradczych, które jednocześnie pomogą scalić i rozwijać ten aspekt funkcjonowania gminy. Ważną instytucją działającą na rzecz aktywizacji zawodowej jest Powiatowy Urząd Pracy we Włoszczowie, który umożliwi mieszkańcom zdobycie nowych umiejętności i kwalifikacji.</p> <p>W wymiarze społecznym ważna jest również aktywizacja zawodowa osób wykluczonych społecznie. Pomóc w tym może ekonomia społeczna, która nastawiona jest w pierwszej kolejności integrację a nie zysk.</p>
Oczekiwane rezultaty	<ul style="list-style-type: none"> • zwiększenie liczby nowo otwieranych działalności gospodarczych • utrzymanie niskiego bezrobocia na terenie gminy • zwiększenie dochodów gospodarstw domowych • ograniczenie negatywnych zjawisk społecznych

Cel strategiczny	Rozwój infrastruktury oraz usług publicznych gminy
Cel operacyjny	Zapewnienie ładu przestrzennego w gminie
Działania i opis działań	<ul style="list-style-type: none">• aktualizacja obowiązujących dokumentów planistycznych• opracowanie Planu Ogólnego Gminy Kluczewsko• poprawa i utrzymanie estetyki i funkcjonalności przestrzeni publicznej w gminie• uwzględnienie aspektów ekologicznych i pro-środowiskowych w planowaniu przestrzennym• opracowanie Programu Rewitalizacji dla Gminy Kluczewsko
Opis działań	<p>Dla Gminy Kluczewsko kwestia ładu przestrzennego stanowi istotne wyzwanie ze względu na występowanie obszarów chronionych, rozproszenie jednostek osadniczych a jednocześnie na prognozowany rozwój funkcji mieszkaniowej. Gmina musi zatem dążyć do zrównoważonego rozwoju osadnictwa, stosując przy tym narzędzia związane z planowaniem przestrzennym. Nowelizacja ustawy o planowaniu przestrzennym wymusza również na gminie opracowanie nowego narzędzia jakim jest Plan Ogólny Gminy. Jednym z celów tego planu będzie m.in. przeciwdziałanie powstawaniu rozproszonej zabudowy. W kontekście osiągnięcia wizji gminy w roku 2035, koniecznym będzie zachowanie dotychczasowej funkcjonalności, uwzględnienie aspektów ekologicznych, dbanie o zwartość przestrzenną oraz poprawa i utrzymanie estetyki, co będzie miało wpływ również na rozwój turystyki. Celem pośrednim wprowadzenia odpowiednich zapisów w dokumentach planistycznych będzie zwiększenie retencji wodnej na terenach rolniczych, leśnych i zurbanizowanych (np. poprzez tworzenie stref buforowych wzdłuż cieków).</p> <p>Narzędziem służącym do ograniczenia negatywnych zjawisk społecznych na konkretnym obszarze gminy jest program rewitalizacji. Służy minimalizacji problemów zdiagnozowanych w sferze środowiskowej, gospodarczej, technicznej oraz funkcjonalno-przestrzennej.</p>
Oczekiwane rezultaty	<ul style="list-style-type: none">• uniknięcie chaosu przestrzennego• ochrona walorów krajobrazowych oraz przyrodniczych gminy• lepsze zaplanowanie przestrzeni umożliwi zabezpieczenie miejsc pod przyszłe inwestycje, w tym mieszkaniowe• zwiększenie retencji wodnej na terenie gminy

- określenie obszarów zdegradowanych w Programie Rewitalizacji

Cel strategiczny	Rozwój infrastruktury oraz usług publicznych gminy
Cel operacyjny	Poprawa stanu technicznego i dostępności obiektów użyteczności publicznej
Działania i opis działań	<ul style="list-style-type: none">• dostosowanie budynków użyteczności publicznej do wymogów Ustawy o dostępności• bieżące remonty budynków publicznych
Opis działań	<p>Działaniem ciągłym, realizowanym według aktualnych potrzeb oraz możliwości finansowych Gminy jest poprawa stanu technicznego budynków użyteczności publicznej. Wykonując remonty lub prace modernizacyjne należy wziąć również pod uwagę obowiązki wynikające z Ustawy z dnia 19 lipca 2019 roku <i>o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami</i>, czyli takim, które ze względu na swoje cechy zewnętrzne lub wewnętrzne, albo ze względu na okoliczności, w których się znajdują, muszą podjąć dodatkowe działania lub zastosować dodatkowe środki w celu przezwyciężenia bariery, aby uczestniczyć w różnych sferach życia na zasadzie równości z innymi osobami. Działania podejmowane w ramach zapewnienia dostępu mają różny charakter, począwszy od zmiany oznakowania przestrzeni publicznej, montaż pętli indukcyjnych aż po likwidację barier architektonicznych.</p>
Oczekiwane rezultaty	<ul style="list-style-type: none">• Utrzymanie dobrego stanu technicznego budynków użyteczności publicznej• Zapewnienie dostępności do usług publicznych osobom ze szczególnymi potrzebami

Cel strategiczny	Rozwój infrastruktury oraz usług publicznych gminy
Cel operacyjny	Rozwój oferty kulturowej i spędzania wolnego czasu
Działania i opis działań	<ul style="list-style-type: none">• uruchomienie Domu Kultury w Kluczewsku• utworzenie Gminnego Centrum Aktywności Kulturalno-Społecznej w Dobromierzu• doposażenie świetlic wiejskich• rozwój obiektów sportowych na terenie gminy• organizacja wydarzeń kulturalnych w gminie• promocja działalności Orkiestry Dętej
Opis działań	<p>Na wymiar czasu wolnego należy spojrzeć przez pryzmat potrzeb i oczekiwań mieszkańców. Kształtując funkcję turystyczną, inwestujemy równocześnie w jakość usług oferowanych na rzecz mieszkańców, tym samym wzmacniając potencjał osadniczy gminy. W celu dalszego poszerzenia możliwości spędzania wolnego czasu w gminie koniecznym jest dalszy rozwój infrastruktury sportowej, rekreacyjnej i kulturowej.</p> <p>Wyzwaniem na najbliższe lata jest utworzenie instytucjonalnej oferty kulturowej gminy. Pomoże w tym uruchomienie Domu Kultury w Kluczewsku oraz w dalszej perspektywie Gminnego Centrum Aktywności Kulturalno-Społecznej w Dobromierzu (zapropozowane nazwy nie mają charakteru wiążącego). To na tych dwóch punktach spoczywać w głównej mierze będzie odpowiedzialność za realizację działalności kulturalnej gminy. Ważnym jest, aby wraz z utworzeniem nowej instytucji kultury w sposób jasny i precyzyjny określić jej zadania i kompetencje, oraz wyznaczyć zasady współpracy z obecnie realizującymi zadania kulturowe jednostkami np. szkołami, urzędem gminy. Zakłada się, że ważnym aspektem działalności instytucji kultury będzie wsparcie osób starszych w ich codziennej aktywizacji. Unikatowym elementem kulturowego krajobrazu gminy jest Orkiestra Dęta. Należy zatem dalej promować jej działalność, nie tylko na wydarzeniach wewnątrz gminy, ale zwłaszcza na wydarzeniach o charakterze ponadlokalnym. Ważnym elementem środowiska lokalnego, zwłaszcza w sołectwach są świetlice wiejskie. Przewiduje się zatem konieczność ich dalszego doposażenia, tak aby mogły pełnić funkcję centrowi aktywności lokalnej oraz zapewnienie wydłużonych godzin ich funkcjonowania. W przypadku aktywności sportowej nie trzeba od razu inwestować w rozwój nowych obiektów, ważnym jest utrzymanie obecnych w stanie technicznym zachęcającym do ich aktywnego wykorzystywania.</p>
Oczekiwane rezultaty	<ul style="list-style-type: none">• zwiększenie oferty kulturalnej gminy• wzrost poczucia przynależności, przywiązania do społeczności lokalnej i gminy• promocja gminy poza jej granicami

Cel strategiczny	Rozwój infrastruktury oraz usług publicznych gminy
Cel operacyjny	Poprawa warunków funkcjonowania osób starszych i niepełnosprawnych
Działania i opis działań	<ul style="list-style-type: none">• utworzenie Dziennego Domu Pobytu dla osób starszych• utworzenie Środowiskowego Domu Samopomocy• rozwój usług rehabilitacyjnych• rozwój usług opiekuńczych
Opis działań	<p>Gminę Kluczewsko czekają w nadchodzącej dekadzie istotne wyzwania związane z polityką społeczną. Związane są one przede wszystkim ze starzeniem się społeczeństwa. Takie procesy demograficzne oznaczają konieczność wzmocnienia systemu pomocy społecznej oraz rozwijanie i wzmocnienie nowych form pracy socjalnej. Dla aktywnych seniorów koniecznym jest utworzenie Dziennego Domu Pobytu, gdzie będą mieli zapewnioną opiekę oraz towarzystwo innych osób. Osoby starsze częściej również wymagają usług rehabilitacyjnych oraz usług opiekuńczych. Przewiduje się zatem wzrost zapotrzebowania na tego typu usługi.</p> <p>Zwiększa się również liczba osób niepełnosprawnych na terenie gminy. W perspektywie kolejnych lat koniecznym może się okazać utworzenie (np. w porozumieniu z Powiatem) placówki zapewniającej opiekę i terapię dla osób niepełnosprawnych intelektualnie lub z zaburzeniami psychicznymi.</p>
Oczekiwane rezultaty	<ul style="list-style-type: none">• zwiększenie mieszkańcom dostępności do usług rehabilitacyjnych i opiekuńczych• zapewnienie instytucjonalnej opieki osobom niepełnosprawnym intelektualnie• zapewnienie organizacji czasu wolnego oraz aktywizacji społecznej seniorom i osobom niepełnosprawnym

Cel strategiczny	Rozwój infrastruktury oraz usług publicznych gminy
Cel operacyjny	Sprawne zarządzanie gminą oraz wsparcie oddolnych inicjatyw mieszkańców
Działania i opis działań	<ul style="list-style-type: none">• podnoszenie kwalifikacji pracowników Urzędu Gminy i jednostek organizacyjnych poprzez udział w szkoleniach• nawiązanie współpracy z innymi gminami oraz z partnerami zagranicznymi• wsparcie finansowe i merytoryczne organizacji pozarządowych, klubów sportowych, KGW oraz OSP

	<ul style="list-style-type: none">• opracowanie aplikacji mobilnej dla mieszkańców• wdrażanie cyfrowych usług publicznych• Utworzenie lokalnej spółdzielni energetycznej
Opis działań	<p>Dalszy rozwój gminy Kluczewsko determinowany będzie również przez współpracę, w tym w wymiarze lokalnym jak i ponadlokalnym. Jak można zauważyć, wśród podmiotów odpowiedzialnych za realizację strategii są jednostki nie będące w zależności służbowej z Urzędem Gminy w Kluczewsku, przedsiębiorcy oraz mieszkańcy. Kluczem do prawidłowego funkcjonowania każdej organizacji jest stałe podnoszenie kompetencji kadr. W przypadku administracji samorządowej ma to szczególne znaczenie, gdyż mnogość zmian przepisów oraz konsekwencje braku ich zastosowania wpływają bezpośrednio na całość funkcjonowania urzędu bądź jednostki organizacyjnej. Koniecznym jest zatem stałe podnoszenie kwalifikacji swoich kadr co przyczyni się do stabilnego oraz terminowego świadczenia usług publicznych. Równie ważnym jest również rozwój tzw. kompetencji miękkich, które umożliwią sprawniejszą komunikację urzędników z osobami starszymi oraz osobami o specjalnych potrzebach. Współpraca na poziomie lokalnym ma twarz sektora pozarządowego. Sektor ten jest niezwykle istotny z perspektywy prowadzenia skutecznej polityki rozwojowej Gminy. Organizacje społeczne uzupełniają kompetencje samorządu, umożliwiając niekiedy skuteczniejszą realizację działań ze względu na mniejszą biurokrację oraz dostęp do dedykowanych środków finansowych. Przykładem współpracy Gminy z innymi podmiotami będzie utworzenie spółdzielni energetycznej, co powinno obniżyć koszty energii elektrycznej. Ostatnie lata pandemii uświadomiły samorządowców o konieczności implementacji rozwiązań cyfrowych w codziennej pracy zarządzanych przez nich organizacji. Nie inaczej jest w przypadku Gminy Kluczewsko, która w dalszym ciągu będzie wdrażać usługi cyfrowe, które mają na celu ułatwić kontakt na linii klient-urząd w dogodnej dla mieszkańca formie.</p>
Oczekiwane rezultaty	<ul style="list-style-type: none">• podniesienie zaufania do władz lokalnych• zwiększenie satysfakcji mieszkańców ze świadczonych przez Urząd usług• zwiększenie aktywności społecznej mieszkańców

8. Kwestie wodne a Strategia Rozwoju Gminy Kluczewsko

Zgodnie z art. 326 ustawy z dnia 20 lipca 2017 roku Prawo wodne, *Strategia Rozwoju Gminy Kluczewsko w perspektywie 2035* uwzględnia m.in. ustalenia dokumentów planistycznych, o których mowa w ww. ustawie tj.:

- plany zarządzania ryzykiem powodziowym,
- plany zagospodarowania wodami na obszarze dorzecza,
- plan przeciwdziałania skutkom suszy,

Zasoby wodne gminy oraz Plan Zagospodarowania Wodami na obszarze dorzecza Wisły

Obszar Gminy Kluczewsko położony jest w całości w dorzeczu Wisły. Największa część terenu gminy odwadniana jest przez rzekę Pilicę i jej dopływy (głównie Czarną Włoszczowską). Na podstawie danych Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie można stwierdzić, że w granicach administracyjnych gminy Kluczewsko zlokalizowane są nieliczne ciekі wodne, a do tego bezimienne dopływy i rowy.

Teren gminy znajduje się na obszarze działania Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Warszawie. Teren gminy Kluczewsko pozbawiony jest większych kompleksów wód stojących i większych zbiorników wodnych w ogóle. Zasoby wód powierzchniowych stojących są niewielkie. Obszar gminy Kluczewsko w całości położony jest nad Głównym Zbiornikiem Wód Podziemnych *Niecka Miechowska (część NW)*.

Zgodnie z polskim prawem wodnym oraz z Ramową Dyrektywą Wodną, podstawową jednostką gospodarki wodnej jest Jednolita Część Wód (JCW) dzieląca się na Jednolite Części Wód Powierzchniowych (JCWP) oraz Jednolite Części Wód Podziemnych (JCWPd). Szczegółowe informacje na temat stanu wód JCWP oraz JCWPd zlokalizowanych na terenie gminy Kluczewsko przedstawiają poniższe tabele.

Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły to podstawowy dokument planistyczny gospodarki wodnej, w którym ustalono cele środowiskowe wód. Jako główny cel wskazano uzyskanie dobrego stanu ekologicznego. W przypadku gdy jednolita część wód (JCW) osiągnęła pożądany stan, celem jest niepogorszenie tego stanu.

Tabela 1. Charakterystyka JCWP na terenie gminy Kluczewsko

Kod JCWP	Nazwa JCWP	Stan/ potencjał ekologiczny	Stan chemiczny	Stan ogólny	Status	Przypisane cele środowiskowe	Ocena ryzyka nieosiągnięcia celu środowiskowego
RW2000112545399	Pilica od Zwleczy do Zbiornika Sulejów	Słaby	Poniżej dobrego	Zły	Naturalny	Dobry stan ekologiczny ; zapewnienie drożności cieku dla migracji ichtiofauny o ile jest monitorowany wskaźnik diadromiczny D; zapewnienie drożności cieku według wymagań gatunków chronionych Stan chemiczny : dla złagodzonych wskaźników [benzo(a)piren(w)] poniżej stanu dobrego, dla pozostałych wskaźników - stan dobry	zagrożona
RW200006254192	Kurzelówka	Brak badań	Dobry	Brak danych	Silnie zmieniona część wód	Dobry potencjał ekologiczny ; zapewnienie drożności cieku według wymagań gatunków chronionych Dobry stan chemiczny	zagrożona
RW200006254269	Czarna Struga	Zły	Poniżej dobrego	Zły	Silnie zmieniona część wód	Dobry potencjał ekologiczny ; zapewnienie drożności cieku według wymagań gatunków chronionych Stan chemiczny : dla złagodzonych wskaźników [benzo(a)piren(w)] poniżej stanu dobrego, dla pozostałych wskaźników - stan dobry	zagrożona
RW20000625429	Czarna	Umiarkowany	Poniżej dobrego	Zły	Naturalny	Dobry stan ekologiczny ; zapewnienie drożności cieku dla migracji ichtiofauny o ile jest monitorowany wskaźnik diadromiczny D; zapewnienie drożności cieku według wymagań gatunków chronionych	Zagrożona

						Stan chemiczny: dla złagodzonych wskaźników [benzo(a)piren(w)] poniżej stanu dobrego, dla pozostałych wskaźników - stan dobry	
RW200006254332	Dopływ ze Stanowisk	Brak badań	Dobry	Brak danych	Silnie zmieniona część wód	Dobry potencjał ekologiczny; zapewnienie drożności cieku dla migracji ichtiofauny o ile jest monitorowany wskaźnik diadromiczny D Stan chemiczny: dobry	Zagrożona
RW200006254329	Silniczka	Brak badań	Dobry	Brak danych	Naturalny	Dobry stan ekologiczny; zapewnienie drożności cieku dla migracji ichtiofauny o ile jest monitorowany wskaźnik diadromiczny D Stan chemiczny: dobry	Zagrożona

(Źródło. www.apgw.gov.pl – Karty Charakterystyk JCWP)

Tabela 2. Charakterystyka JCWPd na terenie gminy Kluczewsko

Kod JCWPd	Stan ilościowy	Stan chemiczny	Stan ogólny	Przypisane cele środowiskowe	Ocena ryzyka nieosiągnięcia celu środowiskowego
GW200084	Dobry	Dobry	Dobry	Dobry stan chemiczny, dobry stan ilościowy. Jakość wody do spożycia nie powinna ulegać pogorszeniu	Niezagrożona

(Źródło. www.apgw.gov.pl – Karty Charakterystyk JCWPd)

Jak wynika z powyższych tabel stan JCWP na terenie gminy Kluczewsko został określony jako zły (dla tych, dla których przeprowadzono badania stanu/potencjału ekologicznego). W części JCWP nastąpiło pogorszenie stanu względem wcześniejszych danych (aPWŚK). We wszystkich JCWP istnieje zagrożenie nieosiągnięcia wyznaczonych celów środowiskowych.

Gmina Kluczewsko znajduje się w obszarze jednego JCWPd o numerze 84. Stan ogólny, ilościowy oraz chemiczny określony został jako dobry. Nie ma również zagrożenia nieosiągnięcia celów środowiskowych.

Działania przewidziane w Planie gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły (IIaPGW) dotyczące obszaru gminy Kluczewsko (ale wskazujące więcej podmiotów odpowiedzialnych niż tylko Gmina) obejmują m.in.

- kontrolowanie przestrzegania warunków stosowania środków ochrony roślin,
- aktualizację programów ochrony środowiska,
- rozpoznanie zasadności realizacji działań naprawczych dla obszarów chronionych zależnych od hydromorfologii,
- rozpoznanie zasadności realizacji działań naprawczych dla obszarów chronionych w zakresie dopływu zanieczyszczeń,
- rozpoznanie zasadności realizacji działań naprawczych dla obszarów chronionych w zakresie utrzymania naturalnego charakteru koryta
- uporządkowanie i poprawa infrastruktury związanej z gospodarką ściekową na obszarze gminy poza aglomeracjami
- przygotowanie analizy techniczno-ekonomicznej gospodarowania ściekami w obszarze niezurbanizowanym na obszarze gminy w celu ograniczenia dopływu zanieczyszczeń komunalnych do wód.

Strategia Rozwoju Gminy Kluczewsko w perspektywie 2035 w swoich zapisach odnosi się do powyższych działań, w szczególności:

- Cel strategiczny 1. Wykreowanie gminy Kluczewsko jako miejsca atrakcyjnego do zamieszkania → Cel operacyjny 1.2. Rozwój oferty mieszkaniowej gminy → Działanie: uzbrojenie terenów pod zabudowę mieszkaniową, w tym rozbudowa sieci kanalizacyjnej i wodociągowej gminy;

- Cel strategiczny 2. Wykreowanie gminy Kluczewsko jako miejsca pożądanego miejsca turystycznej → Cel operacyjny 2.2. Dbalność o walory środowiskowe gminy oraz wykorzystanie energii pochodzącej z OZE → Działanie: podejmowanie działań w zakresie ochrony naturalnych koryt cieków oraz ochrony naturalnej retencji gruntów, w szczególności retencji leśnej oraz małej retencji na obszarach zurbanizowanych;
- Cel strategiczny 2. Wykreowanie gminy Kluczewsko jako miejsca pożądanego miejsca turystycznej → Cel operacyjny 2.2. Dbalność o walory środowiskowe gminy oraz wykorzystanie energii pochodzącej z OZE → Działanie: promocja zasad Dobrej Praktyki Rolniczej;
- Cel operacyjny 4. Rozwój infrastruktury oraz usług publicznych gminy → Cel operacyjny 4.1. Zapewnienie ładności przestrzennej w gminie → Działanie: uwzględnienie aspektów ekologicznych i pro-środowiskowych w planowaniu przestrzennym

Zagrożenie powodziowe i plany zarządzania ryzykiem powodziowym

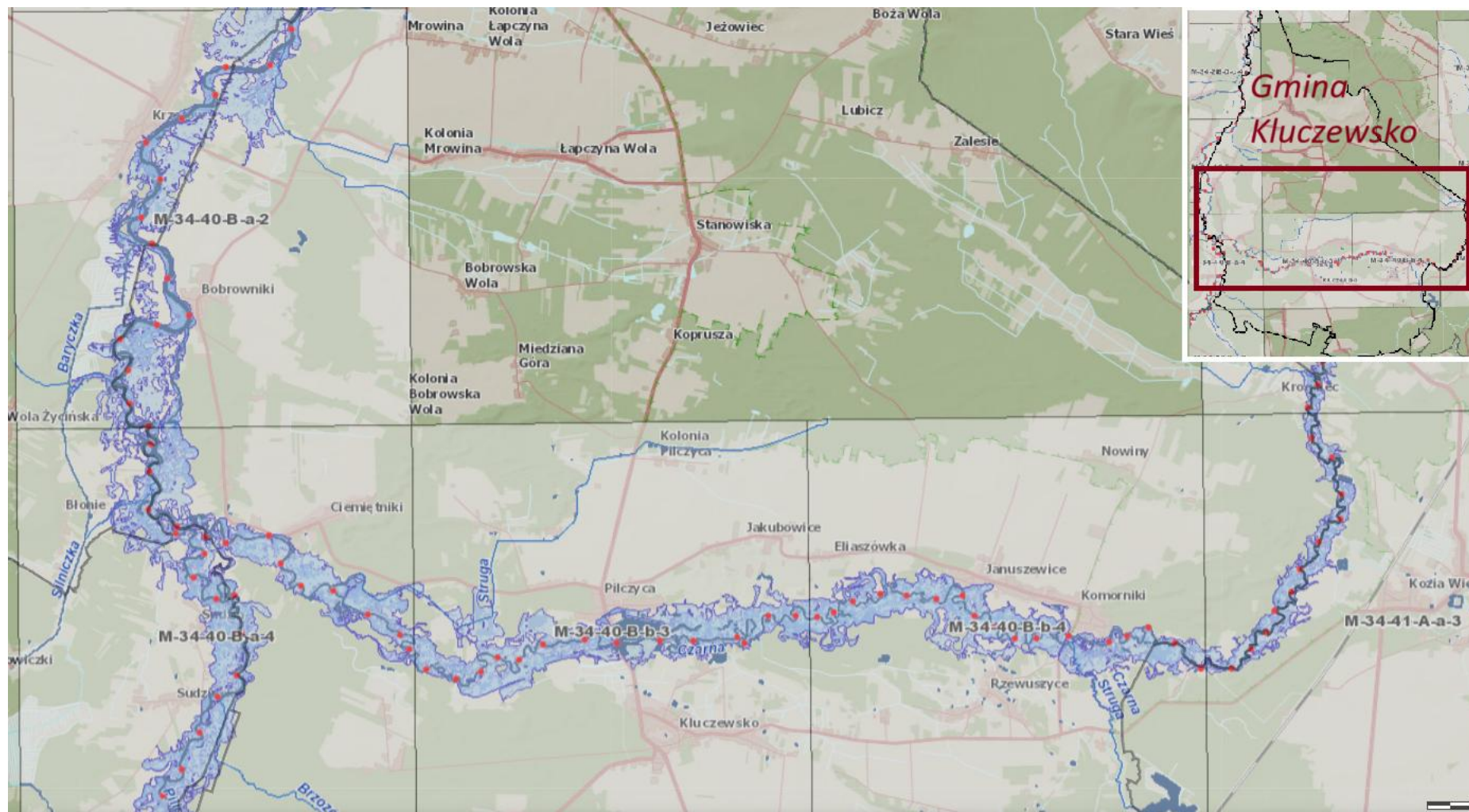
Obszary zagrożenia powodzią z prawdopodobieństwem wystąpienia powodzi 1% (raz na 100 lat) na terenie gminy Kluczewsko, zostały określone na podstawie zaktualizowanych map zagrożenia powodziowego (MZP) i map ryzyka powodziowego, udostępnionych na Hydroportalu Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie.

Na obszarze gminy Kluczewsko położone są obszary zagrożenia powodziowego z prawdopodobieństwem występowania powodzi 1% (średnie ryzyko) oraz 10% (wysokie ryzyko). Zagrożenie powodziowe na obszarze gminy Kluczewsko ma miejsce zarówno na skutek wystąpienia rzek ze swoich koryt, jak również na terenach lokalnych podtopień w czasie roztopów i dreszczów nawalnych. Na terenie całego powiatu włoszczowskiego zagrożenie powodziowe występuje wzdłuż rzek: Pilica oraz Czarna. Rzeki występujące na obszarze gminy Kluczewsko nie posiadają obwałowania wałami przeciwpowodziowymi. Obszary zagrożone występowaniem powodzi znajdują się na całej długości rzeki Czarnej oraz Pilicy przepływających przez gminę Kluczewsko. Szczegółową mapę zagrożenia powodziowego na terenie gminy prezentuje poniższa grafika.

Strategia Rozwoju Gminy Kluczewsko w perspektywie 2035

Rysunek 5. Obszary z prawdopodobieństwem wystąpienia powodzi 1% (średnie)

Zgodnie z art. 77 ust.1 Prawa Wodnego z dnia 20 lipca 2017, na obszarach szczególnego zagrożenia powodzią występuje bezwzględny zakaz lokalizowania nowych cmentarzy, gromadzenia ścieków, nawozów naturalnych, środków chemicznych, a także innych substancji lub materiałów, które mogą zanieczyścić wody, oraz prowadzenia przetwarzania odpadów, w szczególności ich składowania. W celu zapewnienia ochrony ludności i mienia przed powodzią poziom zagrożenia powodziowego wynikający z wyznaczenia obszarów szczególnego zagrożenia powodzią uwzględnia się w dokumentach planistycznych i strategicznych jednostek samorządu terytorialnego oraz w decyzjach o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego i decyzjach o warunkach zabudowy, dotyczących nieruchomości w całości lub w części położonych na tych obszarach. Projekty te wymagają uzgodnienia z Wodami Polskimi w zakresie dotyczącym zabudowy i zagospodarowania terenu położonego na obszarach szczególnego zagrożenia powodzią. Podlegają one odmowie w przypadku: naruszenia ustaleń planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza i planu zarządzania ryzykiem powodziowym; stanowienia zagrożenia dla ochrony zdrowia ludzi, środowiska i dóbr kultury wpisanych do rejestru zabytków; naruszenia funkcjonowania infrastruktury krytycznej w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym; oraz utrudniania zarządzania ryzykiem powodziowym. Odstępstwa od odmowy mogą zostać wydane na podstawie pozwolenia wodnoprawnego ze strony odpowiedniej jednostki Wód Polskich. Pozwolenia tego nie wymaga m.in. lokalizowanie na okres do 180 dni tymczasowych obiektów budowlanych na obszarach szczególnego zagrożenia powodzią.

W Planie Zarządzania Ryzykiem Powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły¹, jako cel główny wskazuje się graniczenie potencjalnych negatywnych skutków powodzi dla życia i zdrowia ludzi, środowiska, dziedzictwa kulturowego oraz działalności gospodarczej, poprzez realizację działań służących minimalizacji zidentyfikowanych zagrożeń. Dla obszarów, które szczególnie zagrożone są powodzią, przygotowano katalog działań, które pogrupowano według sposobu ich realizacji: działania techniczne i nietechniczne. W przywołanym dokumencie, nie wskazano działań technicznych do realizacji obejmujące teren gminy Kluczewsko.

¹ Z dniem 23 marca 2023r wszedł w życie zaktualizowany Plan zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły, który został przyjęty rozporządzeniem Ministra Infrastruktury z dnia 18 października 2022r w sprawie przyjęcia Planu zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły (Dz. U.2022r. poz. 2739);

Plan przeciwdziałania skutkom suszy (PPSS)

Plan opracowany przez Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie został sporządzony na podstawie art. 183–185 ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. – Prawo wodne z późn. zm.. (PPSS) na lata 2021-2027. Dokument ten wraz z planami gospodarowania wodami na obszarach dorzeczy, planami zarządzania ryzykiem powodziowym oraz planami utrzymania wód, przyczyni się do poprawy stanu gospodarki wodnej w Polsce. Jest to dokument o strategicznym znaczeniu, do którego będą się odnosiły wszystkie późniejsze, konkretne działania minimalizujące skutki suszy, podejmowane zarówno przez organy administracji rządowej, jak i samorządy. Jako główny cel PPSS wskazuje się „przeciwdziałanie skutkom suszy”, które odnosi się do procesu kształtowania zasobów wodnych i do racjonalnego korzystania z nich. Celem PPSS jest zapewnienie odpowiedniej ilości i co najmniej dobrej jakości wód, użytecznych dla społeczeństwa, środowiska i wszystkich sektorów gospodarki narodowej. Wśród proponowanych działań znajdują się działania związane ze zwiększeniem retencji (zarówno sztucznej, jak i naturalnej), działania formalne, a także działania edukacyjne. Cel główny precyzują cele szczegółowe, do których w PPSS zaliczono:

- skuteczne zarządzanie zasobami wodnymi dla zwiększenia dyspozycyjnych zasobów wodnych na obszarach dorzeczy,
- zwiększanie retencji na obszarach dorzeczy,
- edukację i zarządzanie ryzykiem suszy,
- formalizację i zaplanowanie finansowania działań służących przeciwdziałaniu skutkom suszy.

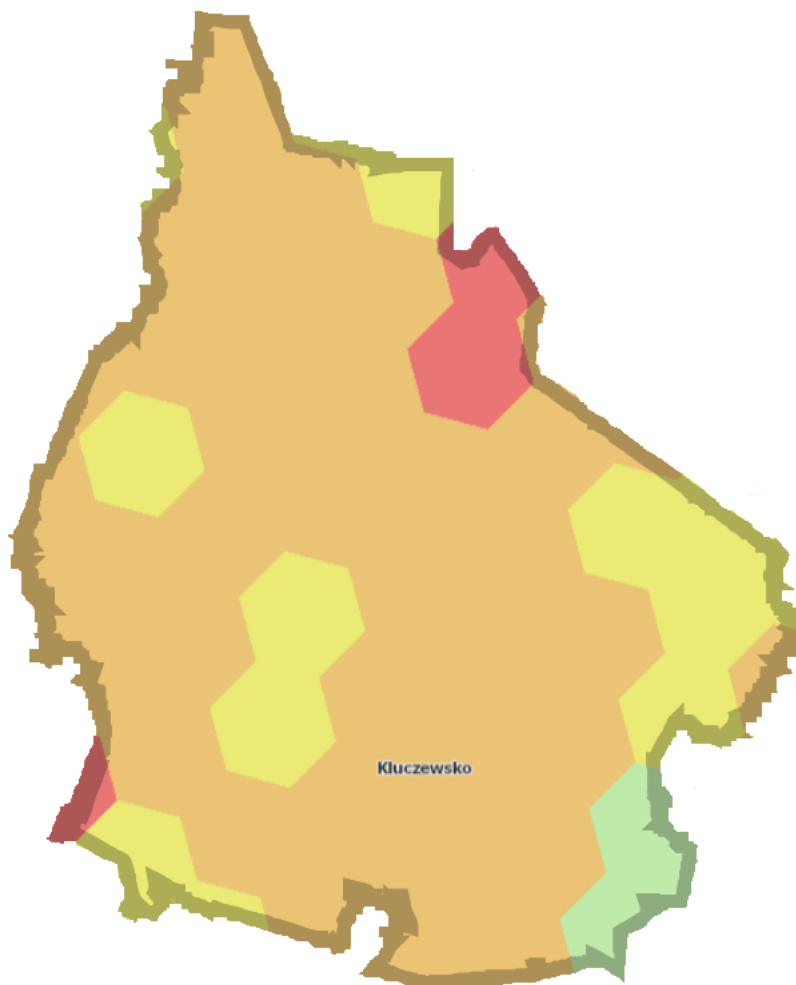
W PPSS zawarte są mapy zagrożenia suszą, które są istotne z perspektywy planowania działań na rzecz przeciwdziałania skutkom suszy. Mapy te zostały opracowane w podziale na cztery klasy:

- I klasa – obszary zagrożone w stopniu słabym (kolor zielony)
- II klasa – obszary zagrożone w stopniu umiarkowanym (kolor żółty)
- III klasa – obszary zagrożone w stopniu silnym (kolor pomarańczowy)
- IV klasa – obszary zagrożone w stopniu ekstremalnym (kolor czerwony).

Skupiono się na analizie zagrożenia wystąpienia suszy atmosferycznej, rolniczej, hydrologicznej i hydrogeologicznej. Przedstawiono również informacje dotyczącą łącznego zagrożenia suszą, uwzględniając wskazane wcześniej typy suszy. Poniższa grafika przedstawia łączne zagrożenie suszą w obrębie gminy Kluczewsko.

Rysunek 6. Mapa łącznego zagrożenia suszą na terenie gminy Kluczewsko

Źródło. <https://wody.isok.gov.pl/>

Jak wynika z powyższej grafiki, obszarami najbardziej zagrożonymi występowaniem suszy w gminie Kluczewsko są okolice wsi Boża Wola oraz Lubicz. Największy wpływ na tą sytuację ma ekstremalny zagrożenie suszą rolniczą na tym obszarze.

W przypadku analizy zagrożenia suszą atmosferyczną, większość obszaru gminy oceniono na umiarkowany stopień zagrożenia. Należy przy tym dodać, że jest to najniższy stopień zagrożenia suszą atmosferyczną na jaki obecnie oceniana jest Polska. W przypadku

wspomnianej wcześniej suszy rolniczej, większa część gminy jest silnie zagrożona tym typem suszy. Podobnie wygląda sytuacja w przypadku oceny zagrożenia suszą hydrologiczną. Jedynie wschodnia część gminy, przy granicy z gminami Krasocin i Przedbórz została oceniona umiarkowanie. Ostatnim typem suszy jest susza hydrogeologiczna. Cała południowa część gminy oraz północny cypel jest słabo zagrożony tym typem suszy, natomiast dla pozostałego obszaru gminy zagrożenie określono jako umiarkowane.

Na obszarze gminy Kluczewsko nie przewidziano działań inwestycyjnych przeciwdziałających skutkom suszy. Gmina Kluczewsko należy jednak do obszarów, na których rekomendowane jest wdrożenie działań takich jak m.in.:

- zwiększenie ilości i czasu retencji wód na gruntach rolnych (działanie nr 1),
- retencja i zagospodarowanie wód opadowych i roztopowych na terenach zurbanizowanych (działanie nr 3),
- realizacja przedsięwzięć zmierzających do zwiększania lub odtwarzania naturalnej retencji (działanie nr 4),
- przebudowa urządzeń melioracyjnych wodnych dla zwiększania retencji glebowej (działanie nr 8),
- wykorzystanie wód z systemów drenarskich do nawożenia i nawadniania upraw polowych (działanie nr 9),
- budowa lub przebudowa ujęć wód podziemnych do poboru na cele nawodnień rolniczych oraz budowa lub przebudowa wodooszczędnych systemów nawadniania wykorzystujących zasoby wód podziemnych (działanie nr 10),
- przeprowadzenie weryfikacji zasad gospodarowania wodą w zbiornikach retencyjnych (działanie nr 24).

We wdrażaniu założeń *Strategii Rozwoju Gminy Kluczewsko w perspektywie 2035* oraz stosownych planów przestrzennych należy uwzględniać zapisy Planu przeciwdziałania skutkom suszy, w szczególności w zakresie powiększania dyspozycyjnych zasobów wodnych. W perspektywie 2035 roku, w niniejszej strategii przewidziano następujące działania przyczyniające się do przeciwdziałania skutkom suszy:

- Cel strategiczny 2. Wykreowanie gminy Kluczewsko jako miejsca pożądanej destynacji turystycznej → Cel operacyjny 2.2. Dbłość o walory środowiskowe

gminy oraz wykorzystanie energii pochodzącej z OZE → Działanie: podejmowanie działań w zakresie ochrony naturalnych koryt cieków oraz ochrony naturalnej retencji gruntów, w szczególności retencji leśnej oraz małej retencji na obszarach zurbanizowanych;

- Cel strategiczny 2. Wykreowanie gminy Kluczewsko jako miejsca pożądanej destynacji turystycznej → Cel operacyjny 2.2. Dbłość o walory środowiskowe gminy oraz wykorzystanie energii pochodzącej z OZE → Działanie: promocja zasad Dobrej Praktyki Rolniczej;
- Cel operacyjny 4. Rozwój infrastruktury oraz usług publicznych gminy → Cel operacyjny 4.1. Zapewnienie ładu przestrzennego w gminie → Działanie: uwzględnienie aspektów ekologicznych i pro-środowiskowych w planowaniu przestrzennym

9. Model struktury funkcjonalno – przestrzennej wraz z ustaleniami i rekomendacjami w zakresie polityki przestrzennej w gminie.

Zgodnie z art. 10e ust. 3 pkt 4 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym strategia rozwoju gminy określa w szczególności „model struktury funkcjonalno – przestrzennej gminy”. Model ten stanowi ilustrację założeń ukierunkowanej terytorialnie polityki rozwoju lokalnego. Przedstawia długookresową strategiczną wizję rozwoju gminy, wynikającą z uwarunkowań związanych z jej położeniem, trendami rozwojowymi oraz kierunkami zmian oczekiwanych w wyniku realizacji strategii. Prezentuje cele jakościowe i ilościowe w kontekście przestrzennym.

Model wskazuje (na podstawie wniosków z diagnozy, analizy uwarunkowań, trendów i wyzwań) obszary kluczowe dla osiągnięcia celów oraz rodzaje powiązań występujących pomiędzy poszczególnymi obszarami. Nakreśla stan docelowy obszarów i sieci, z uwzględnieniem relacji między nimi. Na jego podstawie można zdefiniować odpowiednio strategiczne działania i obszary, które będą podstawą wzmocnienia potencjału funkcjonalno-przestrzennego oraz przewidywania i zarządzania zjawiskami negatywnymi i konfliktogennymi. Na podstawie modelu wskazywane są obszary strategicznej interwencji.

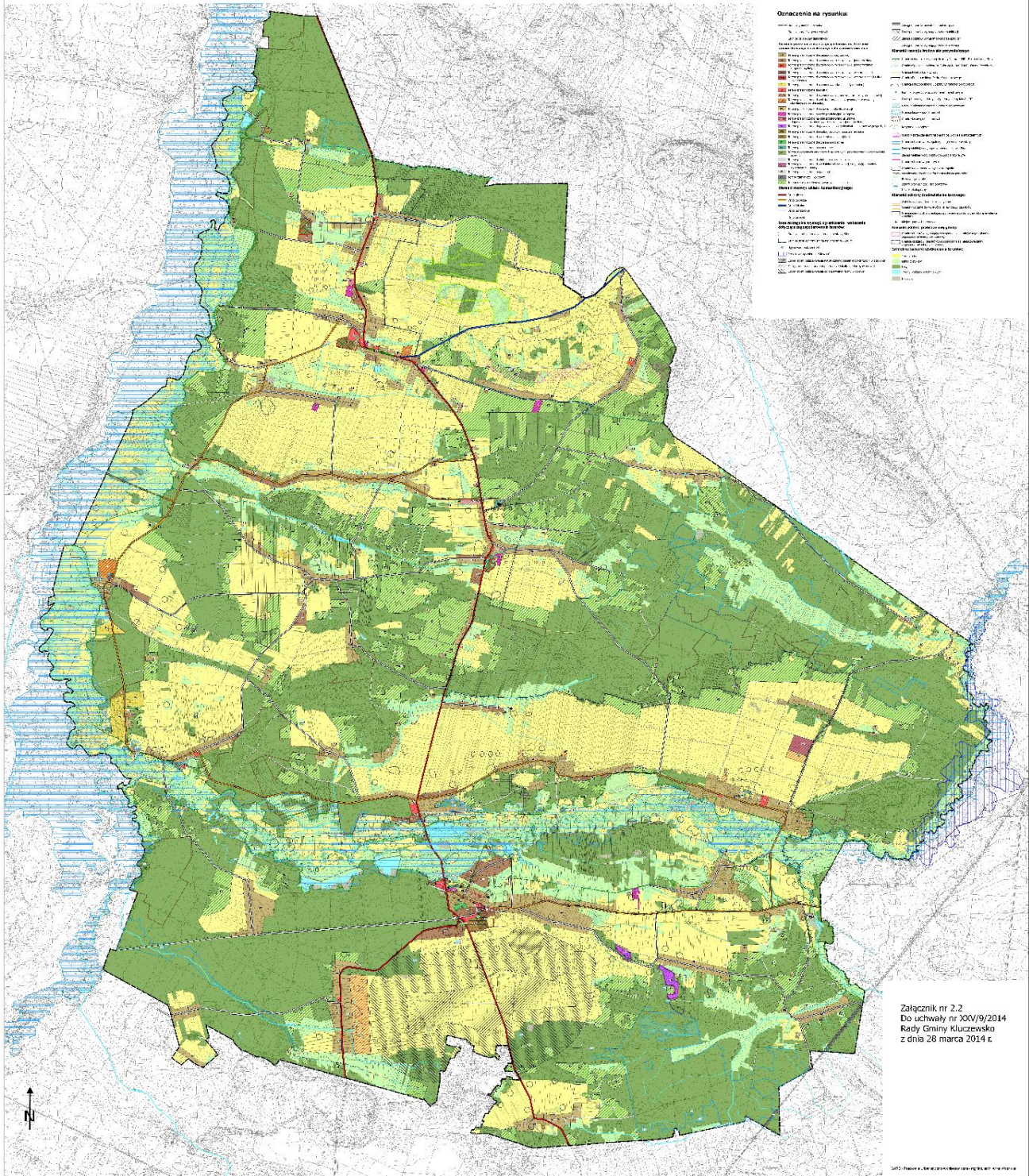
Strategia Rozwoju Gminy Kluczewsko w perspektywie 2035

Zgodnie z poradnikiem praktycznym Ministerstwa Funduszy i Polityki Regionalnej dotyczącym opracowania Strategii Rozwoju Gminy, źródłem informacji do stworzenia modelu funkcjonalno-przestrzennego jest Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego. Model powinien jednak zawierać jedynie ogólne, a nie szczegółowe informacje.

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY KLUCZEWSKO - KIERUNKI ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

SKALA 1:10 000

Źródło: Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Kluczewsko – Kierunki Zagospodarowania Przestrzennego

Polityka przestrzenna zajmuje się określaniem celów i sposobów ich osiągnięcia, w zakresie użytkowania i przekształcania środowiska życia człowieka, a tym samym użytkowania przez niego zajmowanego obszaru. Wpływa to na działania podejmowane przez liczne podmioty, czynnie zmieniające kształt tego środowiska. Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Kluczewsko wskazuje na główne grupy celów szczegółowych:

Cele związane z kształtowaniem przestrzeni:

- zachowanie istniejących układów przestrzennych poszczególnych wsi;
- ograniczanie zjawiska nadmiernego rozpraszania zabudowy;
- dążenie do zminimalizowania zagrożeń związanych z powstawaniem zabudowy na obszarach określonych jako szczególnie zagrożone powodzią i predysponowane do występowania ruchów masowych ziemi;
- ograniczanie możliwości rozwoju zagospodarowania mogącego niekorzystnie oddziaływać na obszary chronione na podstawie ustawy o ochronie przyrody;
- ochrona elementów dziedzictwa kulturowego oraz obszarów wartościowych pod względem krajobrazowym.

Cele gospodarcze:

- stworzenie warunków do rozwoju pozarolniczych obszarów działalności gospodarczej (np. turystyka, usługi podstawowe, działalność wytwórcza);
- wzmocnienie roli Kluczewska, jako centralnego ośrodka gospodarczego gminy;
- rozwój funkcji letniskowych, turystycznych i rekreacyjnych przy minimalizacji presji na środowisko naturalne;
- rozwój rolnictwa w dwóch kierunkach:
 - intensyfikacji i wzrostu produktywności przy jednoczesnym powiększaniu struktury obszarowej gospodarstw,
 - ekologizacji rolnictwa;
- rozwój infrastruktury drogowej;
- dążenie do ograniczenia rozpraszania zabudowy poszczególnych wsi celem ograniczenia kosztów obsługi infrastrukturalnej.

Cele społeczne:

- tworzenie warunków umożliwiających mieszkańcom gminy znalezienie zatrudnienia poza sektorem rolnym;
- zapewnienie możliwości rozwoju mieszkalnictwa w pełni zaspokajającego istniejące i przewidywane w przyszłości potrzeby mieszkaniowe ludności (ilościowe i jakościowe), przy jednoczesnym ograniczaniu rozpraszania nowo powstałej zabudowy;
- podniesienie jakości życia mieszkańców poprzez łatwiejszy dostęp do różnorodnych usług;
- zapewnienie dostępu do terenów cennych pod względem przyrodniczym i kulturowym przy jednoczesnej ich ochronie przed nadmierną antropopresją.

Cele związane ze środowiskiem przyrodniczym:

- racjonalne korzystanie z zasobów środowiska przyrodniczego z uwzględnieniem zasad jego ochrony i rekultywacji;
- ochrona rolniczej przestrzeni produkcyjnej;
- ochrona terenów o wysokich walorach przyrodniczo - krajobrazowych z zapewnieniem zachowania ciągłości lokalnych i ponadlokalnych powiązań przyrodniczych;
- zapewnienie wysokiej jakości wody pitnej, powietrza atmosferycznego i klimatu akustycznego;
- zapewnienie zorganizowanego systemu odbioru odpadów;
- dążenia do rozbudowywania systemu wodociągowo – kanalizacyjnego.

Mając na uwadze Cele określone w Stadium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Kluczewsko w odniesieniu do polityki przestrzennej oraz Cele *Strategii Rozwoju Gminy Kluczewsko w perspektywie 2035* zaproponowano model struktury funkcjonalno – przestrzennej gminy przedstawiony na poniższej schematycznej grafice. W modelu przedstawiono obszary strefy mieszkaniowo-usługowej, strefy leśnej oraz strefy otwartej.

Osiągnięcie głównego celu polityki przestrzennej gminy Kluczewsko, opartego na zasadzie zrównoważonego rozwoju i kształtowania ładu przestrzennego, będzie możliwe w sytuacji,

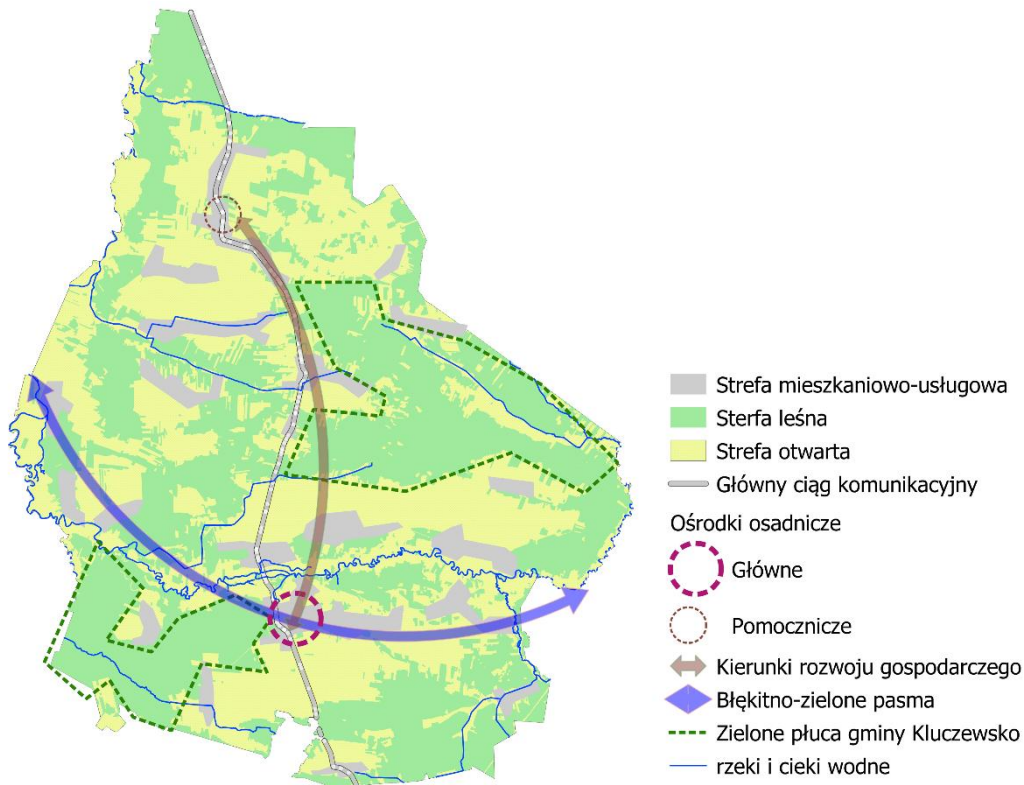
gdy realizowane będą cele ze wszystkich powyższych grup. Między aspektami przyrodniczymi, społecznymi i gospodarczymi wstępuje duży stopień współzależności, dlatego też pominięcie realizacji zadań przypisanych którejkolwiek z tych grup może zakłócić rozwój gminy w pozostałych sferach.

Struktura funkcjonalno-przestrzenna gminy Kluczewsko cechuje się dominacją terenów otwartych i leśnych, co sprzyja postrzeganiu jej jako atrakcyjnego terenu dla osadnictwa oraz dla funkcji rekreacyjno-turystycznych. Model wskazuje na obszary przyrodnicze będące „zielonymi płucami gminy” oraz na błękitno-zielone pasmo, stanowiące niejako korytarz ekologiczny gminy. Zgodnie z Planem Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Świętokrzyskiego, teren gminy Kluczewsko jest obszarem o zwiększonym potencjale agroturystycznym. Obszary rolne będą stopniowo zastępowane terenami zabudowy mieszkaniowej i usługowej. Liczne kompleksy leśne sprzyjają rozwojowi funkcji rekreacyjnej i wypoczynkowej.

Osadnictwo w poszczególnych sołectwach gminy odznacza się charakterystyczną zabudową wiejską. Typowy układ urbanistyczny stanowią wsie typu „ulicówka”, gdzie istniejące budynki rozmieszczone są wzdłuż głównej drogi biegnącej przez wieś, co nie sprzyja koncentracji infrastruktury i usług oraz utrudnia kształtowanie dostępnej i przyjaznej dla mieszkańców przestrzeni. Przewiduje się przede wszystkim kontynuację formy zabudowy zagrodowej i jednorodzinnej. **Jak wskazano w Strategii to właśnie rozwój mieszkalnictwa będzie jednym z filarów rozwoju gminy Kluczewsko**, dlatego przewiduje się wyznaczenie nowych terenów pod zabudowę mieszkaniową, nieograniczających się wyłącznie do obszarów uzupełnienia zabudowy. Funkcje administracyjne i usługowe skumulowane są obecnie w Kluczewsku. Tereny zainwestowania gospodarczego są mniejsze i występują punktowo, przede wszystkim wzdłuż drogi wojewódzkiej 742. Zakłada się również rozwój układu lokalnego w szczególności w zakresie otwierania nowych terenów mieszkaniowych, usługowych i gospodarczych oraz optymalizacji połączeń z otoczeniem gminy. To właśnie droga wojewódzka 742 jest głównym korytarzem transportowym gminy i wyznacza dwa główne kierunki powiązania funkcjonalno-gospodarczego gminy: Włoszczowa i Przedbórz.

Rysunek 7. Struktura przestrzenno-funkcjonalna gminy Kluczewsko

(Źródło. Opracowanie własne)

Rozmieszczenie przestrzenne planowanych inwestycji

Przewidywane w horyzoncie czasowym niniejszej strategii zamierzenia inwestycyjne Gminy Kluczewsko można pogrupować w następujące zakresy tematyczne:

- Podnoszące jakość świadczenia usług publicznych za sprawą budowy i/lub modernizacji infrastruktury użyteczności publicznej, bazy sportowo-wypoczynkowej, stworzenia lokalnych centrów kultury;
- Poprawiające estetykę, funkcjonalność i bezpieczeństwo publiczne przestrzeni wspólnych, ze szczególnym uwzględnieniem zagospodarowania terenów leśnych, rozbudową oświetlenia ulicznego;
- Wzmacniające potencjał turystyczny gminy poprzez zagospodarowanie terenów rekreacyjnych i turystycznych, wyznaczenie szlaków i tras turystycznych, zabezpieczenie obiektów dziedzictwa kulturowego;

Strategia Rozwoju Gminy Kluczewsko w perspektywie 2035

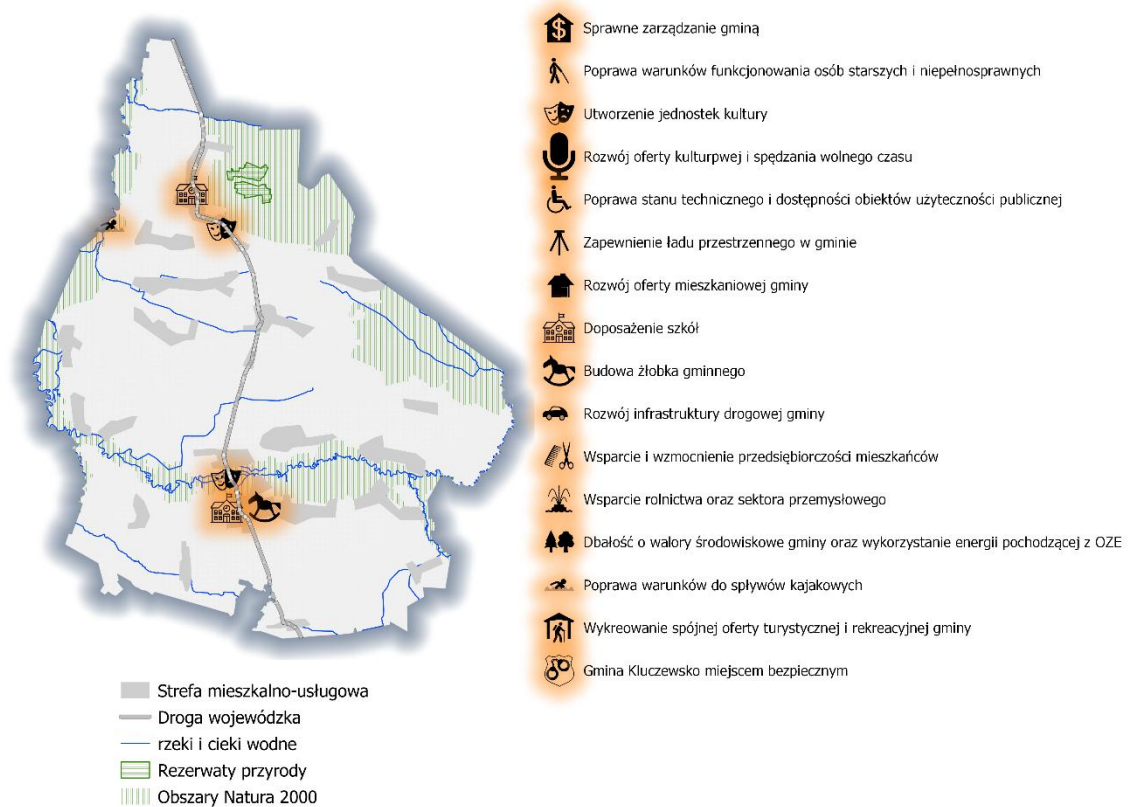
- Minimalizujące obciążenie dla środowiska naturalnego poprzez zmniejszenie zapotrzebowania energetycznego budynków komunalnych, rozwój systemu małej retencji oraz rozbudowę sieci wodno-ściekowej;
- Wzmacniające dostępność komunikacyjną gminy i jej poszczególnych obszarów, włączywszy w to także tereny upraw rolniczych, oraz podnoszące poziom bezpieczeństwa uczestników ruchu drogowego poprzez modernizację ciągów jezdnych i pieszych (chodniki, pobocza, progi zwalniające).

Mapa „Rozmieszczenie zadań inwestycyjnych w gminie Kluczewsko” wskazuje przybliżoną lokalizację kluczowych zadań do realizacji w gminie Kluczewsko w perspektywie roku 2035. Pokazuje również lokalizację obszarów Natura 2000 (Ostoja Przedborska oraz Dolina Górnej Pilicy) i rezerwatów przyrody (Rezerwat przyrody Bukowa Góra, Rezerwat przyrody Murawy Dobromierskie), co za tym idzie, mapa ta jest analizą kluczowych uwarunkowań mających wpływ na kierunek rozwoju gminy. Przedstawia również granicę gminy, rzeki i cieki wodne, drogę wojewódzką, drogi powiatowe drogi gminne oraz obszary strefy osadniczej.

Strategia Rozwoju Gminy Kluczewsko w perspektywie 2035

Rysunek 8. Rozmieszczenie planowanych inwestycji w granicach administracyjnych gminy Kluczewsko

Źródło. Opracowanie własne

Charakter dokumentu jakim jest Strategia Rozwoju Gminy sprawia, że znaczna część działań inwestycyjnych uzależniona jest od szeregu przyszłych czynników: dostępnych środków finansowych, uregulowania statusu prawnego gruntów, porozumień z innymi jednostkami itp. Z tego powodu część działań realizowanych w ramach poszczególnych celów operacyjnych na etapie przyjmowania strategii rozwoju gminy nie ma jeszcze sprecyzowanych dokładnych lokalizacji, kolejne mogą dotyczyć obszaru całej gminy (np. remonty dróg, doposażenie OSP, wszelkie działania „miękkie”, budowa ścieżek rowerowych itp.) i z racji czytelności nie jest wskazany nanoszenie ich na podkład mapowy. Na powyższym rysunku ulokowano zatem jedynie część planowanych działań, co do których już na etapie planowania można było określić przybliżoną lokalizację (np. miejscowość).

10. Obszary Strategicznej Interwencji

Według Ustawy o Zasadach Prowadzenia Polityki Rozwoju Obszarami Strategicznej Interwencji (OSI) są obszary, na których zdiagnozowano istnienie szczególnych warunków społecznych, gospodarczych lub przestrzennych, w tym występowanie barier rozwoju lub potencjałów rozwojowych. Obszarem Strategicznej Interwencji może być obszar o zidentyfikowanych lub potencjalnych powiązaniach funkcjonalnych. OSI stanowią wybór strategiczny, którego konsekwencją jest skierowanie interwencji publicznej na dany obszar.

W celu identyfikacji OSI dla gminy Kluczewsko, przeanalizowane zostały następujące dokumenty:

- Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030 (KSRR 2030),
- Strategia Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego 2030+

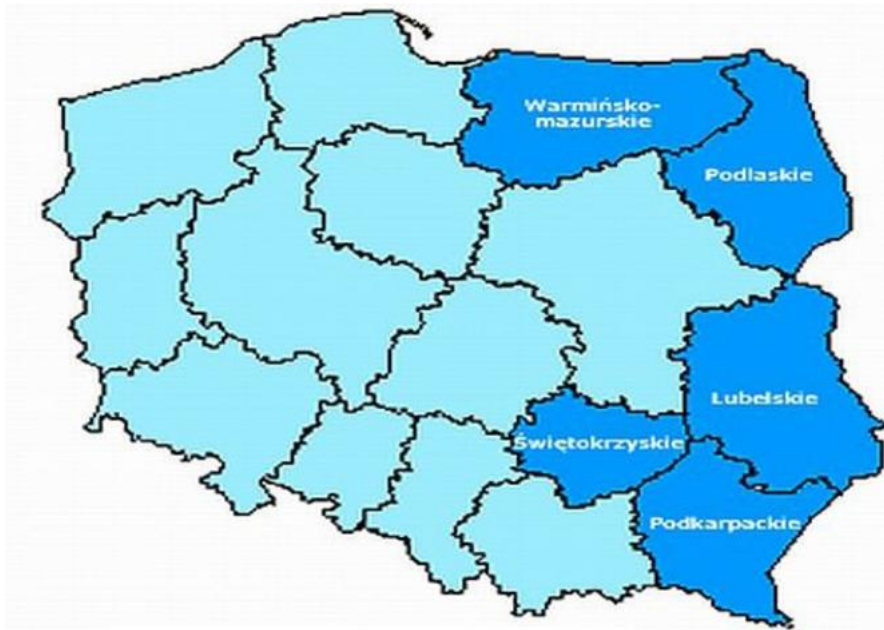
Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030 zalicza do obszarów strategicznej interwencji (OSI) polityki regionalnej, m.in.:

- wschodnia Polska (województwa: lubelskie, podkarpackie, podlaskie, świętokrzyskie, warmińsko-mazurskie)
- miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze (w województwie świętokrzyskim Ostrowiec Świętokrzyski, Starachowice, Jędrzejów i Staszów oraz Końskie, Skarżysko-Kamienna, Sandomierz i Busko-Zdrój)
- obszary zagrożone trwałą marginalizacją (w województwie świętokrzyskim 40 gmin)

Wg. dokumentu „Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030” zakłada się, że OSI, tj. obszary zagrożone trwałą marginalizacją i miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze zostaną obligatoryjnie uwzględnione również w regionalnych strategiach rozwoju, w których powinno być zaplanowane wsparcie o charakterze komplementarnym. W zasięgu OSI Wschodnia Polska znajduje się gmina Kluczewsko, i przedsięwzięcia z terenu tego obszaru będą mogły ubiegać się o dofinansowanie ze środków Unii Europejskiej w ramach specjalnie dedykowanego dla obszaru Polski Wschodniej programu.

Rysunek 9. Mapa obszaru „Polski Wschodniej” w okresie 2014 – 2020

źródło: <https://www.portalsamorzadowy.pl/>

W ramach Strategii Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego 2030+, przeprowadzając delimitację OSI, uwzględniono wcześniejsze zapisy Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Świętokrzyskiego (PZPWŚ), w którym wskazane zostały OSI:

- miejski obszar funkcjonalny ośrodka wojewódzkiego (MOF OW) – Kielecki Obszar Funkcjonalny, obejmujący rdzeń – miasto Kielce oraz 12 gmin podmiejskich,
- MOF miast średnich tracących funkcje społeczno – gospodarcze, w tym: MOF Miasta Północy, MOF Budko Zdrój, MOF Jędrzejów, MOF Sandomierz, MOF Staszów, Obszar uzdrowiskowy, Góry Świętokrzyskie, Ponidzie, Dolina Wisły, w tym:
 - obszary o największym potencjale przyrodniczo-krajobrazowym: obszar turystyczny Gór Świętokrzyskich (5 gmin i obejmuje jedynie teren gmin Świętokrzyskiego Parku Narodowego i jego otuliny),
 - obszar turystyczno-uzdrowiskowy (4 gminy: miasto i Gmina Busko – Zdrój, Gmina Solec –Zdrój, miasto i Gmina Kazimierza Wielka oraz miasto i Gmina Pińczów).

Strategia wojewódzka zawiera uzasadnienie wyboru każdego obszaru oraz przypisanie wszystkim obszarom zestawu działań wraz z oczekiwanymi rezultatami. Gmina Kluczewsko nie

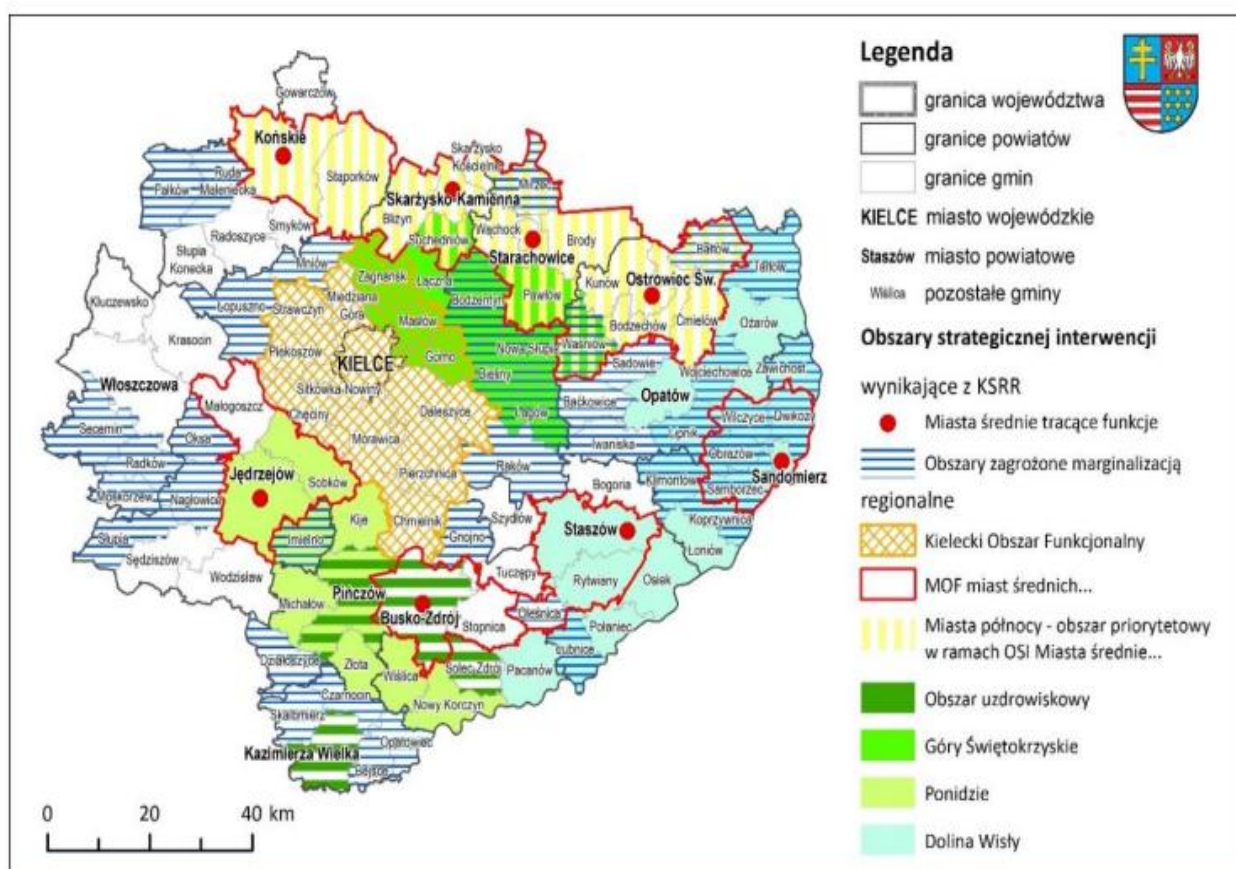

Strategia Rozwoju Gminy Kluczewsko w perspektywie 2035

znajduje się w żadnym z powyższych Obszarów Strategicznej Interwencji. Szansą na rozwój ponadlokalny są również środki finansowe przewidziane w ramach tzw. Innych Instrumentów Terytorialnych. Na etapie konsultowania Strategii Województwa Świętokrzyskiego przedstawiciele powiatu koneckiego, powiatu włoszczowskiego gmin: **Kluczewsko**, Krasocin, Moskorzew, Radków, Włoszczowa, Secemin, Oksa, Małogoszcz podpisali list intencyjny o zawiązaniu partnerstwa samorządowego „Zachodnie Świętokrzyskie”.

Współpraca w ramach tego partnerstwa znajduje się na bardzo wstępnym etapie, jednakże wychodząc naprzeciw oczekiwaniom samorządów, SRWŚ 2030+ został uzupełniony o zapisy mówiące o tym, że samorząd województwa świętokrzyskiego będzie wspierał rozwój tego typu partnerstw w najbliższych latach, gdyż są one motorem korzystnych przemian społeczno-gospodarczych regionu.

Rysunek 10. Obszary Strategicznej Interwencji w woj. Świętokrzyskim

źródło: Strategia Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego 2030+

11. System realizacji Strategii

11.1. Zasady wdrożenia Strategii

Wdrożenie *Strategii Rozwoju Gminy Kluczewsko w perspektywie 2035* to proces długofalowy i ciągły wymagający bieżącej analizy zmian prawnych, gospodarczych, oraz możliwości pozyskiwania zewnętrznych środków finansowych na realizację zaplanowanych w niej działań. W efekcie realizowanych przedsięwzięć stopniowo będą osiągnane cele i w związku z tym będą zmieniały się główne założenia, dlatego też proces wdrażania Strategii wymaga oprócz modułu planowania i realizacji celów także jej aktualizację i ewaluację w stosunku do zapotrzebowania.

Rysunek 11. Moduły wdrażania Strategii

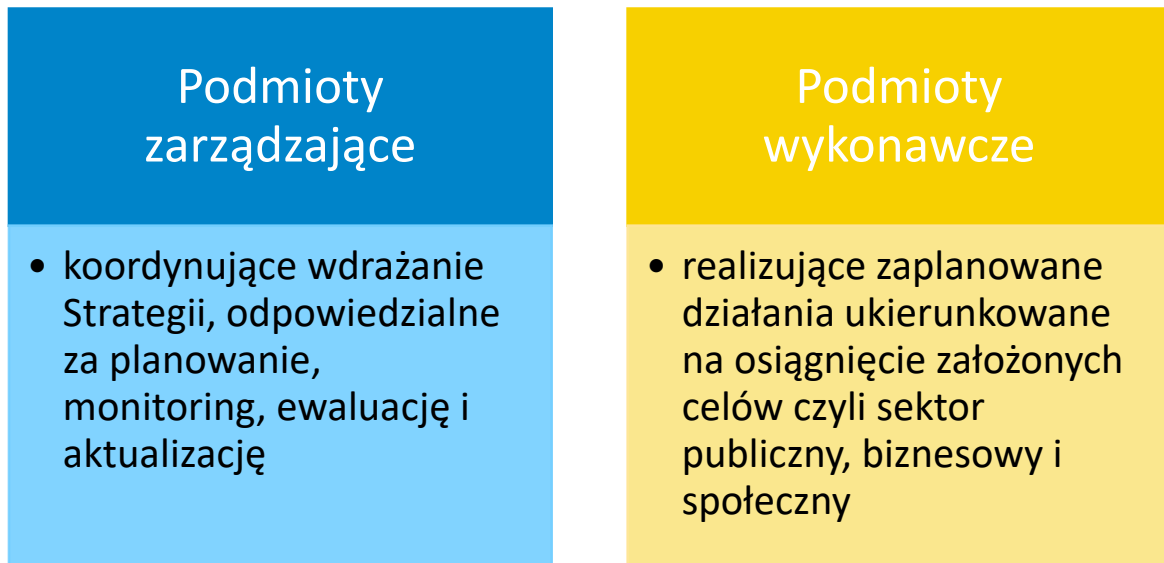
(źródło: opracowanie własne)

W celu efektywnego wdrożenia Strategii, prowadzona będzie współpraca z wieloma podmiotami publicznymi, lokalnymi i regionalnymi, również z sektora prywatnego i społecznego.

W ramach wdrażania Strategii należy wyszczególnić schemat struktury organizacyjnej podmiotów, które będą zaangażowane w ten proces:

Struktura podmiotów zaangażowanych we wdrażanie Strategii

Struktura opiera się na współpracy podmiotów ze wszystkich sektorów, tj. z obszaru publicznego, biznesowego i społecznego.

Do kompetencji Rady Gminy Kluczewsko należy:

- Podjęcie uchwały o przystąpieniu do opracowania projektu Strategii Rozwoju Gminy Kluczewsko, wraz z procesem konsultacji społecznych z lokalnymi podmiotami społecznymi i gospodarczymi oraz mieszkańcami gminy
- Uchwalenie Strategii Rozwoju Gminy Kluczewsko w perspektywie 2035
- Opiniowanie i uchwalanie zmian i aktualizacji Strategii Rozwoju Gminy Kluczewsko w perspektywie 2035
- Działania kontrolne nad jakością realizowanych działań

Do kompetencji Wójta Gminy Kluczewsko należy:

- Opracowanie projektu Strategii Rozwoju Gminy Kluczewsko w perspektywie 2035
- Realizację zapisów Strategii w części dotyczącej sektora publicznego,
- Uwzględnienie w planach budżetowych finansowania kierunków działań ujętych w Strategii

- Aktualizacja zapisów Strategii Rozwoju Gminy Kluczewsko na podstawie zgłoszeń m.in. gminnych jednostek przedsiębiorstw czy też organizacji pozarządowych w dostosowaniu do aktualnej sytuacji i zapotrzebowania
- Stymulowanie i koordynacja działań podejmowanych przez różnorodne podmioty na rzecz realizacji celów oraz kierunków zaplanowanych przedsięwzięć
- Udział w wyborze Fiszek Strategicznych wskazanych do realizacji.

Zarządzanie i koordynacja wdrażania Strategii prowadzona będzie w strukturach organizacyjnych Urzędu Gminy w Kluczewsku i w tym celu powołany zostanie Zespół ds. wdrażania Strategii, do którego zadań należeć będzie, m.in.:

- przygotowanie i wdrażanie zadań zaplanowanych na rzecz realizacji celów Strategii,
- monitorowanie realizacji i ewaluacja procesu wdrażania Strategii;
- aktualizacja Strategii w zakresie zdiagnozowanych potrzeb,
- koordynowanie i animowanie działań m.in. społeczności lokalnej i przedsiębiorców ukierunkowanych na realizację celów zaplanowanych w Strategii
- analiza zewnętrznych źródeł finansowania zaplanowanych w Strategii działań.
- działalność promocyjna i informacyjna.

Wyznaczone cele strategiczne, operacyjne oraz kierunki działań nie gwarantują osiągnięcia założonej wizji rozwoju. Ważnym aspektem jest również zapewnienia aktualności Strategii na przestrzeni najbliższych lat, co wymusza konieczność reagowania na pojawiające się bieżące okoliczności oraz zmieniające się uwarunkowania.

Kluczowym mechanizmem wdrażania będzie uspołecznienie Strategii poprzez zapewnienie możliwości zgłoszenia projektów strategicznych do realizacji przez wszystkich mieszkańców gminy Kluczewsko, przedsiębiorców, organizacje pozarządowe itp. Zgłoszenia odbywać się będą za pomocą Fiszek Strategicznych i będą możliwe do złożenia na przestrzeni całego okresu realizacji Strategii. Warunkiem koniecznym jest wskazanie zgodności proponowanego projektu z działaniami wyznaczonymi w *Strategii Rozwoju Gminy Kluczewsko w perspektywie 2035*.

Do procesu gromadzenia i dalszego procedowania Fizek Strategicznych zostanie wyznaczony **Koordynator ds. Realizacji Strategii**. Osoba ta będzie odpowiadała za przekazanie wpływających fizek do merytorycznie właściwych Wydziałów lub jednostek organizacyjnych. Przekazane propozycje strategiczne będą następnie podlegały ocenie w komórkach merytorycznych. Wyniki oceny poszczególnych projektów będą podstawą do podjęcia przez Kierownictwo Urzędu (Wójt, Sekretarz, Skarbnik) decyzji o przekazaniu ich (lub nie) do realizacji – w formie zarządzenia Wójta jako **wykaz projektów strategicznych przewidzianych do realizacji**. W przypadku przeznaczenia projektu do realizacji, Kierownictwo Urzędu podejmuje decyzje o tym, kiedy projekt zostanie wdrożony.

Główne opóźnienia w procesie realizacji mogą wynikać z kwestii finansowania projektów. W związku z tym projekty, które otrzymują finansowanie zewnętrzne (poza budżetem Gminy), mogą być realizowane szybciej i sprawniej, a także nie będą podlegać priorytetyzacji, jaka obowiązuje dla projektów finansowanych z budżetu Gminy, gdzie realizacja odbywa się zgodnie z określoną kolejnością. W zależności od sposobu finansowania projektów, można wyróżnić trzy przypadki:

- Projekty w pełni finansowane ze źródeł zewnętrznych – mogą być realizowane natychmiast po przeprowadzeniu dogłębnej analizy przyszłych zysków i strat związanych z ich realizacją.
- Projekty finansowane ze źródeł zewnętrznych i z budżetu gminy – traktowane są priorytetowo, choć nadal podlegają procedurze uchwalania ostatecznej listy projektów.
- Projekty w pełni finansowane z budżetu gminy – przechodzą pełny proces uchwalania finalnej listy oraz priorytetyzacji, co może skutkować przesunięciem ich realizacji na kolejne lata.

Rysunek 12. Terminarz procedury zgłaszania fiszek projektowych

I	II	III
IV	V	VI
VII	VIII	30 września Termin zgłaszania projektów z udziałem finansowym Gminy
X	30 listopada Finalna lista projektów	XII Uchwalenie budżetu
1 stycznia Nowy rok budżetowy	II	III

Źródło. Opracowanie własne

W celu sprawniejszego zarządzania i koordynacji wdrażania Strategii, Wójt w drodze Zarządzenia może powołać w strukturach organizacyjnych Urzędu Gminy w Kluczewsku **Zespół ds. wdrażania Strategii**, któremu przewodniczyć będzie Koordynator ds. Realizacji Strategii. Zadania Zespołu pokrywają się z zadaniami Koordynatora i są to:

- przygotowanie i wdrażanie zadań zaplanowanych na rzecz realizacji celów Strategii,
- monitorowanie realizacji i ewaluacja procesu wdrażania Strategii;
- aktualizacja Strategii w zakresie zdiagnozowanych potrzeb,
- koordynowanie i animowanie działań m.in. społeczności lokalnej i przedsiębiorców ukierunkowanych na realizację celów zaplanowanych w Strategii
- analiza zewnętrznych źródeł finansowania zaplanowanych w Strategii działań,
- działalność promocyjna i informacyjna.

W skład Zespołu ds. wdrażania Strategii zaangażowani mogą być pracownicy Urzędu Gminy w Kluczewsku (m.in. odpowiedzialni za sektor ochrony środowiska, planowania przestrzennego, oświaty i spraw społecznych, funduszy europejskich, oraz infrastruktury

technicznej), jednostek organizacyjnych, członkowie organizacji pozarządowych oraz zewnętrzni eksperci.

Jednym z elementów wdrażania niniejszej Strategii jest obowiązek pracowników Urzędu oraz jednostek organizacyjnych do zapoznania się z dokumentem oraz wyznaczenie obszarów, za które każda jednostka, wydział lub pracownik będą potencjalnie odpowiedzialni. Propozycję realizatorów oraz partnerów realizacji poszczególnych działań wskazuje poniższa tabela. Nie określa ona jednak konkretnych wydziałów/osób, gdyż w perspektywie kolejnych lat i ewentualnych zmian organizacyjnych, dane to mogą ulec zmianie.

Tabela 3. Realizatorzy i partnerzy działań wyznaczonych w strategii

Działania	Realizatorzy	Partnerzy
1.1.1. przebudowa i modernizacja dróg na terenie gminy obejmująca między innymi wymianę nawierzchni na bitumiczną	Gmina	
1.1.2. remonty nawierzchni dróg gminnych, powiatowych oraz drogi wojewódzkiej	Gmina	Powiat, Urząd Marszałkowski
1.1.3. budowa chodników na terenach miejscowości	Gmina	Powiat
1.1.4. montaż elementów bezpieczeństwa ruchu drogowego (m.in. progów zwalniających, luster) i odpowiedniego oznakowania	Gmina	Powiat
1.1.5. budowa parkingów w kluczowych lokalizacjach gminy	Gmina	Zarządcy Dróg
1.2.1. uzbrojenie terenów pod zabudowę mieszkaniową, w tym rozbudowa sieci kanalizacyjnej i wodociągowej gminy	Gmina	
1.2.2. remonty zasobów mieszkaniowych gminy	Gmina	
1.2.3. rozwój infrastruktury teleinformatycznej na terenie gminy	Przedsiębiorcy	Gmina
1.2.4. budowa żłobka gminnego	Gmina	
1.2.5. rozwój usług medycznych w gminie (pediatra, punkt pobrań)	GOZ	Gmina, Przedsiębiorcy
1.2.6. promocja prozdrowotnych zachowań wśród mieszkańców	Gmina	GOZ, Szkoły, NGO
1.2.7. rozwój siatki połączeń komunikacji publicznej	Gmina	Powiat, Urząd Marszałkowski
1.2.8. budowa i remonty przystanków komunikacji publicznej	Gmina	
1.2.9. zapewnienie dzieciom opieki poprzez wydłużenie godzin pracy przedszkoli i świetlic	Gmina	Szkoły, GOPS
1.3.1. doposażenie szkół w nowoczesne pomoce dydaktyczne	Szkoły	Gmina
1.3.2. bogata oferta zajęć dodatkowych dla uczniów	Szkoły	Gmina, NGO, Przedsiębiorcy
1.3.3. prowadzenie zajęć doradztwa zawodowego wśród uczniów klas 7-8	Szkoły	PUP
1.3.4. wzrost kompetencji nauczycieli poprzez aktywne uczestnictwo w szkoleniach i konferencjach	Szkoły	
1.3.5. stypendia dla najzdolniejszych uczniów	Gmina	Szkoły

Strategia Rozwoju Gminy Kluczewsko w perspektywie 2035

1.3.6. zapewnienie wsparcia psychologicznego i pedagogicznego w szkołach	Szkoły	Gmina
1.4.1. doposażenie jednostek OSP	Gmina	OSP
1.4.2. organizacja imprez promujących zasady bezpieczeństwa	Gmina	Szkoły, Policja, OSP, NGO
1.4.3. organizacja akcji i wydarzeń informujących o zagrożeniach w cyberprzestrzeni	Gmina	Policja, NGO, Szkoły
1.4.4. zapewnienie miejsc schronienia w nowo powstających budynkach użyteczności publicznej	Gmina	
1.4.5. prowadzenie ewidencji schronów i miejsc ukrycia doraźnego	Gmina	
1.4.6. rozbudowa oświetlenia ulicznego	Gmina	
2.1.1. budowa ścieżek rowerowych tworzących zwarty ciąg komunikacyjny	Gmina	Powiat, Urząd Marszałkowski
2.1.2. zagospodarowanie przestrzeni w otoczeniu wieży widokowej	Gmina	
2.1.3. poprawa warunków do spływów kajakowych	Przedsiębiorcy	Gmina
2.1.4. wykreowanie produktu lokalnego/ marki lokalnej	Gmina	Przedsiębiorcy, NGO
2.1.5. wsparcie mieszkańców w otwieraniu gospodarstw agroturystycznych	Gmina	Przedsiębiorcy
2.1.6. spójne oznakowanie atrakcji turystycznych w gminie	Gmina	
2.1.7. promocja walorów turystycznych gminy	Gmina	NGO
2.1.8. dbanie o obiekty zabytkowe na terenie gminy	Gmina	
2.1.9. zagospodarowanie przestrzeni publicznej w pobliżu miejsc atrakcyjnych turystycznie	Gmina	Przedsiębiorcy, NGO
2.1.10. zagospodarowanie terenów rekreacyjno-wypoczynkowych	Gmina	Przedsiębiorcy, NGO
2.2.1. wymiana oświetlenia ulicznego na energooszczędne	Gmina	
2.2.2. termomodernizacja budynków użyteczności publicznej	Gmina	
2.2.3. termomodernizacja budynków mieszkaniowych i usługowych	Mieszkańcy, Przedsiębiorcy	Gmina
2.2.4. edukacja ekologiczna mieszkańców	Gmina	Szkoły, NGO
2.2.5. udzielanie pomocy mieszkańcom gminy w zakresie ubiegania się o środki na wymianę źródeł ciepła	Gmina	GOPS
2.2.6. prowadzenie stałego monitoringu stanu środowiska przyrodniczego	Gmina	NGO
2.2.7. podejmowanie działań w zakresie ochrony naturalnych koryt cieków oraz ochrony naturalnej retencji gruntów, w szczególności retencji leśnej oraz małej retencji na obszarach zurbanizowanych	Gmina	Przedsiębiorcy, NGO
2.2.8. kontynuacja procesu usuwania azbestu z gospodarstw na terenie gminy	Gmina	
2.2.9. promocja zasad Dobrej Praktyki Rolniczej	ŚODR, ARIMR	Gmina, Rolnicy
2.2.10. dążenie do osiągnięcia statusu gospodarki o obiegu zamkniętym	Gmina	Przedsiębiorcy, Mieszkańcy
3.1.1. wsparcie rolników w działaniach mających na celu rozwój nowoczesnego rolnictwa	Gmina	Rolnicy

Strategia Rozwoju Gminy Kluczewsko w perspektywie 2035

3.1.2. wsparcie i promocja działań producentów rolnych, w tym promocja lokalnych produktów rolno-spożywczych, zdrowej żywności i działalności przetwórczej	Rolnicy	Gmina
3.1.3. wspieranie lokalnych rynków zbytu dla produktów rolnych	Rolnicy	Gmina
3.1.4. pomoc przy pozyskiwaniu środków na rozwój obszarów wiejskich	Gmina	Rolnicy, NGO
3.1.5. wyznaczenie stref inwestycyjnych na terenie gminy	Gmina	
3.1.6. promocja gminy jako miejsca atrakcyjnego inwestycyjnie	Gmina	
3.2.1. organizacja szkoleń i kursów zawodowych dla mieszkańców	PUP	
3.2.2. wsparcie i doradztwo dla właścicieli MŚP oraz osób chcących otworzyć działalność gospodarczą	PUP	Gmina
3.2.3. współpraca z partnerami samorządowymi, przedsiębiorcami oraz organizacjami społecznymi w zakresie rozwijania warunków do rozwoju gospodarczego na terenie gminy	Gmina	Przedsiębiorcy, NGO
3.2.4. wsparcie sektora ekonomii społecznej	Gmina	NGO
4.1.1. aktualizacja obowiązujących dokumentów planistycznych	Gmina	
4.1.2. opracowanie Planu Ogólnego Gminy Kluczewsko	Gmina	
4.1.3. poprawa i utrzymanie estetyki i funkcjonalności przestrzeni publicznej w gminie	Gmina	NGO, Mieszkańcy
4.1.4. uwzględnienie aspektów ekologicznych i pro-środowiskowych w planowaniu przestrzennym	Gmina	NGO
4.1.5. opracowanie Programu Rewitalizacji dla Gminy Kluczewsko	Gmina	
4.2.1. dostosowanie budynków użyteczności publicznej do wymogów Ustawy o dostępności	Gmina	NGO
4.2.2. bieżące remonty budynków publicznych	Gmina	
4.3.1. uruchomienie Domu Kultury w Kluczewsku	Gmina	
4.3.2. utworzenie Gminnego Centrum Aktywności Kulturalno-Społecznej w Dobromierzu	Gmina	
4.3.3. doposażenie świetlic wiejskich	Gmina	
4.3.4. rozwój obiektów sportowych na terenie gminy	Gmina	Przedsiębiorcy
4.3.5. organizacja wydarzeń kulturalnych w gminie	Gmina	NGO
4.3.6. promocja działalności Orkiestry Dętej	Gmina	
4.4.1. utworzenie Dziennego Domu Pobytu dla osób starszych	Gmina	GOPS
4.4.2. utworzenie Środowiskowego Domu Samopomocy	Gmina	GOPS
4.4.3. rozwój usług rehabilitacyjnych	Gmina	GOPS, GOZ
4.4.4. rozwój usług opiekuńczych	Gmina	GOPS
4.5.1. podnoszenie kwalifikacji pracowników Urzędu Gminy i jednostek organizacyjnych poprzez udział w szkoleniach	Gmina	Jednostki organizacyjne
4.5.2. nawiązanie współpracy z innymi gminami oraz z partnerami zagranicznymi	Gmina	
4.5.3. wsparcie finansowe i merytoryczne organizacji pozarządowych, klubów sportowych, KGW oraz OSP	Gmina	NGO
4.5.4. opracowanie aplikacji mobilnej dla mieszkańców	Gmina	NGO
4.5.5. wdrażanie cyfrowych usług publicznych	Gmina	Jednostki organizacyjne
4.5.6. Utworzenie lokalnej spółdzielni energetycznej	Gmina	

(Źródło. Opracowanie własne)

Rekomendowane jest również opracowanie i wdrażanie szczegółowych planów i programów w zakresie działań ukierunkowanych na realizację wyznaczonych celów, m.in.: Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych.

Wszystkie zadania ukierunkowane na osiągnięcie zaplanowanych celów w ramach Strategii i wymagające wieloletnich inwestycji będą uwzględniane w Wieloletniej Prognozie Finansowej w trakcie jej uchwalania i aktualizacji.

Podmioty wykonawcze uwzględnione w powyższej tabeli można podzielić na 3 sektory, tj.:

- Sektor publiczny - władze samorządowe Gminy i jednostki gminne
- Sektor biznesowy – przedsiębiorcy, instytucje otoczenia biznesu, izby gospodarcze, zrzeszenia gospodarcze, związki pracodawców
- Sektor społeczny - mieszkańcy, organizacje pozarządowe, grupy nieformalne, kółka, reprezentanci młodzieży

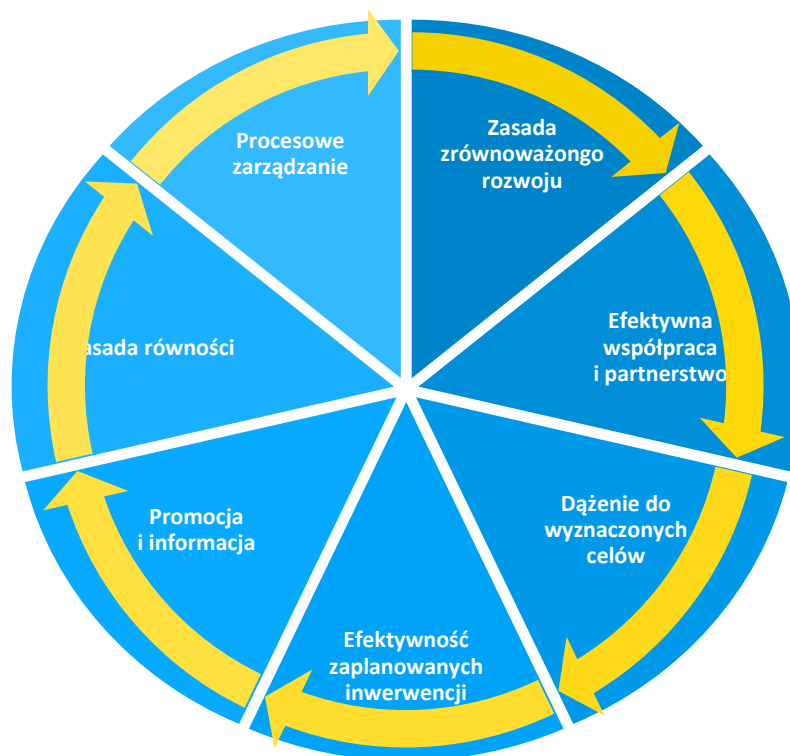
Wdrażając Strategię, Gmina Kluczewsko będzie dbała o dobrą współpracę z otoczeniem społeczno-gospodarczym, w tym z lokalnymi organizacjami pozarządowymi. Sektor biznesowy odgrywa bardzo istotną rolę w zakresie rozwoju gospodarczego regionu. Przedsiębiorcy i instytucje otoczenia biznesu będą odpowiadały za wzrost konkurencyjności regionu, budowę potencjału gospodarczego i różnicowanie lokalnego rynku pracy. Sektor pozarządowy będzie zaangażowany w budowę kapitału społecznego i społeczeństwa obywatelskiego, wzrost kompetencji i integrację lokalną. Główna rola sprowadzać się będzie do realizacji projektów własnych poszczególnych podmiotów, jak również inicjowanie działań na rzecz idei partnerstwa, której głównym zamierzeniem jest uzyskanie efektywnej współpracy w ramach prowadzonych działań. Włączenie szerokiego grona interesariuszy w proces planowania rozwoju realizuje zasadę partnerstwa, polegającą na łączeniu szerokiego grona partnerów, głównie lokalnych społeczności i przedsiębiorców, w procesy programowania i wdrażania Strategii. Dlatego też partnerstwa zawierane w celu realizacji różnego rodzaju przedsięwzięć będą stanowiły niezwykle istotny mechanizm włączania partnerów społeczno - gospodarczych w proces rozwoju lokalnego.

W celu pozyskania dodatkowego finansowania na zaplanowane działania samorząd będzie pozyskiwał środki z funduszy zewnętrznych – programów unijnych zarówno krajowych jak i regionalnych. W celu wdrożenia praktyki angażowania organizacji pozarządowych we wspólne działania na rzecz rozwoju gminy Kluczewsko, planowane jest nawiązywanie partnerstw z organizacjami pozarządowymi w celu wspólnej realizacji projektów co doprowadzi do zwiększenia aktywności stowarzyszeń i fundacji działających na terenie gminy a także umożliwi dotarcie do jak najszerszej liczby odbiorców.

System wdrażania Strategii oparty będzie na głównych filarach, które zapewnią jego efektywność.

Rysunek 13. Główne filary wdrażania Strategii Rozwoju Gminy Kluczewsko

(Źródło. Opracowanie własne)

Strategia Rozwoju Gminy Kluczewsko jest dokumentem programującym rozwój gminy na kolejne lata - do 2035 roku. Wszystkie pozostałe plany i programy strategiczne są względem Strategii dokumentami wykonawczymi i powinny być zgodne z jej zapisami, w celu

zapewnienia kompleksowości realizacji zadań ukierunkowanych na rozwój społeczno – gospodarczy.

11.2. Monitoring i ewaluacja Strategii

Strategia Rozwoju Gminy Kluczewsko w perspektywie 2035 to kluczowy dokument realizacji polityki rozwoju społeczno - gospodarczego gminy. Dokument ten określa misję i wizję rozwoju gminy a także cele strategiczne, które pozwolą to osiągnąć poprzez realizację zaplanowanych działań. Aby kontrolować czy zadania realizowane są w prawidłowy, skuteczny i efektywny sposób i czy ukierunkowane są na realizację założonych w Strategii celów konieczne jest wdrożenie odpowiedniego systemu monitoringu Strategii. Monitoring pozwoli sprawdzić, czy Strategia jest wdrażana zgodnie z planem a w przypadku rozbieżności odpowiednio zareagować poprzez podjęcie działań korygujących lub naprawczych.

System monitoringu wdrażania strategii jest dwuetapowy i w etapie 1 będzie oparty o wyznaczenie i analizę wskaźników postępu rzeczowego do każdego celu strategicznego wyznaczonego w Strategii. Wskaźniki produktu i wskaźniki rezultatu będą porównywane w momencie osiągnięcia założonych wartości do wartości bazowych. Wskaźniki rezultatu określają efekty zrealizowanych działań w odniesieniu do osób lub podmiotów, np. w postaci zmiany sytuacji na rynku pracy i odnoszą się do sytuacji bezpośrednio po zakończeniu wsparcia. Wskaźniki produktu to zarówno wytworzone dobra jak i usługi świadczone na rzecz uczestników podczas realizacji wsparcia. Wskaźniki produktu mają postać pytań o dwóch możliwych odpowiedziach: TAK lub NIE.

Tabele realizacji wskaźników rezultatu składać będą się z następujących elementów:

- nazwa wskaźnika,
- jednostka miary,
- wartość bazowa,
- założona wartość odzwierciedlająca realizację danego celu,
- źródło danych
- sposób pomiaru

Dane do pomiaru wskaźników będą pobierane zarówno ze statystyk publicznych: np. Główny Urząd Statystyczny w ramach Bazy Danych Lokalnych, www.stat.gov.pl jak i statystyk prowadzonych przez samorząd gminny oraz jednostki gminne oraz ze statystyk prowadzonych przez podmioty prywatne, pozarządowe, samorząd powiatowy, samorząd regionalny i administrację rządową w zakresie zbieżnym z zaplanowanymi celami w Strategii.

Monitoring Strategii prowadzony będzie w zakresie finansowym oraz rzeczowym. Monitoring rzeczowy dostarczy danych na temat aktualnego stanu realizacji Strategii oraz umożliwi ocenę postępu i efektywności jego głównych założeń. Monitoring finansowy dostarczy danych na temat szacunkowego kosztu oraz wykorzystanych źródeł finansowania, będących podstawą do oceny sprawności wydatkowania środków.

Etap 2 dotyczy określenia stopnia realizacji Projektów Strategicznych oraz powiązania ich z właściwymi celami operacyjnymi

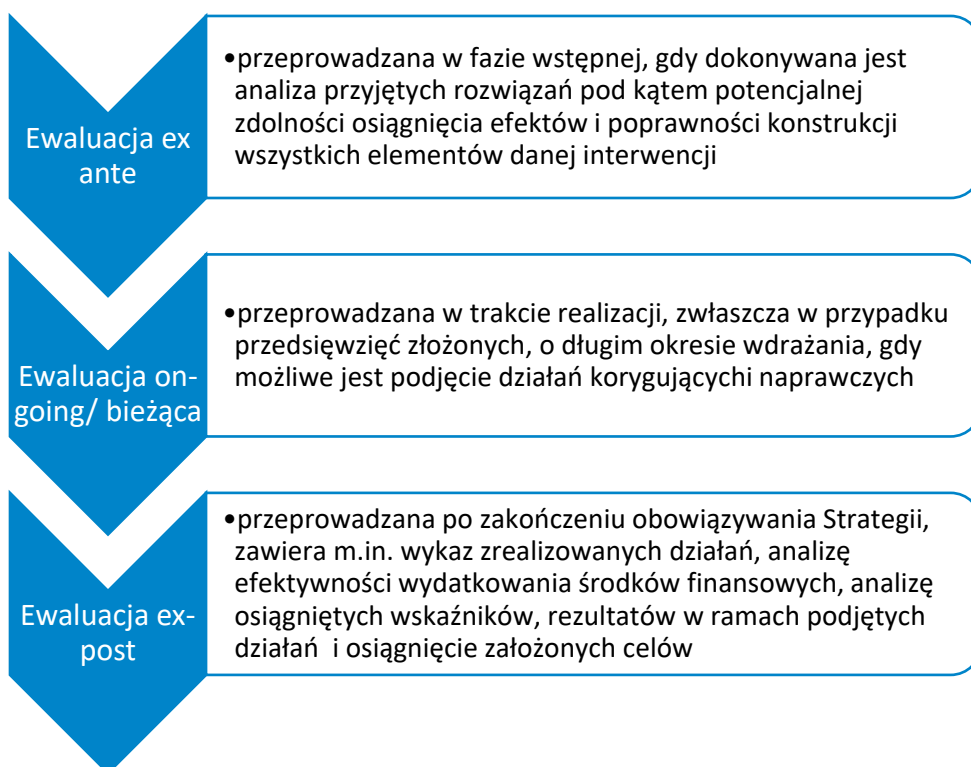
Planując system monitoringu należy pamiętać, że plany to tylko prognozy i nie gwarantują one pełnego wykonania. Należy pamiętać, że mogą się zdarzyć odchylenia i określić, jaka skala tych odchyleni będzie akceptowalna. Przykładowe tabele monitoringowe przedstawiono w załączniku nr 1.

Proces monitoringu będzie połączony z obowiązkiem opracowania Raportu o stanie gminy. Elementem tego Raportu jest sprawozdanie z realizacji strategii, dlatego raport monitoringowy będzie sporządzany corocznie, w terminie umożliwiającym ustawowe przeprowadzenie debaty nad raportem o stanie gminy. Za sporządzenie raportu odpowiada Koordynator ds. Realizacji Strategii (przy ewentualnym udziale Zespołu ds. wdrażania Strategii). Zakres raportu obejmuje podsumowanie wszystkich wskazanych powyżej dwóch etapów monitoringu. Raport pierwszy będzie raportem bazowym. Każdy kolejny raport w opisie wskaźników rezultatu powinien odnosić się również do wartości bazowych oraz ubiegłorocznych. W raporcie wskazywany będzie także wykaz projektów realizowanych na terenie gminy ze środków europejskich, które będą odpowiadać zaplanowanym interwencjom i przyczyniać się do realizacji założonych w Strategii efektów.

Proces monitoringu pozwala uzyskać informacje jednostkom odpowiedzialnym za wdrażanie Strategii, oraz wszystkim jej interesariuszom. Kluczowym założeniem procesu monitoringu jest pozyskanie możliwie pełnej informacji nt. rezultatów podejmowanych działań. Poprzez realizację systematycznego monitoringu możliwe jest wczesne wykrycie nieprawidłowości we wdrażaniu założeń strategii. System monitoringu będzie rejestrował zmiany zachodzące w obszarze lokalnym poprzez gromadzenie oraz analizę danych odnoszących się do społecznych, gospodarczych, środowiskowych oraz terytorialnych aspektów rozwoju. Poprzez gromadzenie i analizę danych wprowadzony zostanie system stałej kontroli i oceny efektów realizacji ustaleń Strategii. Pozwoli to na identyfikację zaistniałych nieprawidłowości, a następnie rozwiązanie oraz zapobieganie ich negatywnym skutkom w przyszłości.

Kompleksowo do systemu monitoringu będzie prowadzony system ewaluacji, który oceniać będzie trafność, skuteczność, jakość, zasadność i efektywność wdrażania Strategii Rozwoju Gminy, na wszystkich jego etapach, tj. planowania, realizacji i mierzenia rezultatów. Ewaluacja dostarcza rzetelnych i potrzebnych informacji pozwalając wykorzystać zdobytą w ten sposób wiedzę w procesie decyzyjnym i odpowiednio zareagować lub zaktualizować Strategię. Wyróżnia się trzy rodzaje ewaluacji:

Głównym założeniem ewaluacji jest ocena efektów realizacji strategii, tj.: postępów w dążeniu do spełnienia celów oraz poziomu komplementarności podejmowanych działań. Ocenie poddawana jest również sprawność realizowanego procesu monitoringu. W przypadku stwierdzenia uchybień w treści Strategii Rozwoju Gminy, raport z ewaluacji zawierał będzie rekomendacje w zakresie istotnych do wdrożenia korekt.

W związku z ciągłym procesem monitoringu wdrażania Strategii a także nastawieniem na otwartość wobec zgłaszanych zmian, w stosunku do pojawiającego się zapotrzebowania, możliwa jest aktualizacja dokumentu Strategii Rozwoju. Dokument ten podlega aktualizacji również w przypadku, gdy założenia strategii rozwoju województwa ulegną istotnej zmianie, czego następstwem będzie brak spójności założeń strategii z poziomem gminnym i wojewódzkim. Zmiany w *Strategii Rozwoju Gminy Kluczewsko w perspektywie 2035* dokonywane będą uchwałą Rady Gminy na wniosek Wójta Gminy.

Wprowadzenie systemu monitoringu oraz powiązanej z nim procedury ewaluacji pozwoli wyeliminować w znacznym stopniu problem dezaktualizacji założeń i celów zawartych w Strategii Rozwoju, wynikający ze zmieniających się warunków funkcjonowania podmiotów realizujących poszczególne projekty, zmian prawodawstwa oraz innych warunków i okoliczności mogących wpłynąć na zasadność podejmowanych działań. Oprócz modyfikacji poszczególnych elementów dokumentu, w trakcie jego realizacji możliwe będzie uwzględnienie nowych zadań i projektów, które będą wpisywać się w cele i działania priorytetowe.

11.3. Wytyczne do sporządzania dokumentów wykonawczych

Strategia Rozwoju Gminy Kluczewsko w perspektywie 2035 jako dokument wyznaczający kierunki rozwoju staje się jednym z najważniejszych dokumentów w gminie. Strategia ma jednak kierunek interdyscyplinarny i w swoich zapisach dosyć ogólny, dlatego powinna być uzupełniona dodatkowymi dokumentami wykonawczymi – tymi o charakterze obligatoryjnym jak i fakultatywnym. Znajdują się wśród nich m.in. dokumenty planistyczne (studium, miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, Plan Ogólny), które powinny uwzględniać obszary uzupełnienia zabudowy mieszkaniowej, programy z zakresu ochrony środowiska, polityki społecznej itp. Działania wskazywane w dokumentach wykonawczych

muszą być zgodne ze Strategią Rozwoju Gminy Kluczewsko – zgodność tę należy wykazać poprzez odniesienie do konkretnego celu operacyjnego.

11.4. Ramy finansowe i źródła finansowania

Realizacja zaplanowanych celów strategicznych oraz określonych działań w ramach *Strategii Rozwoju Gminy Kluczewsko w perspektywie 2035* wymaga dużych nakładów finansowych. Każdego roku budżet gminy Kluczewsko planowany jest w oparciu o różne źródła jego finansowania. Dochody do gminy stanowią zarówno dochody własne, subwencja ogólna, jak i dotacje celowe z budżetu państwa. Podstawą do określenia ram finansowych działań strategicznych stanowić będzie budżet Gminy oraz wieloletnia prognoza finansowa, która będzie przewidywać zmiany, które mogą mieć wpływ na gospodarkę finansową Gminy, a przede wszystkim uzależnione będą od czynników makroekonomicznych, takich jak: PKB, inflacja, tempo wzrostu wynagrodzeń, czy planowane zmiany systemowe np. w podatkach dochodowych. Na tej podstawie wyznaczane będą możliwe do przeznaczenia limity wydatków w poszczególnych latach na wyznaczone przedsięwzięcia.

Planowane źródła finansowania przedsięwzięć zaplanowanych do realizacji celów określonych w Strategii Rozwoju Gminy Kluczewsko w perspektywie 2035

Samorząd Województwa Świętokrzyskiego	Starostwo powiatowe we Włoszczowie	Środki własne Gminy Kluczewsko
Fundusz Dróg Samorządowych	Budżet Państwa	Krajowy Plan Odbudowy
NFOŚiGW	Fundusze Europejskie dla Świętokrzyskiego 2021 - 2027	Programy krajowe
Fundusze Norweskie	Programy Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego	Programy Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej

Gmina Kluczewsko od lat aktywnie pozyskuje finansowanie zewnętrzne na realizację zaplanowanych przedsięwzięć, i tak też planuje działać w przypadku przedsięwzięć planowanych do realizacji do 2035 roku. W tym celu analizowane są wszystkie dostępne źródła finansowania, które mogą wspierać realizację działań, które przyczynią się do osiągnięcia zaplanowanych w Strategii efektów.

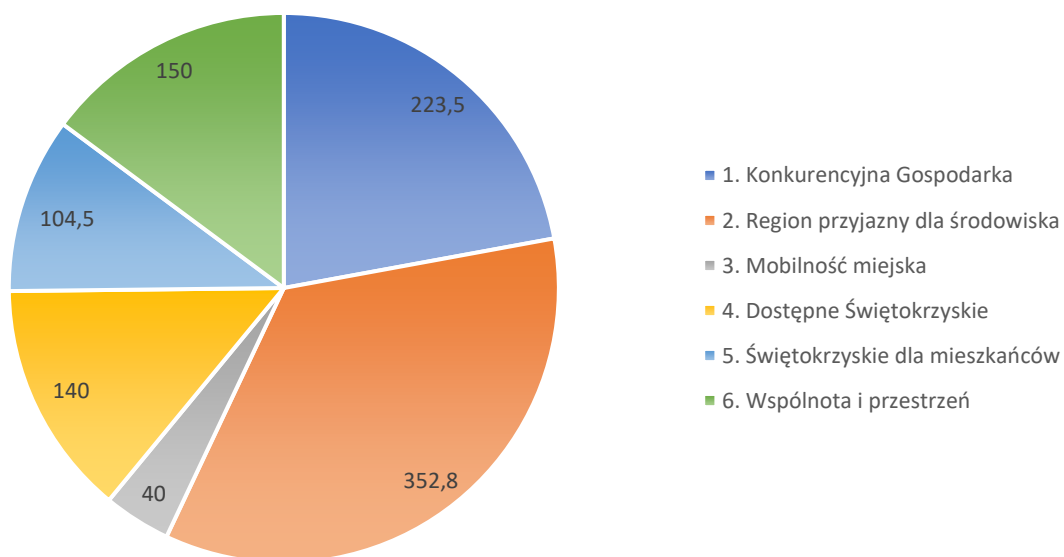
Szeroki wachlarz działań ukierunkowanych na realizację celów zaplanowanych w Strategii przez różnego rodzaju podmioty i instytucje, będzie wymagał zaangażowania środków finansowych pochodzących z różnych źródeł w zależności od rodzaju danego przedsięwzięcia. Należy rozróżnić różne formy finansowania przedsięwzięć: dotacje, instrumenty finansowe - pożyczki, formuła partnerstwa publiczno-prywatnego. W odniesieniu do Krajowego Planu Odbudowy należy zauważyć, że środki dostępne w ramach Instrumentu na Rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności traktowane są na poziomie unijnego budżetu jako oddzielny element nowej architektury wspólnotowych finansów, a ich celem jest ograniczenie negatywnego wpływu pandemii COVID-19 na gospodarkę Unii Europejskiej, ze szczególnym uwzględnieniem potrzeby wzmocnienia jej odporności na podobne tego typu sytuacje w przyszłości.

W przypadku funduszy europejskich, Umowa Partnerstwa na lata 2021–2027 zakłada, że kluczowymi obszarami podlegającymi finansowaniu będą: bardziej inteligentna Europa, przyjazna dla środowiska bezemisyjna Europa, lepiej połączona Europa, Europa o silniejszym wymiarze społecznym i Europa bliżej obywateli w co bezpośrednio wpisują się cele wyznaczone w Strategii Rozwoju Gminy Kluczewsko.

W ramach programu Fundusze Europejskie dla Świętokrzyskiego na lata 2021-2027, region będzie dysponował kwotą 1 403 mln Euro za zaplanowanie wsparcia w województwie, w tym 1 051 mln Euro będą stanowić środki EFRR na tzw. Projekty „twarde” inwestycyjne oraz 352 mln Euro środki EFS na tzw. Projekty „miękkie” wspierające kapitał społeczny.

Fundusze Europejskie dla Świętokrzyskiego na lata 2021-2027, EFRR

W ramach programu Fundusze dla Świętokrzyskiego na lata 2021 - 2027 zaplanowano następujące główne priorytety w ramach, których można się ubiegać o wsparcie ze środków EFRR:

Priorytet 1. KONKURENCYJNA GOSPODARKA

- 1.1. Infrastruktura i wdrażanie B+R
- 1.2. Cyfryzacja
- 1.3. Promocja gospodarcza regionu
- 1.4. Kapitał dla przedsiębiorczości
- 1.5. Transformacja kluczowych branż regionu i rozwój IOB

Priorytet 2. REGION PRZYJAZNY DLA ŚRODOWISKA

- 2.1 Efektywność energetyczna
- 2.2 Zielona energia
- 2.3 Gospodarowanie zasobami wody i przeciwdziałanie klęskom żywiołowym
- 2.4 Infrastruktura wodno-ściekowa
- 2.5 Gospodarowanie odpadami

2.6 Ochrona dziedzictwa i różnorodności biologicznej

Priorytet 3. MOBILNOŚĆ MIEJSKA

3.1 Mobilność miejska w MOF (ZIT)

3.2 Mobilność miejska

Priorytet 4. DOSTĘPNE ŚWIĘTOKRZYSKIE

4.1 Infrastruktura drogowa

4.2 Rozwój transportu zbiorowego i poprawa bezpieczeństwa ruchu

Priorytet 5. ŚWIĘTOKRZYSKIE DLA MIESZKAŃCÓW

5.1 Infrastruktura edukacyjna

5.2 Infrastruktura społeczna

5.3 Infrastruktura ochrony zdrowia

5.4 Infrastruktura w turystyce i kulturze

Priorytet 6. WSPÓLNOTA I PRZESTRZEŃ

6.1 Rozwój miast i miejskich obszarów funkcjonalnych (ZIT)

6.2 Rewitalizacja miast

6.3 Wzmacnianie lokalnych potencjałów

6.4 Rozwój Lokalny kierowany przez społeczność (EFRR)

Natomiast główne priorytety na które przewidziane zostały środki w ramach programu Fundusze Europejskie dla Województwa Świętokrzyskiego na lata 2021 – 2027, w ramach EFS to:

Priorytet 7. PROFILAKTYKA I OCHRONA ZDROWIA MIESZKAŃCÓW

7.1 Wsparcie zdrowotne świętokrzyskich pracowników

7.2 Poprawa dostępu do profilaktyki i rehabilitacji ułatwiająca powrót na rynek pracy

7.3 Podniesienie kwalifikacji kadr medycznych (z wyłączeniem lekarzy) oraz przedstawicieli innych zawodów związanych z ochroną zdrowia

7.4 Program stypendialny dla studentów kształcących się na kierunku lekarskim

Priorytet 8. EDUKACJA NA WSZYSTKICH ETAPACH ŻYCIA

8.1 Kształcenie kadr systemu edukacji Realizacja w ramach projektu niekonkurencyjnego

8.2 Wsparcie edukacji przedszkolnej

8.3 Podnoszenie jakości kształcenia podstawowego

8.4 Wysoka jakość edukacji ponadpodstawowej ogólnej

8.5 Rozwój szkolnictwa branżowego

8.6 Kompetencje i kwalifikacje osób dorosłych

Priorytet 9. USŁUGI SPOŁECZNE I ZDROWOTNE

9.1 Aktywna integracja społeczna i zawodowa osób biernych zawodowo

9.2 Kompleksowe wsparcie sektora ekonomii społecznej

9.3 Wsparcie rodziny oraz pieczy zastępczej

9.4 Zwiększenie dostępności usług społecznych i zdrowotnych

9.5 Programy wczesnego wykrywania wad rozwojowych i rehabilitacji dzieci i młodzieży

9.6 Aktywna integracja społeczna i zawodowa społeczności zmarginalizowanej i obywateli państw trzecich

Działania zaplanowane przez Gminę Kluczewsko ukierunkowane na realizację celów zawartych w *Strategii Rozwoju Gminy Kluczewsko w perspektywie 2035*, odpowiadają kategoriom wsparcia przewidzianych w ramach programu regionalnego – Fundusze Europejskie dla Świętokrzyskiego na lata 2021 – 2027 i Władze Gminy, wykorzystując dotychczasowe doświadczenie planują ubiegać się o dofinansowanie zaplanowanych przedsięwzięć w ramach ww. priorytetów. Rozpowszechniane będą także informacje w tym zakresie wśród lokalnych podmiotów: przedsiębiorców i instytucji otoczenia biznesu aby także aktywnie ubiegali się o dofinansowanie realizowanych przez nich działań, które wpłyną na rozwój konkurencyjności gminy Kluczewsko.

W celu pozyskania dodatkowego finansowania na zaplanowane działania, samorząd będzie zabiegał także o środki z funduszy zewnętrznych – programów krajowych w perspektywie finansowej 2021-2027. Planowany podział środków na poszczególne programy krajowe przedstawia się następująco:

- Infrastruktura i Środowisko – 25,1 mld euro (między innymi największe inwestycje infrastrukturalne, drogi, koleje, transport publiczny, ochrona środowiska),
- Inteligentny Rozwój – 8 mld euro (między innymi innowacje, współpraca nauki i biznesu),
- Wiedza, Edukacja, Rozwój – 4,3 mld euro (między innymi nauka, edukacja, żłobki, sprawy społeczne),
- Polska Cyfrowa – 2 mld euro (między innymi cyfryzacja, sieci szerokopasmowe),
- Polska Wschodnia – 2,5 mld euro (specjalna pula wsparcia dla województw Polski Wschodniej, w tym województwa świętokrzyskiego),
- Pomoc Techniczna – 0,5 mld euro (wsparcie dla instytucji wdrażających fundusze UE),
- Program dotyczący sprawiedliwej transformacji – 4,4 mld euro (pomoc w transformacji dla regionów górniczych: śląskiego, małopolskiego, dolnośląskiego, wielkopolskiego, łódzkiego i lubelskiego),
- Program Pomoc Żywnościowa – 0,2 mld euro,
- Program Ryby – 0,5 mld euro,
- Programy Europejskiej Współpracy Terytorialnej – 0,56 mld euro

Poza wskazanymi powyżej źródłami i instrumentami finansowania, jako źródła finansowania Strategii należy wziąć pod uwagę także różne programy krajowe, takie jak Rządowy Fundusz Rozwoju Dróg, Rządowy Fundusz Inwestycji Lokalnych czy Program Inwestycji Strategicznych i inne środki z budżetu państwa, pozostające do dyspozycji poszczególnych ministerstw, dedykowane fundusze i programy. Istotne mogą też być, inne niż w ramach Unii Europejskiej, fundusze ze źródeł europejskich, np. fundusze norweskie i fundusze Europejskiego Obszaru Gospodarczego. Powyższe instrumenty finansowe, jak i środki własne Gminy wskazują na potencjalne źródła finansowe, z których mogą być pozyskane środki na realizację *Strategii Rozwoju Gminy Kluczewsko w perspektywie 2035*. Głównymi źródłami finansowania celów rozwojowych będą dochody własne Gminy, takie jak

podatki i opłaty lokalne, udział w podatku dochodowym od osób fizycznych oraz pozostałe środki publiczne. Ważnym elementem finansowania interwencji rozwojowych będą również środki prywatne, które mogą zostać wykorzystane do współfinansowania projektów realizowanych w ramach programów operacyjnych lub w formule partnerstwa publiczno-prywatnego. Jednocześnie wiele zadań przewidzianych w strategii realizowanych będzie w ramach bieżącej działalności poszczególnych komórek Urzędu Gminy oraz jednostek organizacyjnych Gminy.

11.5. Zarządzanie ryzykiem w procesie realizacji Strategii

Jak wspomniano wcześniej, w rozdziale opisującym system monitoringu Strategii Rozwoju, działania zapisane na niniejszych kartach są planami i jako prognozy (w perspektywie 2035 roku) nie gwarantują pełnego wykonania. Brak realizacji poszczególnych działań może mieć wiele powodów i wiązać się z wieloma ryzykami. Szacowanie ryzyka wywodzi się z działalności komercyjnej, gdzie przedsiębiorstwa próbowały oszacować ewentualne straty finansowe w następstwie podjętych decyzji ekonomicznych. Ze względu na inny charakter działalności samorządu, którego rolą jest zaspokajanie potrzeb mieszkańców a nie generowanie zysku, proces zarządzania ryzykiem wygląda inaczej niż w sektorze prywatnym. Gmina Kluczewsko ma wdrożony system kontroli zarządczej, którego jednym z elementów jest właśnie szacowanie ryzyka. Podstawą tego procesu jest identyfikacja i klasyfikacja zachodzących, czy też mogących nastąpić procesów. Na potrzeby opracowania Strategii Rozwoju wyróżnić można trzy podstawowe grupy ryzyka:

- ryzyka wewnętrzne (finansowe, operacyjne),
- ryzyka zewnętrzne (czynniki ekonomiczne, naturalne, zmiany polityczne),
- ryzyka strategiczne (wynikające z decyzji zarządczych np. dotyczących inwestycji, kredytowania, partnerstw i porozumień).

W przypadku realizacji *Strategii Rozwoju Gminy Kluczewsko w perspektywie 2035* przygotowano analizę trzech grup oraz sześciu obszarów ryzyka:

- finansowe – sytuacja finansowa jednostki, w tym jej zdolności inwestycyjne;
- operacyjne – zasoby kadrowe umożliwiające realizację działań;

- ekonomiczne – środki zewnętrzne;
- naturalne – związane ze środowiskiem przyrodniczym, katastrofami naturalnymi itp.;
- polityczne – zmiany zachodzące w przepisach prawa mające potencjalny wpływ na realizację działań;
- zarządcze – definiowane jako działania wymagające osiągnięcia porozumień z podmiotami zewnętrznymi.

Przy każdym działaniu oszacowano ryzyko realizacji w trójstopniowej skali: niskie (low -L), średnie (middle -M), duże (high – H). Szczegółowy rozkład prezentuje poniższy schemat.

Największego ryzyka należy upatrywać w możliwości niepozyskania środków finansowych z zewnętrznych źródeł, w tym funduszy UE. Dodatkowo istnieją ryzyka zarządcze, wiążące się w głównej mierze z koniecznością realizacji zadań, które leżą poza kompetencją Gminy. W takim przypadku Wójt Gminy oraz Rada Gminy może ograniczyć się wyłącznie do lobbowania, monitorowania oraz aktywnego wspierania. Trzecią kategorią najczęściej występującego ryzyka są obszary zewnętrzne związane z kwestiami politycznymi. Zmienność ustawianego prawa może nałożyć na samorządy dodatkowe obowiązki, wymagania, zadania, jak również ich pozbawić, co może mieć realny wpływ na możliwość realizacji postawionych przed samorządem działań. Również wszelkie działania wpływające na wartość dochodów Gminy mają realny wpływ na możliwości operacyjne samorządu. W przekroju wszystkich zaproponowanych celów najwyżej zostały ocenione zdolności operacyjne Gminy Kluczewsko oraz jej jednostek organizacyjnych. Również kwestie naturalne nie powinny stanowić żadnych przeszkód w realizacji

Działania:	Ryzyka:	Wewnętrzne		Zewnętrzne			Strategiczne
		finansowe	operacyjne	ekonomiczne	naturalne	polityczne	zarządcze
Wykreowanie gminy Kluczewsko jako miejsca atrakcyjnego do zamieszkania							
Rozwój infrastruktury drogowej gminy							
1.1.1. przebudowa i modernizacja dróg na terenie gminy obejmująca między innymi wymianę nawierzchni na bitumiczną	L	L	M	L	L	L	
1.1.2. remonty nawierzchni dróg gminnych, powiatowych oraz drogi wojewódzkiej	M	L	M	L	L	M	
1.1.3. budowa chodników na terenach miejscowości	L	L	M	L	L	M	
1.1.4. montaż elementów bezpieczeństwa ruchu drogowego (m.in. progów zwalniających, luster) i odpowiedniego oznakowania	L	L	L	L	L	H	
1.1.5. budowa parkingów w kluczowych lokalizacjach gminy	M	M	H	M	L	L	
Rozwój oferty mieszkaniowej Gminy							
1.2.1. uzbrojenie terenów pod zabudowę mieszkaniową, w tym rozbudowa sieci kanalizacyjnej i wodociągowej gminy	M	L	H	L	L	L	
1.2.2. remonty zasobów mieszkaniowych gminy	M	L	H	L	L	L	
1.2.3. rozwój infrastruktury teleinformatycznej na terenie gminy	L	M	H	M	M	H	
1.2.4. budowa żłobka gminnego	M	L	M	L	L	L	
1.2.5. rozwój usług medycznych w gminie (pediatra, punkt pobrań)	H	H	M	L	M	H	
1.2.6. promocja prozdrowotnych zachowań wśród mieszkańców	L	L	L	L	L	L	
1.2.7. rozwój siatki połączeń komunikacji publicznej	M	L	M	L	L	H	
1.2.8. budowa i remonty przystanków komunikacji publicznej	M	L	M	L	L	L	
1.2.9. zapewnienie dzieciom opieki poprzez wydłużenie godzin pracy przedszkoli i świetlic	H	M	L	L	L	M	
Rozwój placówek oświatowych i procesu nauczania							
1.3.1. doposażenie szkół w nowoczesne pomoce dydaktyczne	L	L	L	L	L	L	
1.3.2. bogata oferta zajęć dodatkowych dla uczniów	L	L	M	L	L	L	
1.3.3. prowadzenie zajęć doradztwa zawodowego wśród uczniów klas 7-8	L	L	L	L	L	M	
1.3.4. wzrost kompetencji nauczycieli poprzez aktywne uczestnictwo w szkoleniach i konferencjach	M	L	M	L	L	L	
1.3.5. stypendia dla najzdolniejszych uczniów	M	L	L	L	L	L	
1.3.6. zapewnienie wsparcia psychologicznego i pedagogicznego w szkołach	M	M	M	L	M	M	

Gmina Kluczewsko miejscem bezpiecznym

1.4.1. wyposażenie jednostek OSP	L	L	M	L	M	L
1.4.2. organizacja imprez promujących zasady bezpieczeństwa	L	L	L	L	L	M
1.4.3. organizacja akcji i wydarzeń informujących o zagrożeniach w cyberprzestrzeni	L	M	L	L	L	M
1.4.4. zapewnienie miejsc schronienia w nowo powstających budynkach użyteczności publicznej	H	M	M	L	L	L
1.4.5. prowadzenie ewidencji schronów i miejsc ukrycia doraźnego	L	L	L	L	L	M
1.4.6. rozbudowa oświetlenia ulicznego	L	L	L	L	M	M

Wykreowanie gminy Kluczewsko jako miejsca pożądanej destynacji turystycznej

Wykreowanie spójnej oferty turystycznej i rekreacyjnej gminy

2.1.1. budowa ścieżek rowerowych tworzących zwarty ciąg komunikacyjny	H	L	H	M	L	M
2.1.2. zagospodarowanie przestrzeni w pobliżu wieży widokowej	H	L	M	H	L	L
2.1.3. poprawa warunków do spływów kajakowych	H	M	H	H	L	H
2.1.4. wykreowanie produktu lokalnego/ marki lokalnej	L	H	L	L	L	H
2.1.5. wsparcie mieszkańców w otwieraniu gospodarstw agroturystycznych	L	M	L	L	L	H
2.1.6. spójne oznakowanie atrakcji turystycznych w gminie	L	L	L	L	L	L
2.1.7. promocja walorów turystycznych gminy	L	L	L	L	L	L
2.1.8. dbanie o obiekty zabytkowe na terenie gminy	H	M	H	L	H	M
2.1.9. zagospodarowanie przestrzeni publicznej w pobliżu miejsc atrakcyjnych turystycznie	M	L	M	M	L	M
2.1.10. zagospodarowanie terenów rekreacyjno-wypoczynkowych	M	L	M	L	L	L

Dbałość o walory środowiskowe gminy oraz wykorzystanie energii pochodzącej z OZE

2.2.1. wymiana oświetlenia ulicznego na energooszczędne	M	L	M	L	L	L
2.2.2. termomodernizacja budynków użyteczności publicznej	M	L	H	L	L	L
2.2.3. termomodernizacja budynków mieszkaniowych i usługowych	H	L	H	L	L	H
2.2.4. edukacja ekologiczna mieszkańców	L	L	L	L	L	L
2.2.5. udzielanie pomocy mieszkańcom gminy w zakresie ubiegania się o środki na wymianę źródeł ciepła	L	L	L	L	L	L
2.2.6. prowadzenie stałego monitoringu stanu środowiska przyrodniczego	L	M	L	L	L	M

Strategia Rozwoju Gminy Kluczewsko w perspektywie 2035

2.2.7. podejmowanie działań w zakresie ochrony naturalnych koryt cieków oraz ochrony naturalnej retencji gruntów, w szczególności retencji leśnej oraz małej retencji na obszarach zurbanizowanych	H	M	M	H	L	M
2.2.8. kontynuacja procesu usuwania azbestu z gospodarstw na terenie gminy	L	L	H	L	L	L
2.2.9. promocja zasad Dobrej Praktyki Rolniczej	L	L	L	L	L	L
2.2.10. dążenie do osiągnięcia statusu gospodarki o obiegu zamkniętym	H	M	M	L	M	H

Rozwój gospodarczy szanujący istniejące walory

Wsparcie rolnictwa oraz sektora przemysłowego

3.1.1. wsparcie rolników w działaniach mających na celu rozwój nowoczesnego rolnictwa	M	L	L	L	M	H
3.1.2. wsparcie i promocja działań producentów rolnych, w tym promocja lokalnych produktów rolno-spożywczych, zdrowej żywności i działalności przetwórczej	M	L	L	L	L	H
3.1.3. wspieranie lokalnych rynków zbytu dla produktów rolnych	L	M	L	L	L	M
3.1.4. pomoc przy pozyskiwaniu środków na rozwój obszarów wiejskich	L	M	L	L	L	M
3.1.5. wyznaczenie stref inwestycyjnych na terenie gminy	L	M	L	H	M	H
3.1.6. promocja gminy jako miejsca atrakcyjnego inwestycyjnie	M	L	L	L	L	M

Wsparcie i wzmocnienie przedsiębiorczości mieszkańców

3.2.1. organizacja szkoleń i kursów zawodowych dla mieszkańców	L	L	M	L	L	M
3.2.2. wsparcie i doradztwo dla właścicieli MŚP oraz osób chcących otworzyć działalność gospodarczą	L	L	L	L	L	M
3.2.3. współpraca z partnerami samorządowymi, przedsiębiorcami oraz organizacjami społecznymi w zakresie rozwijania warunków do rozwoju gospodarczego na terenie gminy	M	L	L	L	L	M
3.2.4. wsparcie sektora ekonomii społecznej	M	M	M	L	M	M

Rozwój infrastruktury oraz usług publicznych gminy

Zapewnienie ładu przestrzennego w gminie

4.1.1. aktualizacja obowiązujących dokumentów planistycznych	H	L	M	L	H	M
4.1.2. opracowanie Planu Ogólnego Gminy Kluczewsko	H	L	M	L	H	M
4.1.3. poprawa i utrzymanie estetyki i funkcjonalności przestrzeni publicznej w gminie	M	L	M	L	L	L
4.1.4. uwzględnienie aspektów ekologicznych i pro-środowiskowych w planowaniu przestrzennym	L	L	L	L	L	M
4.1.5. opracowanie Programu Rewitalizacji dla Gminy Kluczewsko	L	L	L	L	M	L

Poprawa stanu technicznego i dostępności obiektów użyteczności publicznej

4.2.1. dostosowanie budynków użyteczności publicznej do wymogów Ustawy o dostępności	H	L	M	L	M	L
4.2.2. bieżące remonty budynków publicznych	H	L	M	L	L	L

Rozwój oferty kulturowej i spędzania wolnego czasu

4.3.1. uruchomienie Domu Kultury w Kluczewsku	M	L	M	L	L	L
4.3.2. utworzenie Gminnego Centrum Aktywności Kulturalno-Społecznej w Dobromierzu	M	L	M	L	L	L
4.3.3. doposażenie świetlic wiejskich	M	L	L	L	L	L
4.3.4. rozwój obiektów sportowych na terenie gminy	M	L	M	L	L	L
4.3.5. organizacja wydarzeń kulturalnych w gminie	L	L	L	L	L	M
4.3.6. promocja działalności Orkiestry Dętej	M	L	L	L	L	M

Poprawa warunków funkcjonowania osób starszych i niepełnosprawnych

4.4.1. utworzenie Dziennego Domu Pobytu dla osób starszych	H	M	M	L	M	L
4.4.2. utworzenie Środowiskowego Domu Samopomocy	H	M	M	L	M	H
4.4.3. rozwój usług rehabilitacyjnych	H	M	M	L	L	H
4.4.4. rozwój usług opiekuńczych	H	M	M	L	L	H

Sprawne zarządzanie gminą oraz wsparcie oddolnych inicjatyw mieszkańców

4.5.1. podnoszenie kwalifikacji pracowników Urzędu Gminy i jednostek organizacyjnych poprzez udział w szkoleniach	L	L	L	L	L	L
4.5.2. nawiązanie współpracy z innymi gminami oraz z partnerami zagranicznymi	M	L	L	L	L	H
4.5.3. wsparcie finansowe i merytoryczne organizacji pozarządowych, klubów sportowych, KGW oraz OSP	L	L	L	L	M	L
4.5.4. opracowanie aplikacji mobilnej dla mieszkańców	M	H	L	L	L	L
4.5.5. wdrażanie cyfrowych usług publicznych	M	M	H	L	M	L
4.5.6. Utworzenie lokalnej spółdzielni energetycznej	M	M	M	L	M	M

12. Zgodność strategii rozwoju z dokumentami wyższego szczebla

Strategia Rozwoju Gminy Kluczewsko w perspektywie 2035 jest spójna z dokumentami strategicznymi szczebla krajowego, regionalnego i ponadlokalnego, m.in.:

- Strategią na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030r);
- Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego 2030;
- Strategią Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego 2030+;
- Programem Regionalnym na lata 2021-2027 FUNDUSZE EUROPEJSKIE DLA ŚWIĘTOKRZYSKIEGO.

Powiązania poszczególnych celów operacyjnych *Strategii Rozwoju Gminy Kluczewsko w perspektywie 2035* z celami poszczególnych dokumentów strategicznych wyższego szczebla prezentuje poniższa matryca. Ze względów formatowania dokumentu (duża liczba zaproponowanych celów), celom operacyjnym niniejszej strategii odpowiadają następujące liczebniki:

- 1.1.** Rozwój infrastruktury drogowej gminy
- 1.2.** Rozwój oferty mieszkaniowej gminy
- 1.3.** Rozwój placówek oświatowych i procesu nauczania
- 1.4.** Gmina Kluczewsko miejscem bezpiecznym
- 2.1.** Wykreowanie spójnej oferty turystycznej i rekreacyjnej gminy
- 2.2.** Dbłość o walory środowiskowe gminy oraz wykorzystanie energii pochodzącej z OZE
- 3.1.** Wsparcie rolnictwa oraz sektora przemysłowego
- 3.2.** Wsparcie i wzmocnienie przedsiębiorczości mieszkańców
- 4.1.** Zapewnienie ładu przestrzennego w gminie
- 4.2.** Poprawa stanu technicznego i dostępności obiektów użyteczności publicznej
- 4.3.** Rozwój oferty kulturowej i spędzania wolnego czasu
- 4.4.** Poprawa warunków funkcjonowania osób starszych i niepełnosprawnych
- 4.5.** Sprawne zarządzanie gminą oraz wsparcie oddolnych inicjatyw mieszkańców

Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju	
I. Trwały wzrost gospodarczy oparty coraz silniej o wiedzę, dane i doskonałość organizacyjną.	1.3. / 3.1. / 3.2.
II. Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony.	1.2. / 1.3. / 1.3. / 2.1. / 2.2. / 4.1. / 4.2. / 4.3. / 4.4. / 4.5.
III. Skuteczne państwo i instytucje służące wzrostowi oraz włączeniu społecznemu i gospodarczemu.	1.4. / 4.5
Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030	
Cel 1. Zwiększenie spójności rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym	
1.1. Wzmacnianie szans rozwojowych obszarów słabszych gospodarczo.	1.2. / 2.2. / 3.1. / 3.2.
1.2. Zwiększenie wykorzystania potencjału rozwojowego miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze	BRAK
1.3. Przyspieszenie transformacji profilu gospodarczego Śląska.	BRAK
1.4. Przeciwdziałanie kryzysom na obszarach zdegradowanych.	4.1.
1.5. Rozwój infrastruktury wspierającej dostarczanie usług publicznych i podnoszącej atrakcyjność inwestycyjną obszarów.	1.1. / 1.2. / 2.2. / 4.2. / 4.54.
Cel 2. Wzmacnianie regionalnych przewag konkurencyjnych	
2.1. Rozwój kapitału ludzkiego i społecznego.	1.3. / 2.1. / 3.2. / 4.4.
2.2. Wspieranie przedsiębiorczości na szczeblu regionalnym i lokalnym.	3.1. / 3.2.
2.3. Innowacyjny rozwój regionu i doskonalenie podejścia opartego na Regionalnych Inteligentnych Specjalizacjach.	3.2.
Cel 3. Podniesienie jakości zarządzania i wdrażania polityk ukierunkowanych terytorialnie	
3.1. Wzmacnianie potencjału administracji na rzecz zarządzania rozwojem.	4.5.
3.2. Wzmacnianie współpracy i zintegrowanego podejścia do rozwoju na poziomie lokalnym, regionalnym i ponadregionalnym.	4.4. / 4.5.
3.3. Poprawa organizacji świadczenia usług publicznych.	3.2. / 4.4. / 4.5.
3.4. Efektywny i spójny system finansowania polityki regionalnej.	4.5.

Strategia Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego 2030+	
Cel 1. Inteligentna gospodarka i aktywni ludzie	
1.1. Zwiększenie konkurencyjności i innowacyjności świętokrzyskiej gospodarki.	2.1. / 3.1. / 3.2. / 4.1.
1.2. Kompetentne kadry dla gospodarki regionu.	1.2. / 1.3. / 3.2.
1.3. Wsparcie procesu transformacji kluczowych branż gospodarki regionu.	2.1. / 2.2. / 3.1.
Cel 2. Przyjazny dla środowiska i czysty region	
2.1. Poprawa jakości i ochrona środowiska przyrodniczego.	2.2.
2.2. Adaptacja do zmian klimatu i zwalczanie skutków zagrożeń naturalnych.	2.2.
2.3. Energetyka odnawialna i efektywność energetyczna.	2.2.
Cel 3. Wspólnota i bezpieczna przestrzeń, które łączą ludzi	
3.1. Silny kapitał społeczny w regionie.	1.2. / 1.3. / 2.1. / 4.3. / 4.5.
3.2. Powszechnie dostępne wysokiej jakości usługi społeczne i zdrowotne w środowisku lokalnym.	1.2. / 3.2. / 4.4.
3.3. Wzmocnienie spójności przestrzennej i społecznej regionu.	1.1. / 1.2. / 4.1.
Cel 4. horyzontalny – Sprawne zarządzanie regionem	
4.1. Rozwój systemu zarządzania strategicznego rozwojem.	4.1. / 4.5.
4.2. Budowa rozpoznawalnej marki regionu świętokrzyskiego.	2.1. / 4.5.
4.3. Wzmacnianie partnerstwa i współpracy na rzecz rozwoju województwa.	4.5.
Program regionalny na lata 2021-2027 FUNDUSZE EUROPEJSKIE DLA ŚWIĘTOKRZYSKIEGO	
Priorytet 1. Konkurencyjna gospodarka	
1.1. Rozwijanie i wzmacnianie zdolności badawczych i innowacyjnych oraz wykorzystywania zaawansowanych technologii.	3.1.
1.2. Czerpanie korzyści z cyfryzacji dla obywateli, przedsiębiorstw, organizacji badawczych i instytucji publicznych.	1.2. / 4.5.
1.3. Wzmacnianie trwałego wzrostu i konkurencyjności MŚP oraz tworzenie miejsc pracy w MŚP, w tym poprzez inwestycje produkcyjne.	3.1. / 3.2.

1.4. Rozwijanie umiejętności w zakresie inteligentnej specjalizacji, transformacji przemysłowej i przedsiębiorczości.	3.1.
Priorytet 2. Region przyjazny dla środowiska	
2.1. Wspieranie efektywności energetycznej i redukcji emisji gazów cieplarnianych.	2.2.
2.2. Wspieranie energii odnawialnej zgodnie z dyrektywą (UE) 2018/2001, w tym określonymi w niej kryteriami zrównoważonego rozwoju.	2.2.
2.3. Wspieranie przystosowania się do zmian klimatu i zapobiegania ryzyku związanemu z klęskami żywiołowymi i katastrofami, a także odporności, z uwzględnieniem podejścia ekosystemowego.	2.2.
2.4. Wspieranie dostępu do wody oraz zrównoważonej gospodarki wodnej.	2.2. / 4.1.
2.5. Wspieranie przechodzenia na gospodarkę o obiegu zamkniętym.	2.2.
2.6. Wzmacnianie ochrony i zachowania przyrody, różnorodności biologicznej oraz zielonej infrastruktury, w tym na obszarach miejskich, oraz ograniczanie wszelkich rodzajów zanieczyszczenia.	2.2. / 4.1.
Priorytet 3. Mobilność miejska	
3.1. Wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej jako elementu transformacji w kierunku gospodarki zeroemisyjnej.	BRAK
Priorytet 4. Dostępne świętokrzyskie	
4.1. Rozwój i udoskonalanie zrównoważonej, odpornej na zmiany klimatu, inteligentnej i intermodalnej mobilności na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym, w tym poprawę dostępu do TEN-T oraz mobilności transgranicznej.	1.1.
Priorytet 5. Świętokrzyskie dla mieszkańców	
5.1. Poprawa równego dostępu do wysokiej jakości usług sprzyjających włączeniu społecznemu w zakresie kształcenia, szkoleń i uczenia się przez całe życie poprzez rozwój łatwo dostępnej infrastruktury, w tym poprzez wspieranie odporności w zakresie kształcenia i szkolenia na odległość oraz online.	1.3. / 3.2.
5.2. Wspierania włączenia społeczno-gospodarczego społeczności marginalizowanych, gospodarstw domowych o niskich dochodach oraz grup w niekorzystnej sytuacji, w tym osób o szczególnych potrzebach, dzięki zintegrowanym działaniom obejmującym usługi mieszkaniowe i usługi społeczne.	1.2. / 3.2. / 4.3.
5.3. Zapewnianie równego dostępu do opieki zdrowotnej i wspieranie odporności systemów opieki zdrowotnej, w tym podstawowej opieki zdrowotnej, oraz wspieranie przechodzenia od opieki instytucjonalnej do opieki rodzinnej i środowiskowej.	1.2. / 4.4.
5.4. Wzmacnianie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych	2.1. / 4.3.

Priorytet 6. Wspólnota i przestrzeń	
6.1. Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich.	BRAK
6.2. Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, na poziomie lokalnym, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach innych niż miejskie.	1.2. / 1.4. / 2.1. / 4.3.
Priorytet 7. Profilaktyka i ochrona zdrowia mieszkańców	
7.1. Wspieranie dostosowania pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian, wspieranie aktywnego i zdrowego starzenia się oraz zdrowego i dobrze dostosowanego środowiska pracy, które uwzględnia zagrożenia dla zdrowia.	1.2. / 3.2.
7.2. Wspieranie uczenia się przez całe życie, w szczególności elastycznych możliwości podnoszenia i zmiany kwalifikacji dla wszystkich, z uwzględnieniem umiejętności w zakresie przedsiębiorczości o kompetencji cyfrowych, lepsze przewidywanie zmian i zapotrzebowania na nowe umiejętności na podstawie potrzeb rynku pracy, ułatwianie zmian ścieżki kariery zawodowej i wspieranie mobilności zawodowej.	1.3. / 3.2.
Priorytet 8. Edukacja na wszystkich etapach życia	
8.1. Poprawa jakości, poziomu włączenia społecznego i skuteczności systemów kształcenia i szkolenia oraz ich powiązania z rynkiem pracy – w tym poprzez walidację uczenia się poza formalnego i nieformalnego, w celu wspierania nabywania kompetencji kluczowych, w tym umiejętności w zakresie przedsiębiorczości i kompetencji cyfrowych, oraz przez wspieranie wprowadzania dualnych systemów szkolenia i przygotowania zawodowego.	1.3.
8.2. Wspieranie równego dostępu do dobrej jakości, włączającego kształcenia i szkolenia oraz możliwości ich ukończenia, w szczególności w odniesieniu do grup w niekorzystnej sytuacji, od wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem przez ogólne i zawodowe kształcenie i szkolenie, po szkolnictwo wyższe, a także kształcenie i uczenie się dorosłych, w tym ułatwianie mobilności edukacyjnej dla wszystkich i dostępności dla osób z niepełnosprawnościami.	1.3. / 3.2.
8.3. Wspieranie uczenia się przez całe życie, w szczególności elastycznych możliwości podnoszenia i zmiany kwalifikacji dla wszystkich, z uwzględnieniem umiejętności w zakresie przedsiębiorczości i kompetencji cyfrowych, lepsze przewidywanie zmian i zapotrzebowania na nowe umiejętności na podstawie potrzeb rynku pracy, ułatwianie zmian ścieżki kariery zawodowej i wspieranie mobilności zawodowej.	3.2.
Priorytet 9. Usługi społeczne i zdrowotne	
9.1. Wspieranie aktywnego włączenia społecznego w celu promowania równości szans, niedyskryminacji i aktywnego uczestnictwa, oraz zwiększanie zdolności do zatrudnienia, w szczególności grup w niekorzystnej sytuacji.	1.3. / 3.2. / 4.4.

Strategia Rozwoju Gminy Kluczewsko w perspektywie 2035

9.2. Wspieranie integracji społeczno-gospodarczej obywateli państw trzecich, w tym migrantów.	BRAK
9.3. Zwiększanie równego i szybkiego dostępu do dobrej jakości, trwałych i przystępnych cenowo usług, w tym usług, które wspierają dostęp do mieszkań oraz opieki skoncentrowanej na osobie, w tym opieki zdrowotnej; modernizacja systemów ochrony socjalnej, w tym wspieranie dostępu do ochrony socjalnej, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i grup w niekorzystnej sytuacji; poprawa dostępności, w tym dla osób z niepełnosprawnościami, skuteczności i odporności systemów ochrony zdrowia i usług opieki długoterminowej.	1.2. / 4.4.
9.4. Wspieranie integracji społecznej osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w tym osób najbardziej potrzebujących i dzieci.	3.2.
Priorytet 10. Aktywni na rynku pracy	
10.1. Poprawa dostępu do zatrudnienia i działań aktywizujących dla wszystkich osób poszukujących pracy, w szczególności osób młodych, zwłaszcza poprzez wdrażanie gwarancji dla młodzieży, długotrwale bezrobotnych oraz grup znajdujących się w niekorzystnej sytuacji na rynku pracy, jak również dla osób biernych zawodowo, a także poprzez promowanie samozatrudnienia i ekonomii społecznej.	3.2.
10.2. Modernizacja instytucji i służb rynków pracy celem oceny i przewidywania zapotrzebowania na umiejętności oraz zapewnienia terminowej i odpowiednio dopasowanej pomocy i wsparcia na rzecz dostosowania umiejętności i kwalifikacji zawodowych do potrzeb rynku pracy oraz na rzecz przepływów i mobilności na rynku pracy.	BRAK
10.3. Wspieranie dostosowania pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian, wspieranie aktywnego i zdrowego starzenia się oraz zdrowego i dobrze dostosowanego środowiska pracy, które uwzględnia zagrożenia dla zdrowia.	3.2.

Dodatkowo *Strategia Rozwoju Gminy Kluczewsko w perspektywie 2035* jest komplementarna z innymi strategiami i politykami regionalnymi i krajowymi.

Polityka energetyczna Polski do 2040 r.

Zgodnie z tym dokumentem, w 2040 r. ponad połowę mocy zainstalowanych będą stanowić źródła zeroemisyjne. Szczególną rolę odegra w tym procesie wdrożenie do polskiego systemu elektroenergetycznego morskiej energetyki wiatrowej i uruchomienie elektrowni jądrowej. Będą to dwa strategiczne nowe obszary i gałęzie przemysłu, które zostaną zbudowane w Polsce. To szansa na rozwój krajowego przemysłu, rozwój wyspecjalizowanych kompetencji kadrowych, nowe miejsca pracy i generowanie wartości dodanej dla krajowej gospodarki. Z oczywistych względów oba te obszary nie dotyczą gminy Kluczewsko. Równoległe do wielkoskalowej energetyki, rozwijać się będzie energetyka rozproszona i obywatelska – oparta na lokalnym kapitale. Transformacja wymaga również zwiększenia wykorzystania technologii OZE w wytwarzaniu ciepła i zwiększenia wykorzystania paliw alternatywnych w transporcie, również poprzez rozwój elektromobilności i wodoromobilności.

Strategia Rozwoju Gminy Kluczewsko w perspektywie 2035 jest spójna z Polityką energetyczną Polski do 2040 r. w zakresie następującego celu operacyjnego: *2.2. Dbłość o walory środowiskowe gminy oraz wykorzystanie energii pochodzącej z OZE*

Polityka ekologiczna państwa 2030 - strategia rozwoju w obszarze środowiska i gospodarki wodnej

Polityka Ekologiczna Państwa 2030 jest strategią zgodnie z ustawą o zasadach prowadzenia polityki rozwoju, której rolą jest zapewnienie bezpieczeństwa ekologicznego Polski oraz wysokiej jakości życia dla wszystkich mieszkańców. Wśród kierunków interwencji zaproponowanych w tej Polityce można wskazać:

- likwidacja źródeł emisji zanieczyszczeń do powietrza lub istotne zmniejszenie ich oddziaływania,
- zarządzanie zasobami dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego, w tym ochrona i poprawa stanu różnorodności biologicznej i krajobrazu,
- edukacja ekologiczna, w tym kształtowanie wzorców zrównoważonej konsumpcji.

Kierunki te są zgodne z celem operacyjnym 2.2. *Dbłość o walory środowiskowe gminy oraz wykorzystanie energii pochodzącej z OZE*

Strategia Zrównoważonego Rozwoju Transportu do 2030 roku

Głównym celem krajowej polityki transportowej przedstawionej w strategii jest zwiększenie dostępności transportowej kraju oraz poprawa bezpieczeństwa uczestników ruchu i efektywności sektora transportowego. Osiągnięcie tego celu pozwoli na rozwijanie dogodnych warunków, sprzyjających stabilnemu rozwojowi gospodarczemu kraju. Z perspektywy *Strategii Rozwoju Gminy Kluczewsko w perspektywie 2035* do osiągnięcia tego celu przyczynią się działania zawarte głównie w celu operacyjnym 1.1. *Rozwój infrastruktury drogowej gminy*

Strategia zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa

Głównym celem rozwojowych w tej Strategii jest stworzenie warunków do wzrostu dochodów mieszkańców Polski przy jednoczesnym wzroście spójności w wymiarze społecznym, ekonomicznym, środowiskowym i terytorialnym. *Strategia Rozwoju Gminy Kluczewsko w perspektywie 2035* jest zgodna z następującymi celami szczegółowymi:

- nowe modele organizacji produkcji i rynków, krótkie łańcuchy rynkowe i uczciwa konkurencja,
- rozwój innowacji, cyfryzacji i przemysłu 4.0. w sektorze rolno-spożywczym,
- dostępność wysokiej jakości usług publicznych,
- rozwój infrastruktury społecznej i rewitalizacja wsi i małych miast,
- zrównoważone gospodarowanie i ochrona zasobów środowiska,
- adaptacja do zmian klimatu i przeciwdziałanie tym zmianom,
- rozwój przedsiębiorczości i nowych miejsc pracy,
- wzrost umiejętności i kompetencji mieszkańców wsi,
- budowa i rozwój zdolności do współpracy w wymiarze społecznym i terytorialnym.

Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2030

Cel główny Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego 2030 stanowi wzrost jakości życia społecznego i kulturalnego Polaków. Cel ten doprecyzowują trzy cele szczegółowe:

Strategia Rozwoju Gminy Kluczewsko w perspektywie 2035

- Cel szczegółowy 1: Zwiększenie zaangażowania obywateli w życie publiczne;
- Cel szczegółowy 2: Wzmacnianie roli kultury w budowaniu tożsamości i postaw obywatelskich;
- Cel szczegółowy 3: Zwiększenie wykorzystania potencjału kulturowego i kreatywnego dla rozwoju.

Strategia Rozwoju Gminy Kluczewsko w perspektywie 2035 w swoich zapisach ma działania zgodne z powyższymi celami:

- Wsparcie oddolnych inicjatyw mieszkańców;
- Rozwój oferty kulturowej i spędzania wolnego czasu;
- Sprawne zarządzanie gminą.

Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2030

Zadaniem Strategii Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2030 było podjęcie wyzwań, jakie stoją przed Polską w obszarze kapitału ludzkiego i spójności społecznej, aby uczynić nasz kraj bardziej atrakcyjnym miejscem do życia oraz dobrym miejscem do rozwijania wiedzy i podejmowania pracy. Strategia ta obejmuje 4 cele szczegółowe:

- podniesienie poziomu kompetencji oraz kwalifikacji obywateli, w tym cyfrowych,
- poprawę zdrowia obywateli oraz efektywności systemu opieki zdrowotnej,
- wzrost i poprawę wykorzystania potencjału kapitału ludzkiego na rynku pracy,
- redukcję ubóstwa i wykluczenia społecznego oraz poprawę dostępu do usług świadczonych w odpowiedzi na wyzwania demograficzne.

Strategia Rozwoju Gminy Kluczewsko w perspektywie 2035 również wskazuje na konieczność podnoszenia kwalifikacji mieszkańców gminy, poprawę dostępności do świadczeń opieki zdrowotnej oraz rozwój usług opiekuńczych i rehabilitacyjnych jako odpowiedź na zachodzące procesy demograficzne.

Spis rysunków, wykresów i tabel

Rysunek 1. Graficzne przedstawienie schematu przebiegu prac nad Strategią.....	4
Rysunek 2. Wskaźnik liczby zgonów do liczby urodzeń w gminach województwa świętokrzyskiego w latach 2016-2023	6
Rysunek 3. Mediana wynagrodzeń w województwie świętokrzyskim (III.2024r.).....	13
Rysunek 4. Układ komunikacyjny gminy Kluczewsko	18
Rysunek 5. Obszary z prawdopodobieństwem wystąpienia powodzi 1% (średnie).....	53
Rysunek 6. Mapa łącznego zagrożenia suszą na terenie gminy Kluczewsko	56
Rysunek 7. Struktura przestrzenno-funkcjonalne gminy Kluczewsko.....	64
Rysunek 8. Rozmieszczenie planowanych inwestycji w granicach administracyjnych gminy Kluczewsko.....	66
Rysunek 9. Mapa obszaru „Polski Wschodniej” w okresie 2014 – 2020.....	68
Rysunek 10. Obszary Strategicznej Interwencji w woj. Świętokrzyskim	69
Rysunek 11. Moduły wdrażania Strategii	70
Rysunek 12. Terminarz procedury zgłaszania fiszek projektowych	74
Rysunek 13. Główne filary wdrażania Strategii Rozwoju Gminy Kluczewsko	79
Wykres 1. Liczba ludności w gminie Kluczewsko w podziale na płeć w latach 2016-2023	5
Wykres 2. Urodzenia i zgony w gminie Kluczewsko w latach 2016-2023	6
Wykres 3. Ruch migracyjny w gminie Kluczewsko w latach 2016-2023	7
Wykres 4. Ekonomiczne grupy wieku w gminie Kluczewsko w latach 2016-2023	8
Wykres 5. Struktura ekonomicznych grup wieku w gminie Kluczewsko w perspektywie 2030 roku	9
Tabela 1. Charakterystyka JCWP na terenie gminy Kluczewsko	49
Tabela 2. Charakterystyka JCWPd na terenie gminy Kluczewsko	50
Tabela 3. Realizatorzy i partnerzy działań wyznaczonych w strategii.....	75

Wykreowanie gminy Kluczewsko jako miejsca atrakcyjnego do zamieszkania					
Wskaźniki rezultatu	Jednostka miary	Źródło	Wartość bazowa	Wartość docelowa	Sposób pomiaru
Liczba mieszkańców gminy	Osoby	Urząd Gminy	4904	5000	Porównawczy
Saldo migracji	Osoby	Urząd Gminy	-18	+10	∑ (Rosnąco)
Liczba budynków mieszkalnych w gminie	Sztuka	BDL GUS	1785	1900	Porównawczy
Długość utwardzonych dróg gminnych	Kilometry	Urząd Gminy	95 km	135 km	Porównawczy
Długość chodników wzdłuż dróg powiatowych	Kilometry	Starostwo Powiatowe			Porównawczy
Długość sieci wodociągowej	Metry	Urząd Gminy	107 km	120 km	Porównawczy
Liczba podłączeń kanalizacyjnych	Metry	Urząd Gminy	1168	1300	Porównawczy
Liczba przystanków komunikacji publicznej	Sztuka	Urząd Gminy			Porównawczy
Tygodniowa liczba kursów komunikacji publicznej zatrzymujących się na terenie gminy	Sztuka	Urząd Gminy			Porównawczy
Dzieci w oddziałach przedszkolnych	Osoby	Urząd Gminy	150	180	Porównawczy
Liczba dzieci w żłobku	Osoby	Urząd Gminy	0	20	Porównawczy
Liczba uczniów szkół podstawowych	Osoby	Urząd Gminy	292	300	Porównawczy
Średni wynik z egzaminu klas 8 z matematyki	Procent	OKE Łódź	31	50	Porównawczy
Etaty psychologa w szkołach	Etat	Urząd Gminy			Porównawczy
Liczba zasobów mieszkaniowych gminy	Sztuka	Urząd Gminy	11	11	Porównawczy
Liczba pacjentów zapisanych do POZ	Osoby	GOZ	4147	4500	Porównawczy
Liczba doposażonych OSP	Sztuka	Urząd Gminy	0	10	∑ (Rosnąco)
Liczba wypadków drogowych	Sztuka	KPP we Włoszczowie	8	5	Porównawczy
Wykreowanie gminy Kluczewsko jako miejsca pożądanego miejsca turystycznej					
Wskaźnik	Jednostka miary	Źródło	Wartość bazowa	Wartość docelowa	Sposób pomiaru
Długość ścieżek rowerowych w zarządzaniu Gminy	Kilometry	Urząd Gminy	0	20	Porównawczy
Długość szlaków kajakowych	Kilometry	Urząd Gminy	0	3	Porównawczy
Liczba gospodarstw agroturystycznych	Sztuka	Urząd Gminy	2	10	Porównawczy

Liczba wyremontowanych/odnowionych zabytków	Sztuka	Urząd Gminy	0	5	∑ (Rosnąco)
Liczba wymienionych punktów oświetlenia ulicznego na energooszczędne	Sztuka	Urząd Gminy	0	120	∑ (Rosnąco)
Liczba budynków użyteczności publicznej bez termomodernizacji	Sztuka	Urząd Gminy	0	0	Stały
Liczba kotłów i pieców niespełniających wymogów obowiązującej uchwały antysmogowej dla Województwa Świętokrzyskiego	Sztuka	Urząd Gminy – na podstawie danych z CEEB		0	Porównawczy
Poziom przygotowania do ponownego użycia i recyklingu odpadów komunalnych	Procent	Urząd Gminy	47,19	60,00	Porównawczy
Ilość wyrobów azbestowych na terenie gminy	Mg	bazaazbestowa.gov.pl	5399,67	2500,00	Porównawczy
Rozwój gospodarczy szanujący istniejące walory					
Wskaźnik	Jednostka miary	Źródło	Wartość bazowa	Wartość docelowa	Sposób pomiaru
Liczba gospodarstw rolnych	Sztuka	Urząd Gminy	676	600	Porównawczy
Powierzchnia terenów inwestycyjnych w gminie	m ²	Urząd Gminy	0	30000	Porównawczy
Liczba podmiotów zarejestrowanych w CEIDG	Sztuka	Urząd Gminy			Porównawczy
Liczba podmiotów gospodarczych (REGON)	Sztuka	BDL GUS	467	550	Porównawczy
Jednostki nowo zarejestrowane w rejestrze REGON na 10 tys. ludności	Sztuka	BDL GUS	63	90	Porównawczy
Liczba osób bezrobotnych (stan na dzień 31 grudnia)	Osoby	PUP	101	80	Porównawczy
Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym	Procent	BDL GUS	4,0	3,0	Porównawczy
Poziom dochodów Gminy na 1 mieszkańca	Złotówka	BDL GUS	8 917,57	13 000,00	Porównawczy
Liczba podmiotów ekonomii społecznej	Sztuka	Urząd Gminy	0	1	Porównawczy
Rozwój infrastruktury oraz usług publicznych gminy					
Wskaźnik	Jednostka miary	Źródło	Wartość bazowa	Wartość docelowa	Sposób pomiaru
Powierzchnia gminy, objęta miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego	ha	BDL GUS	7,0	15,0	Porównawczy
Liczba budynków użyteczności publicznej posiadających opracowany raport z audytu dostępności architektoniczno-komunikacyjnej	Sztuka	Urząd Gminy	1	5	∑ (Rosnąco)
Liczba wyremontowanych budynków użyteczności publicznej	Sztuka	Urząd Gminy	0	4	∑ (Rosnąco)
Liczba doposażonych świetlic wiejskich	Sztuka	Urząd Gminy	0	6	∑ (Rosnąco)

Strategia Rozwoju Gminy Kluczewsko w perspektywie 2035

Wartość środków przekazanych organizacjom społecznym	Złotówka	Urząd Gminy	1 140 tys.	2 500 tys.	∑ (Rosnąco)
Liczba szkoleń zorganizowanych dla organizacji pozarządowych	Sztuka	Urząd Gminy	0	7	∑ (Rosnąco)
Liczba mieszkańców korzystających z pomocy Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej	Osoby	GOPS	153	130	Porównawczo
Usługi cyfrowe realizowane przez Gminę	Sztuka	Urząd Gminy	0	5	Porównawczy
Liczba przeszkolonych pracowników Urzędu Gminy	Osoby	Urząd Gminy	0	50	∑ (Rosnąco)
Liczba gmin partnerskich	Sztuka	Urząd Gminy	0	2	∑ (Rosnąco)

Wskaźnik produktu	2025r.	2026r.	2027r.	2028r.	2029r.	2031r.	2033r.	2035r.
Gmina posiada produkt lokalny/regionalny?			Tak	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak
Gmina posiada lokalną markę?			Tak	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak
Gmina posiada uchwalony Plan Ogólny Gminy?		Tak	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak
Gmina posiada uchwalony Program Rewitalizacji Gminy?		Tak	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak
W gminie funkcjonuje Dom Kultury w Kluczewsku?	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak
W gminie funkcjonuje Gminne Centrum Aktywności Kulturalno-Społecznej w Dobromierzu?		Tak	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak
Orkiestra Dęta brała udział w wydarzeniach poza gminą?	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak
W gminie funkcjonuje Dzienny Dom Pobytu dla osób starszych?		Tak	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak
W gminie funkcjonuje środowiskowy Dom Samopomocy?				Tak	Tak	Tak	Tak	Tak
Mieszkańcy mogą korzystać z aplikacji mobilnej mieszkańca			Tak	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak